ANARKO SENDİKALİZM

Rudolf Rocker

Rudolf Rocker (1873-1958)

Güney Almanya'nın Mainz şehrinde, bir işçi ailesinin oğlu olarak dünyaya geldi. Henüz 10 yaşındayken babasını kaybeden Rocker, çocuk yaşta çalışmaya başladı. Almanya'da işçi hareketinin yükseldiği bu yıllarda Rocker, genç bir mücellit olarak Alman Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ne katıldı. Kısa bir süre içinde parti bürokrasisine karşı mücadele eden Jungen grubuyla yakınlaştı. Ancak, bu grup partiden ihraç edilmeden önce, Rocker, delege olarak katılmış olduğu İkinci Enternasyonalin 1891 Brüksel Kongresinde anarşizme kaymıştı.

1892'de yasadışı propaganda çalışmaları nedeniyle polis tarafından aranmaya başlayınca Almanya'dan kaçtı. Birkaç yıl Paris'te kaldıktan sonra Londra'ya geçti. Londra'da, Yahudi anarşistlerin yayımladığı Der Arbeiter Fraint *(İşçi Arkadaş) dergisiyle ilişki kurdu ve onların konuştuğu Yiddiş dilini öğrendi. Daha sonraki yıllarda da bu derginin editörü oldu. 1912'de* Der Arbeiter Fraint'*i günlük gazeteye dönüştüren Rocker, Alman uyruklu olması nedeniyle I. Dünya Savaşı boyunca İngilizler tarafından esir tutuldu. 1918'de esir değişimi anlaşması çerçevesinde Hollanda'ya götürülerek serbest bırakıldı. 1919 Devrimi arifesinde Almanya'ya dönen Rudolf Rocker, savaş yılları boyunca gizli faaliyet sürdüren savaş karşıtı sendikalistlere katıldı. Sonraki yıllarda FAU (Özgür İşçi Birliği) olarak örgütlenen bu hareketin önemli bir propagandisti oldu.*

Naziler'in ünlü Reichstag yangınından sonra Almanya'dan tekrar kaçmak zorunda kalan Rocker, kısa bir süre İsviçre ve Fransa'da kaldıktan sonra, 60 yaşında bir sürgün olarak Amerika'ya göç etti. Ömrünün geri kalan 25 yılını Amerika'da yaşayan Rocker, pek çok dergi ve gazetenin editörü, bir dizi kitabın yazarı, uluslararası anarşist hareketin ve anarko-sendikalizmin yetenekli bir propagandistiydi.

Martyn Everett tarafından hazırlanan kısa biyografiden özetlenmiştir.

Ben Afrika'da kanat çırpan kelebeğin
Kuzey Amerika'da yarattığı kasırgayı istiyorum.
Ben kaos istiyorum!

Anarko-Sendikalizm
Rudolf Rocker

Kitabın Özgün Adı:
Anarcho-Syndicalism

Çevirinin Yapıldığı Basım:
Phoenix Press, Londra

İngilizceden çeviren: H. Deniz Güneri

Kaos Yayınları: 16
Tarih - Teori - Tartışma Dizisi: 5
1. Baskı: Şubat 2000, İstanbul

Ofset Hazırlık: Kaos
Kapak Çalışması: Metin Tekeroğlu

Kapak Fotoğrafı: 1922'de, Alabama'daki
bir grevde gözcülük yapan silahlı işçiler.

Baskı: Yaylacık Matbaacılık Ltd. Şti.
Cilt: Sistem Mücellithanesi

Kaos Yayınları
Piyerloti Cd. Dostlukyurdu Sk. No: 8
Çemberlitaş - İstanbul
Tel: (212) 518 25 62

ISBN 975-7005-09-6

Rudolf Rocker

ANARKO-SENDİKALİZM

Çeviren:

H. Deniz Güneri

Bu kitap, İsveç ve Alman
Anarko-sendikalist hareketleri olan SAC ve
FAU'nun dayanışma ve katkılarıyla basılmıştır.
Uzun yıllar FAU saflarında mücadele eden
Rudolf Rocker'ın anısına...

KAOS YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ (Martyn Everett)

Anarko-sendikalist Hareket 7
Anarko-sendikalizmin Bugünle Bağı 9

ANARKO SENDİKALİZM

1. ANARŞİZM: AMAÇ VE HEDEFLERİ 13
2. PROLETARYA VE ÇAĞDAŞ İŞÇİ HAREKETİNİN DOĞUŞU 33
3. SENDİKALİZMİN ÖNCÜLERİ 50
4. ANARKO-SENDİKALİZMİN AMAÇLARI 69
5. ANARKO-SENDİKALİZMİN YÖNTEMLERİ 89
6. ANARKO-SENDİKALİZMİN EVRİMİ 106

Kitapta Adı Geçen Anarko-sendikalist Örgütler

CGT; *Confédération Générale du Travail* (Genel Emek Konfederasyonu), Fransa, Meksika, Portekiz.

IWW; *Industrial Workers of the World* (Dünya Sanayi İşçileri).

DAM; *Direct Action Movement* (Doğrudan Eylem Hareketi), IWA'nın Britanya kolu.

FORA; *Federación Obrera Regional Argentina* (Arjantin Bölgesel İşçi Federasyonu).

USP; *Union for Syndicalist Propaganda* (Sendikalist Propaganda Birliği), Danimarka.

NAS; *National Arbeids Sekretariat* (Ulusal Emek Sekreterliği), Hollanda.

USI; *Unione Sindicale Italiana* (İtalyan Sendikal Birliği).

FAU; *Freie Arbeiter Union* (Özgür İşçi Birliği), Almanya.

IWA; *International Workingmen's Association* (Uluslararası İşçiler Birliği)

CNT; *Confederación National del Trabajo* (Ulusal Emek Konfederasyonu), İspanya.

CNT; *Confédération Nationale du Travail* (Ulusal Emek Konfederasyonu), Fransa.

SAC; *Sveriges Arbetares Central-Organisation* (İsveç Merkezi İşçi Örgütü).

NSF; *Norsk Syndikalistik Federasjon* (Norveç Sendikalist Federasyonu).

SPL; *Syndicalist Propaganda League* (Sendikalist Propaganda Birliği), İngiltere.

SEL; *Syndicalist Education League* (Sendikalist Eğitim Birliği), İngiltere.

SWF; *Syndicalist Workers Federation* (Sendikalist İşçi Federasyonu), İngiltere.

Sunuş

Anarko-sendikalist Hareket

Britanya'da 1909-1914 sendikalist hareketi, genelde sol kanat emekçiliğin öncüsü olarak sunulur. Bu hareketin önde gelen örgütleyicileri kararlı birer anarşistti. Sam Mainwaring'in (editörlüğünü İspanyol sürgün Tarrida del Marmol ile birlikte yaptığı) kısa ömürlü gazetesi *General Strike* (Genel Grev) ile harekete geçen anarşistler, *Voice of Labour* (Emeğin Sesi) ve *Syndicalist* (Sendikalist) gibi yayınlarla ve endüstriyel örgütlenmede etkin olan Mainwaring, Rocker ve John Turner gibi yoldaşların pratikleri temelinde Britanya'da halen mücadelecilik açısından neredeyse eşine rastlanmayan bir kitle hareketi yarattılar. Fransa'daki Anarko-sendikalistlerle ve Dünya Endüstri İşçileri Örgütü'nün (IWW) Amerikan koluyla temas sayesinde güçlenen bu etkinlik, I. Dünya Savaşı boyunca ve hemen sonrasına kadar devam etti. Ancak, pek çok faal anarşistin ve sendikalistin, Bolşeviklerin Sovyet Rusya'da işçi egemenliğini kurduğu yolundaki yanlış inançla, yeni kurulan Komünist Partiye geçmesiyle sona erdi.

Bunun sonucu olarak, iki dünya savaşı arasındaki yıllar Anarko-sendikalist propagandanın yokluğunda geçti. Yalnızca Glasgow'da anarşistler endüstri alanında bir üstünlük kurmuşlardı. Otuzların ortalarında, Syndicalist Propaganda League'nin (SPL-Sendikalist Propaganda Birliği) oluşumu ve *Spain and the World*'ün (İspanya ve Dünya-daha sonra *Revolt* (İsyan) ve *War Commmentary* (Savaş Yorumu) Anarko-sendikalist ilkeleri halk arasında yayma ve İspanyol CNT'si (Ulusal Emek Konfederasyonu) için destek sağlama çabalarıyla anarko-sendikalizme olan ilgi canlanırken, Anarko-sendikalist akımların yeniden ortaya çıkması II. Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşti; bu dönemde bu akımlar sayıca ve etki açısından daha küçüklerse de, zaman zaman sayılarına oranla çok daha fazla etkili olabiliyorlardı. *Syndicalist Workers Federation* (SWF-Sendikalist İşçi Federasyonu) tarafından desteklenen *Rank and File* örgütü ve altmışlardaki dok grevi sırasında yayınlanan Albert Meltzer'in *Ludd*'unda olduğu gibi.

Britanya'daki anarko-sendikalizmin örneği günümüzdeki Direct Action Movement'tır (DAM- Doğrudan Eylem Hareketi-IWA'nın Britanya kolu). Temelde bir propaganda örgütü olmakla birlikte, bu hareketin üyeleri sanayi işçileri arasında örgütlenmeye ve grevcilerle dayanışmaya büyük bir önem vermektedir; özellikle de İskoçya'daki Ardbride işçileriyle, Silent Night işçileriyle ve Adenbrookes Hastanesi çalışanlarıyla. Kömür işçilerinin grevi sırasında, DAM üyeleri ve destekçileri grev saflarına katılarak, hem Britanya'da hem de IWA aracılığıyla yurt dışında para toplayarak, ülke içinde ve tüm Avrupa'da propaganda gezileri düzenleyerek ve doğrudan eylem inisiyatifleriyle grevcileri desteklemede gittikçe daha etkin bir rol üstlendiler. Grev başarısızlığa uğradıktan sonra, DAM üyeleri, Coal Board tarafından hapsedilen veya mağdur edilen madencileri desteklemek de dahil birçok şekilde madencileri ve ailelerini desteklemeye devam ettiler.

Uluslararası açıdan Anarko-sendikalist hareket somut olarak çökertilmişti: Faşist diktatörlükler kadar otoriter sosyalist rejimler tarafından ezilmişti ve bunun sonucu olarak Rocker'ın altıncı bölümde bahsettiği önemli hareketler, II. Dünya Savaşını veya sonrasını göremedi. Aslında, Rocker'ın yazdığı zaman bile, İspanyol CNT'si, müttefik olması gereken İspanyol Komünistlerinin saldırısı altındaydı ve en aktif üyelerinin çoğu, zafere ulaşan İspanyol faşizminin azgınca imhasından önce zaten öldürülmüştü.

IWA, savaş boyunca ayakta kaldıysa da, gittikçe güçten düştü ve 1960'lara gelindiğinde, neredeyse propaganda gruplarından ibaret hale gelmişti. Franco diktatörlüğünün kasvetli alacakaranlığından sonra İspanyol CNT'sinin tekrar ortaya çıkışı, IWA'nın sessizliğe gömülmüş kesimlerinin yeniden faaliyete geçmesi ve yeni kesimlerin oluşması için ilham kaynağı oldu. Sonunda IWA'nın farklı kesimleri bilgi alışverişi ve mücadele eden işçilerle yardımlaşma için tekrar harekete geçiyorlar.*

---

* IWA'nın tarihi ve şimdiki etkinlikleriyle ilgilenen okurlar Col Longmore'un ASP tarafından basılan *The IWA Today* adlı eserini incelemelidir, Londra WC1N 3XX.

Anarko-Sendikalizmin Bugünle Bağı

Dünya şu anda bir krizde, çeşitli ve farklı biçimleriyle kapitalizmin yıkılması, gezegenin hayatının devamını sağlamak açısından artık hayati bir önem taşıyor. Devletçiliğe ve dar grupçu çıkarlara dayalı geleneksel sosyalist hareketler insanlığın ve çevrenin ihtiyaçlarına cevap veremiyor. Aksine, bu hareketler bugüne dek kapitalist endüstriyalizmin en sağlam savunucuları oldular.

Tarihsel açıdan, baskı görenler ve güçsüz kılınanlar, kapitalizm *içindeki* muhalif konumlarından ötürü sosyalizm bayrağı etrafında bir araya gelirler - bu muhalif konum, aslında sahip olmadığı bir radikalizm görünümüne bürünür. Ancak, devrimci potansiyel dönemlerinde, insanlar kapitalizmi ıslah etmenin ilerisine giderek, bunun yerine onu tümden yıkma fırsatlarını görürler. Ancak, burada, bunun genelde devrimci etkinliğe doğru kıyametvari bir dönüşüm değil de; sosyalist muhalefet hareketini yeniden kurma, yeni örgütlenme ve eylem yollarının yanı sıra yeni protesto ve ifade yolları bulma çabasını da içeren bir süreç olduğunu anlamak önemlidir. Daha önceden kapitalizme karşı koymayan grupların çıkarlarını temsil eden yeni hareketler ortaya çıkar ve dolayısıyla da geleneğin yükü ve sosyalizmin şablon halindeki bilgisinden yoksundurlar, ama yine de devrim açısından daha büyük bir potansiyele sahiptirler. Yeni fikirler ve yeni örgütlenme biçimleri ortaya çıkar.

Zamanımızda, ekolojik hareket, kadın hareketi, barış hareketi ve şehir merkezlerinde ortaya çıkan "sınıf dışı" sınıfın hareketi bu sürecin örneklerini vermektedir. Ancak, tüm başarılarına karşın, bunlar kapitalist endüstriyalizmin merkezi dinamiğine karşı etkili bir mücadele düzeyine ulaşamadıkları gibi şimdi de, sistemin en bariz rahatsızlıklarının ıslahı olarak sisteme dahil edilme tehlikesiyle karşı karşıyalar. Bu hareketler ancak devlet karşıtı oldukları zaman, sisteme dahil edilme, SİSTEM içinde yavaş yavaş uyum sağlama ve insan toplumunu yeniden inşa etme yolundaki çabalarının başarısızlığa uğraması için uygulanan baskılara karşı koyabilir.

Anarşizm bu hareketlerin doğal müttefikidir. Anarşizmin

kendiliğindenlik, çoğulculuk, enternasyonalizm ve toplumun yeniden inşası konularındaki vurgusu; devlet ve toplum arasındaki temel zıtlığa olan inancı ve anti-dogmatizmi, bunların tümü kapitalizme karşı gelişen muhalefete olabilecek en geniş cephede destek vermektedir. Anarşizmin tarihi, aynı zamanda yeni toplumsal hareketlere de bilgi verebilir ve toplumsal değişim için olası stratejiler önerebilir. Bu anlamda, kapitalist endüstriyalizm ile kozları paylaşmak konusundaki tek istikrarlı girişim olan anarko-sendikalizme gereken önem verilmelidir. Ayrıca işçilerin ihtiyaçlarına ve toplumun iş sürecini kolektif bir biçimde kontrol etmesi ve dönüştürmesine odaklanması da, tüm toplumsal değişim çabalarının merkezinde yer almaktadır.

Çünkü dünya çapındaki krizin temelinde üretim sorunu yatmaktadır; kapitalizmi özel kapitalistlerin yapabildiğinden daha iyi idare etmeye çalışan -yani üretimi sürekli olarak arttırırken onun daha bariz (ama daha kötü olmayan) aşırılıklarını frenleyen- sosyalistlerle devlet kapitalistlerinin anladığı basit anlamda değil ama kapitalist endüstriyalizmin işleyişi ve etkisi şu anda dünyadaki yaşamın temellerini tehdit ettiği için.

Endüstriyalizm, kapitalizmin fiziksel olarak ortaya çıkması ve tüm sistemin işlemesine yarayan mekanizmanın ta kendisidir (her ne kadar, bazı diktatörlüklerin de gösterdiği gibi, lokal kriz dönemlerinde sistemin güçlendirilmesi için kaba bir askeri faşizme başvurulsa da). Murray Bookchin'in de belirttiği gibi, fabrika, üretimin nötr bir birimi olarak değil de, toplumsal kontrolün bir aracı olarak görülmelidir. Fabrikalar sosyal bir boşluk içinde var olmazlar, aksine, tüm bir toplumsal kontrol sistemini oluşturan, çok daha büyük bir işyeri ve işlemler ağının parçasıdırlar. Bunlar, tamamiyle devrimci amaçlar için ele geçirilip işletilebilecek kurumlar değildir.

Bu anlamda anarko-sendikalizm, karşıtları kadar destekçileri tarafından da yanlış anlaşılmıştır; çünkü anarko-sendikalizm kapitalist sanayinin kontrolünü ele geçirip onu daha iyi yönetmekle ilgili değildir ve işçilerin kontrolü ele alması gibi kısıtlı bir kavramla karıştırılmamalıdır. Anarko-sendi-

kalizm tüm sanayi üretiminin temeline karşı çıkmanın bir yoludur. Rocker'ın da anlattığı gibi, anarko-sendikalizm sınırlı amaçları olan dar bir ideal değil, kapitalizmin yıkılması ve insan toplumunun, toplumsal olarak kendi kendini yönetmesi kavramı temelinde yeniden üretilmesi için bir programdır.

Toplumsal devrim savaşında işçi sınıfına düşen her türlü rolü reddetmek moda oldu. Hem Murray Bookchin hem de Andre Gorz, sınıf savaşının, sisteme entegrasyonu ve kirlenmesiyle, ayrıca da işsizlik ve yeni teknolojilerin piyasaya sürülmesi sonucu ortaya çıkan marjinalleşmesiyle, yukarıda tartışılan toplumsal hareketlerin devrim ve toplumsal dönüşümün araçları haline geldiğini iddia etmişlerdir. Bu iddiada bir gerçeklik payı bulunsa da, hem Bookchin hem de Gorz, işçi sınıfının rolünü yeni toplumsal hareketlerin başarısı açısından hayati kılan şeyin, bu sınıfın endüstriyel sistemdeki merkezi ilişkileri olduğu gerçeğini gözden kaçırmaktadırlar. Klasik anarko-sendikalist açıdan, işçilerin ekonomik ve toplumsal gücü devletin ve egemen sınıfın finansal ve askeri kuvvetinin karşısında konumlandırılmalıdır. Bugün ulaştığı seviyede endüstriyel sistemin hem insanlık hem de çevre üzerindeki etkisinin yanı sıra toplumsal köleliğin araçlarından biri olması dolayısıyla çalışan sınıfın eylem potansiyeli temelde negatif hale gelmiştir. Sistemi durdurun.

Yeni toplumsal hareketler bir mücadele biçiminin yerine yenisinin geçmesini değil, aynı mücadelenin yeni alanlara yayılmasını temsil eder. Aynı zamanda, yeni hareketler, sahip olduğu görece özerklikten ötürü, sanayi çalışanlarına, kapitalizme daha etkili bir biçimde karşı çıkmak için gerekli toplumsal yer ve desteği sağlayabilir. Anarko-sendikalist yöntem ve yapılar, kesinlikle, işçiler ile toplum arasındaki mesafeyi kapatmak için yaratıldı. İzole edilmiş işçi grupları, izole edilmiş kadınlar, izole edilmiş anti-militaristler, hepsi sistem tarafından ezilebilir. Birlikte - bizi durduramazlar!

Martyn Everett

1. Bölüm

Anarşizm: Amaç ve Hedefleri

Anarşizm, günümüz yaşamının göze çarpan entelektüel akımlarından biridir. Bu akımın yandaşları ekonomik tekellerin ve tüm politik ve toplumsal baskı kurumlarının ortadan kaldırılmasından yanadırlar. Var olan kapitalist ekonomik düzen yerine, Anarşistler, tek amacı toplumun her üyesinin ihtiyaçlarını karşılamak olan ve artık toplumsal birlik içinde ayrıcalıklı azınlıkların özel çıkarlarını gözetmeyen, tüm üretici güçlerin, işbirliği içinde, emeğe dayalı özgür işbirliğini tercih ederler. Politik ve bürokratik kurumların ruhsuz mekanizmalarına sahip günümüz devlet kuruluşları yerine Anarşistler, birbirlerine ortak ekonomik ve toplumsal çıkarlarla bağlı olan ve işlerini karşılıklı anlaşma ve serbest bağlantı yoluyla halleden özgür toplulukların federasyonunu isterler.

Mevcut politik sistemin ekonomik ve politik gelişmesini derinlemesine inceleyen herhangi bir kişi, bu amaçların hayal gücü geniş birkaç yenilikçinin Ütopik fikirlerinden birdenbire ortaya çıkmadığını; günümüzdeki yanlış toplumsal uygulamaların ayrıntılı olarak incelenmesinin mantıklı bir sonucu olduğunu kolayca fark edecektir, ki bu yanlış uygulamalar var olan toplumsal koşullarda kaydedilen her yeni aşamayla kendilerini daha açık ve daha sağlıksız olarak belli etmektedir. Çağdaş tekel, kapitalizm ve totaliter devlet, başka hiçbir sonuç veremeyecek bir gelişimin ancak son koşullarıdır.

Şimdiki ekonomik sistemimizin, toplumsal servetin ayrıcalıklı azınlıkların elinde aşırı birikimi ve geniş halk kitlelerinin sürekli fakirleştirilmesine doğru ilerleyen gelişimi,

mevcut politik ve toplumsal gericiliğin yolunu açtı ve ona her şekilde eşlik etti. İnsan toplumunun genel çıkarlarını bireylerin özel çıkarları uğruna feda etti ve böylece insanlar arasındaki ilişkinin temelini sistematik olarak çürüttü. İnsanlar, sanayinin kendi içinde bir amaç olmadığını, sadece, insanın geçimini garantilemek ve insana daha yüksek bir entelektüel kültürün nimetlerini sunmak için bir araç olması gerektiğini unutuyorlar. Sanayinin her şey, insanın ise hiçbir şey olduğu yerde, etkileri politik bir despotizmden hiç de daha az yıkıcı olmayan bir ekonomik despotizmin sınırı başlar. Bu ikisi birbirini karşılıklı tamamlar ve ikisi de aynı kaynaktan beslenir.

Tekellerin ekonomik diktatörlüğü ile totaliter devletin politik diktatörlüğü aynı toplumsal hedeflerin uzantısıdır ve ikisini de yönetenler, toplumsal yaşamın sayısız ifadesini makinenin mekanik temposuna indirgemeye ve organik olan her şeyi politik aracın yaşamdan yoksun ritmine uydurmaya çalışma cüretini göstermektedir. Çağdaş toplumsal sistemimiz, içeride her ülkedeki toplumsal organizmayı düşman sınıflara, dışarıda da ortak kültür çemberini düşman uluslara bölmüştür; hem sınıflar hem de uluslar birbirleriyle açık bir düşmanlıkla yüzleşmektedir ve onların sürekli savaş halinde olması da, komünal yaşamı sürekli sarsıntılara maruz bırakmaktadır. Yalnızca dönemin ekonomik ve politik güç kavgasının sonucu olan Birinci Dünya Savaşı ve bitmesinden sonra ortaya çıkan korkunç etkileri ile bugün tüm halklara hakim olan yeni savaş korkusu, sadece bu tahammül edilmez durumun mantıki sonuçlarıdır; ki bu tahammül edilmez durum, toplumsal gelişim yeterince kısa bir süre içinde yeni bir yola girmezse, bizi kaçınılmaz olarak evrensel bir faciaya sürükleyecektir. Bugün çoğu devletin yıllık gelirinin yüzde ellisi ile yüzde yetmiş beşi gibi bir miktarını sözde ulusal savunmaya harcamak zorunda olması ve eski savaş borçlarının tasfiyesi mevcut durumun çürümüşlüğünün kanıtı ve herkese, devletin bireye sağladığı sözde korumanın kesinlikle çok pahalıya satın alındığını gösteriyor olmalı.

Beşikten mezara insanı denetleyen ve koruyan ruhsuz bir

politik bürokrasinin gittikçe artan gücü, insanların dayanışma içinde yaptıkları işbirliğinin önüne gittikçe daha büyük engeller çıkarmakta ve her tür yeni gelişim olanağını yok etmekte. Var olduğu günden bu yana yaptığı her şeyde, evet, her ulustan geniş halk kesimlerinin refahını küçük azınlıkların bencil güç arzularına ve ekonomik çıkarlarına feda eden bir sistem, zorunlu olarak tüm toplumsal bağları çözmeli ve her bireyin diğer herkese karşı sürekli savaş halinde olmasına yol açmalıdır. Bu sistem, günümüzde ifadesini, geçmiş yüzyılların güç takıntısını bile geride bırakan ve insan etkinliklerinin her bir alanını devletin kontrolü altına almaya çalışan çağdaş faşizmde bulan büyük entelektüel ve toplumsal gerilemeye örnek olmuştur. Nasıl dini teolojinin çeşitli sistemleri için Tanrı her şey ve insan hiçbir şey ise, modern politik teoloji için de devlet her şey ve yurttaş hiçbir şeydir. Ve nasıl "Tanrı'nın iradesinin" arkasında daima ayrıcalıklı azınlıkların iradesi gizliyse, bugün de "devletin iradesinin" arkasında yalnızca bu iradeyi kendilerine göre yorumlamayı vazife edinen ve halka dayatanların bencil çıkarları yatmaktadır.

Anarşist fikirler, bilinen tarihin her döneminde karşımıza çıkar, ancak bu alanda hâlâ yapılacak birçok tarihi araştırma bulunmaktadır. Anarşist fikirlere Çin bilgesi Lao-tse'de (Yol ve Doğru Yol), daha sonraki Yunan filozoflarında, Hedonistlerde ve Kiniklerde ve diğer "doğal hakçılarda", özellikle de Platon'un zıt kutbunda bulunan ve Stoacı ekolün kurucusu Zenon'da rastlarız. Bu fikirler ifadelerini İskenderiye'de Gnostizm, Karpokrates öğretilerinde buldular ve Orta Çağda Fransa, Almanya ve Hollanda'da kurulan ve neredeyse hepsi de en vahşi zulümlere maruz bırakılan bazı Hıristiyan tarikatları üzerinde şaşmaz bir etkileri vardı. Bohemya reform tarihinde Peter Chelcicky gibi bir savunucuları oldu; *Chelcicky* (İnanç Ağı) adlı eserinde kilise ve devlet hakkında daha sonra Tolstoy'un verdiği hükümleri vermekteydi. Büyük Hümanistlerden Rabelais, mutlu Thélème Manastırı (Gargantua) tasvirinde tüm otoriter kısıtlamalardan kurtarılmış bir yaşamın resmini çizmekteydi. Burada özgürlükçü düşünce-

nin diğer öncüleri arasında yalnızca La Boétie'yi, Sylvain Maréchal'ı ve herkesten de öte, ciltler tutan yazılarında aklını her tür otorite yanlısı önyargıdan kurtarmış büyük bir dehanın sözlerinin bulunduğu Diderot'yu sayabiliriz.

Bu arada, Anarşist açıdan yaşam kavramına açık bir şekil vermek ve bunu toplumsal evrimin mevcut süreçlerine bağlamak daha yakın bir tarihte mümkün oldu. Bu ilk olarak William Godwin'in mükemmel tasarlanmış *Concerning Political Justice and its Influence upon General Virtue and Happiness* (Politik Adalet ile Genel Fazilet ve Mutluluk Üzerinde Etkisi Üzerine, Londra 1793) adlı eserinde yapıldı. Godwin'in eserinin, İngiltere'de George Buchanan'dan bu yana Richard Hoocker, Gerard Winstanley, Algernon Sydney, John Locke, Robert Wallace ile John Bellers ve Jeremy Bentham, Joseph Priestley, Richard Price ve Thomas Paine'e dek sürekli bir çizgi olarak devam eden politik ve toplumsal radikalizm kavramlarının uzun evriminin meyvesi olduğunu söyleyebiliriz.

Godwin çok açık olarak toplumsal kötülüklerin nedeninin devletin biçimlerinde değil, varlığında aranması gerektiğini görüyordu. Devlet nasıl gerçek bir toplumun sadece bir karikatürünü sunuyorsa, onun ebedi koruyuculuğu altında tutulan insanlar da, sürekli doğal eğilimlerini bastırmaya zorlanarak ve içtepilerine aykırı şeyleri yaparak kendilerinin bir karikatürünü oluştururlar. Ancak bu şekilde insanlar iyi nesnelerin verili şekillerine uygun biçimlendirilebilirler. Doğal gelişimine müdahale edilmeyen normal bir insan kendiliğinden çevreyi huzur ve özgürlük yolundaki kendi iç talebine uygun olarak şekillendirir.

Ancak Godwin, aynı zamanda insanların ancak uygun ekonomik koşullar sağlandığında ve birey diğerlerinin sömürüsüne maruz kalmadığında doğal ve özgür bir biçimde bir arada yaşayabileceğini görüyordu, ki bu, saf politik radikalizmin temsilcilerinin neredeyse tümüyle göz ardı ettiği bir düşünce idi. Bu nedenle onlar, en aza indirmek istedikleri devlet gücüne karşı sürekli daha büyük tavizler vermek zorunda kalmışlardı. Godwin'in devletsiz bir toplum fikri tüm doğal ve toplumsal servetin toplumsal mülkiyetini ve ekonomik ya-

şamın üreticilerin serbest işbirliği ile yürütülmesini öngörüyordu; bu anlamda Godwin gerçekten de gelecekteki komünist Anarşizmin kurucusuydu.

Godwin'in eserlerinin İngiliz işçilerinin ileri çevreleri ve liberal entelijansiyanın daha aydınlanmış kesimlerinde çok güçlü bir etkisi oldu. En önemlisi de, en yetkin taraftarlarını Robert Owen, John Gray ve William Thompson'ın şahsiyetinde bulan İngiltere'deki genç Sosyalist harekete, günümüze dek muhafaza ettiği ve Almanya'da ya da diğer ülkelerde asla sahip olmadığı o özgürlükçü özelliği vererek katkıda bulundu.

Ancak Anarşist teorinin gelişmesinde Pierre Joseph Proudhon'un etkisi çok daha büyüktü; Proudhon, Sosyalist yazarlar arasında kesinlikle çok yönlü entelektüel birikime sahip olan en yetenekli kişiydi. Proudhon, köklerini tümüyle döneminin entelektüel ve toplumsal yaşamından alıyordu ve bunlar onun ilgilendiği her sorunda yaklaşımına ilham veriyordu. Bu nedenle, pek çok takipçisi tarafından yapıldığı gibi günün ihtiyaçlarından kaynaklanan özel pratik önerileriyle yargılanmamalıdır. Döneminin birçok Sosyalist düşünürü arasında o, toplumsal uyumsuzluğun nedenini en derin biçimde anlayan ve en geniş bakış açısına sahip olandı. O, tüm sistemlerin açık sözlü muhalifiydi ve toplumsal evrimde daha yüksek entelektüel ve toplumsal yaşam biçimlerine ulaşmaya çalışma yolundaki sonsuz çabayı görüyordu, ayrıca evrimin kesin herhangi bir soyut formüle bağlanamayacağından emindi.

Proudhon, Fransız demokratlarını ve dönemin Sosyalistlerinin çoğunu, merkezi devletin müdahalesinin ve ekonomik tekelciliğin toplumsal ilerlemenin doğal süreçleri olduğu yolunda aynı güçle etkileyen Jakoben geleneğin etkisine karşı çıktı. Ona göre toplumu bu iki kanserli gelişimden kurtarmak on dokuzuncu yüzyıl devriminin büyük göreviydi. Proudhon komünist değildi. O mülkiyeti yalnızca sömürünün bir ayrıcalığı olarak lanetliyordu ancak, üretim araçlarının herkesin mülkiyetinde olmasını, birbirine serbest sözleşmeyle bağlı gruplar tarafından mümkün kılındığı zaman ve bu hak

diğerlerinin sömürülmesine hizmet etmedikçe ve herkese kendi emeğinin tam karşılığı sağlandıkça tanıyordu. Karşılıkçılığa (mutualité) dayanan bu örgütlülük herkesin eşit hizmet karşılığında eşit haklardan yararlanmasını garanti eder. Herhangi bir ürünün tamamlanması için gereken ortalama çalışma süresi onun değerinin ölçüsü haline gelir ve karşılıklı değişimin temelidir. Bu şekilde sermaye, tefecilik niteliğindeki gücünden mahrum kılınacak ve tümüyle işin yapılmasına bağlı olacaktır. Herkese sunulduğunda, bir sömürü aracı olmaktan çıkacaktır.

Böyle bir ekonomi şekli politik açıdan zorlayıcı tüm aygıtları lüzumsuz kılar. Toplum, işlerini ihtiyaca göre kendi başlarına veya diğerleriyle işbirliği içinde düzenleyen, her bireyin özgürlüğünün diğer bireylerin özgürlüğünün başladığı yerde son bulmadığı, ancak güvence altına alındığı ve onaylandığı özgür toplulukların bir birliği haline gelir. "Birey toplumda ne kadar özgür, bağımsız ve girişimci ise, toplum için o kadar iyidir." Proudhon'un, insanlığın yakın geleceği olarak gördüğü bu Federalizm örgütlenmesi, gelişimin olanakları açısından kesin bir sınırlama koymamakta ve her bir bireysel ve toplumsal etkinliğe en geniş kapsamı sağlamaktadır. Federasyon bakış açısından yola çıkan Proudhon aynı zamanda dönemin uyanan ve özellikle de Mazzini, Garibaldi, Lelewel gibi güçlü yandaşlar bulan milliyetçiliğinin politik birlik özlemleri ile de mücadele etti. Bu anlamda da sorunu çağdaşlarının çoğundan çok daha iyi görüyordu. Proudhon, Sosyalizmin gelişimi üzerinde, özellikle de Latin ülkelerinde ortaya çıkan güçlü bir etki bıraktı. Ancak, Kuzey Amerika'da Josiah Warren, Stephen Pearl Andrews, William B. Greene, Lysander Spooner, Francis S. Tandy ve en önemlisi Benjamin R. Tucker gibi güçlü yandaşlar bulan sözde bireyci anarşizm de benzer çizgilerde geliştiyse de temsilcilerinden hiç biri Proudhon'un ufkunun genişliğine sahip değildi.

Anarşizm Max Stirner'in (Johann Kaspar Schmidt'in) kitabı *Der Einzige und Sein Eigentum*'da (Ego ve Kendisi) eşsiz bir ifade buldu; bu kitabın çabucak unutulduğu ve Anarşist hareket üzerinde neredeyse hiçbir etki yapmadığı bir gerçek-

tir, ancak elli yıl sonra da beklenmedik bir diriliş yaşamıştır. Stirner'in kitabı temelde felsefi bir eserdir ve insanın tüm hileli yollarla sözde yüksek güçlere bağımlılığını araştırıyordu; araştırma ile elde edilen bilgilerden sonuç çıkarma konusunda hiç de çekingen değildi. Bu, ne kadar yüksek olursa olsun hiçbir otoriteye saygı göstermeyen ve bu nedenle de güçlü bir biçimde bağımsız düşünceyi zorlayan bilinçli ve temkinli bir asinin kitabıydı.

Anarşizm, Proudhon'un öğretilerinden yana tavır alan, ancak Birinci Enternasyonalin kolektivist kanadı ile birlikte toprağın ve diğer tüm üretim araçlarının kolektif mülkiyetini savunarak ve özel mülkiyet hakkının kişi emeğinin tam karşılığı ile sınırlandırılmasını isteyerek bu öğretileri ekonomik alana doğru genişleten Mihail Bakunin ile birlikte muhteşem devrimci enerjiye sahip güçlü bir yandaş kazandı. Bakunin aynı zamanda, kendi döneminde de, sonradan Bolşevizmle olduğu gibi, tamamıyla otoriter bir karakter gösteren Komünizmin de muhalifiydi. Bern'deki *Barış ve Özgürlük Birliği* (1868) Kongresi'nde yaptığı dört konuşmadan birinde şöyle diyordu: "Ben bir Komünist değilim, çünkü Komünizm toplumun tüm kuvvetlerini bir devlette birleştirir ve bu devlet onu emer; çünkü kaçınılmaz olarak tüm mülkiyetin devletin elinde toplanmasına yol açar, bense devletin yıkılmasını istiyorum; insanları ahlâklı yapmak ve onları medenileştirmek bahanesiyle şimdiye dek onları hep köleleştiren, baskı altına alan, sömüren ve mahveden otorite ilkesinin ve devletin koruyuculuğunun yıkılmasını istiyorum."

Bakunin kararlı bir devrimciydi ve varolan sınıf çatışmasının dostane bir biçimde çözümlenebileceğine inanmıyordu. Egemen sınıfların körü körüne ve büyük bir inatla en küçük bir toplumsal reforma bile karşı koyduğunu görüyordu ve buradan yola çıkarak da tek kurtuluşu uluslararası bir toplumsal devrimde görüyordu; bu devrimle varolan toplumsal sistemin tüm dini, politik, askeri, bürokratik ve adli kurumları yıkılacak ve bunların yerine günlük yaşamın gereksinimlerini sağlamak üzere serbest işçi birliklerinin federasyonu gelecekti; o da birçok çağdaşı gibi devrimin yakın bir gele-

cekte olacağına inandığından, bütün enerjisini Enternasyonal içindeki ve dışındaki tüm gerçekten devrimci ve özgürlükçü unsurları yaklaşmakta olan devrimi herhangi bir diktatörlüğe veya eski koşullara geri dönüşe karşı korumak üzere birleştirmek için harcıyordu. Bu nedenlerle çok özel bir anlamda çağdaş Anarşist hareketin yaratıcısı oldu.

Anarşizm, modern doğa biliminin kazanımlarını Anarşizmin sosyolojik kavramlarının geliştirilmesi için kullanıma sunmayı kendine görev edinen Peter Kropotkin ile değerli bir savunucu bulmuş oldu. Kropotkin, dahice kitabı *Mutual Aid-a Factor of Evolution*'da (Evrimin Bir Faktörü: Karşılıklı Yardımlaşma) *Sosyal Darwincilik* olarak anılan harekete karşı argümanlar sundu; bu görüşün taraftarları güçlünün zayıfla olan mücadelesini insanların da tabi olduğu tüm doğal süreçler için temel bir yasa haline getirerek Darwinci varoluş mücadelesi teorisi ile mevcut koşulların kaçınılmazlığını kanıtlamaya çalışıyorlardı. Gerçekte bu anlayış, yaşam sofrasının herkes için kurulmuş olmadığı ve ihtiyaç duyulmayanların da bu gerçeğe razı olmaları gerektiği yolundaki Malthusçu doktrinden oldukça etkilenmişti.

Kropotkin doğanın bu şekilde sınırsız savaş alanı olarak anlaşılmasının gerçek yaşamın yalnızca bir karikatürü olduğunu ve varolmak için diş ve pençeyle verilen vahşi mücadelenin yanı sıra doğada daha güçsüz türlerin sosyal birleşimi ile toplumsal içgüdülerin evrimi ve karşılıklı yardımla ırkların devamı şeklinde ifade edilen diğer bir ilkenin de var olduğunu gösterdi.

Bu anlamda insan, toplumun yaratıcısı değildir, ancak toplum insanın yaratıcısıdır; çünkü insan kendisinden önceki türlerden ilk ortamında diğer türlerin fiziksel üstünlüğüne karşı kendi devamını ve akla gelmeyen bir gelişim göstermesini tek başına sağlayan bir toplumsal içgüdüyü miras almıştı. Varoluş mücadelesinde bu ikinci eğilim birincisine göre çok daha üstündü; bunu hiçbir toplumsal yaşamı olmayan ve yalnızca fiziksel kuvvete dayanan türlerin hızla gerilemesi de gösteriyor. Günümüzde doğal bilimlerde ve toplumsal araştırmalarda gittikçe daha büyük bir kabul gören

bu görüş, insan evrimiyle ilgili kuramlara tümüyle yeni boyutlar kazandırdı.

Gerçek şudur ki, en kötü despotizm altında bile, insanın diğer insanlarla ilişkisi özgür anlaşma ve dayanışmaya bağlı işbirliği yoluyla düzenlenir; bunlar olmadan toplumsal yaşam neredeyse imkânsız olurdu. Böyle olmasaydı en baskıcı devlet örgütlenmeleri bile toplumsal düzeni bir gün dahi sağlayamazdı. Ancak, kendi doğamızdan kaynaklanan bu doğal davranış biçimleri, insan toplumunda varoluş mücadelesinin vahşi biçimini temsil eden ve karşılıklı yardım, özgür işbirliği tarafından temsil edilen diğer mücadele biçimi tarafından yenilgiye uğratılması gereken ekonomik sömürünün ve devlet koruyuculuğunun etkisiyle günümüzde sürekli müdahaleye maruz bırakılmakta ve sakatlanmaktadır. Kişisel sorumluluk bilinci ve uzak geçmişten insana miras kalan diğer bir değerli iyilik; yani tüm toplumsal etik ve toplumsal adalet fikirlerinin kaynağı olan diğerleriyle duygu birliği en iyi özgürlükle gelişir.

Bakunin gibi Kropotkin de devrimciydi. Ancak o, Elisée Reclus ve diğerleri gibi devrimi, yeni toplumsal özlemlerin doğal gelişimlerinin otorite tarafından çok fazla kısıtlanması ve böylece de insan yaşamında yeni faktörler olarak ortaya çıkmak üzere eski kabuğu şiddet yoluyla kırmak zorunda kalmaları durumunda açığa çıkan, evrim sürecinin özel bir aşaması olarak görüyordu. Proudhon ile Bakunin'in tersine, Kropotkin, yalnızca üretim araçlarının değil, emek ürünlerinin de topluluğun mülkiyetinde olmasını savunuyordu; çünkü ona göre, mevcut teknik durumda, bireysel emeğin değerinin kesin olarak ölçülebilmesi mümkün değildi, ancak diğer taraftan da modern çalışma yöntemlerimizin makul bir biçimde yönetilmesiyle her bir insan için göreli bolluğu sağlamak mümkündü. Kendisinden önce Joseph Dejacque, Elisée Reclus, Errico Malatesta, Carlo Cafiero ve diğerleri tarafından ileri sürülen, ayrıca bugün Anarşistlerin büyük bir çoğunluğu tarafından savunulan Komünist Anarşizm onda en parlak yandaşlarından birini buldu.

Burada ilkel Hıristiyanlıktan yola çıkarak gospellerde su-

nulan etik ilkeler temelinde yönetimsiz bir toplum fikrine varan Lev Tolstoy'u da anmak gerek.

Özgür bir insanlığın gelişimi önünde engel teşkil eden tüm politik ve toplumsal baskı kurumlarından arınmış bir toplum isteği tüm Anarşistler için ortaktır. Bu anlamda Karşılıkçılık, Kolektivizm ve Komünizm daha ileriye doğru gelişmelere izin vermeyen kapalı sistemler olarak değil, sadece özgür bir topluluğu korumaya yönelik birer ekonomik varsayım olarak görülmelidir. Geleceğin toplumunda büyük olasılıkla yan yana duran farklı ekonomik işbirliği biçimleri de olacaktır; çünkü tüm toplumsal ilerlemelere o serbest deneycilik ve uygulamada test etme yöntemi de eşlik etmelidir. Serbest topluluklardan oluşan bir toplumda bunlar için her türlü fırsat bulunacaktır.

Aynı şey Anarşizmin çeşitli yöntemleri için de geçerlidir. Günümüzün pek çok Anarşisti toplumda sosyal bir dönüşümün şiddet içeren devrimci sarsıntılar olmadan ortaya çıkarılamayacağını düşünmektedir. Bu sarsıntıların şiddeti elbette egemen sınıfın, yeni fikirlerin gerçekleşmesine karşı koyarken ortaya çıkacak direnişin gücüne bağlıdır. Toplumun özgürlük ve Sosyalizm ruhuyla yeniden örgütlenmesi fikrinden ilham alan çevre ne kadar geniş olursa, yaklaşan toplumsal devrimin doğum sancıları da o kadar az olacaktır.

Modern Anarşizmde Fransız Devrimi boyunca ve ondan bu yana Avrupa'nın entelektüel yaşamında karakteristik ifadesini bulan iki büyük akımın karışımını görmekteyiz: Sosyalizm ve Liberalizm. Çağdaş Sosyalizm, toplumsal yaşamın bilgili gözlemcilerinin, politik oluşumlar ve devlet şeklindeki değişimin asla "toplumsal sorun" dediğimiz şeyin temeline inemediğini gittikçe daha açık olarak görmeleriyle ortaya çıktı. Sosyalizmin taraftarları, en harika teorik varsayımların aksine, insanların toplumsal olarak eşitlenmesinin, onların mülkiyete sahip olmaları ya da olmamaları temelinde, yalnızca varlığıyla bile herhangi gerçek bir topluluk düşüncesini peşinen dışlayan sınıflara ayrılmış oldukları sürece mümkün olmadığını gördüler. Ve bu nedenle ancak ve ancak ekonomik monopollerin ortadan kaldırılması ve üretim

araçlarının ortak mülkiyetiyle yani kısacası, tüm ekonomik koşulların ve onlarla ilgili toplumsal kurumların dönüştürülmesiyle bir toplumu gerçek bir komünite haline getirecek olan toplumsal adalet durumunun düşünülebileceği ve insan emeğinin artık sömürüye hizmet etmeyerek herkes için bolluğu sağlamaya hizmet edeceği görüşü gelişti. Ancak, Sosyalizm güçlerini birleştirmeye başlayıp bir hareket haline gelir gelmez, farklı ülkelerdeki toplumsal ortamın etkisine bağlı olarak belirli görüş ayrılıkları ortaya çıktı. Teokrasiden Sezarizme ve diktatörlüğe kadar her politik kavramın Sosyalist hareketteki belirli etmenleri etkilediği bir gerçektir. Bu arada, politik düşüncede Sosyalist fikirlerin gelişimini etkileyen, belirleyici öneme sahip iki büyük akım olmuştur: Anglo-Sakson ülkelerinin ve İspanya'nın gelişkin zihinlerini güçlü bir biçimde etkileyen Liberalizm ve özellikle de Rousseau'nun *Toplumsal Sözleşme*'sinde kullandığı anlamda, en etkili temsilcilerini Fransız Jakobenizminin liderleri arasında bulan Demokrasi. Liberalizm, toplumsal teorisi açısından bireyden yola çıkıp devletin müdahalelerini minimuma indirmek isterken, Demokrasi, desteğini, ulusal devlette sabitlemek istediği soyut bir kolektif kavramından, Rousseau'nun "genel iradesinden" alıyordu.

Liberalizm ve Demokrasi ağırlıklı olarak politik kavramlardı ve her ikisinin de özgün taraftarları mülkiyet hakkını eski anlamıyla aldıklarından, ekonomik gelişmeler ne Demokrasinin ne de Liberalizmin özgün ilkeleri ile uzlaştırılamayacak bir hal aldığında, ikisinden de feragat etmek zorunda kaldılar. Gerek "tüm yurttaşların kanun önünde eşitliği" düsturuyla Demokrasi, gerekse "kişinin kendi üzerindeki hakları" düsturuyla Liberalizm kapitalist ekonomik sistemin gerçekleri karşısında karaya oturdu. Her ülkedeki milyonlarca insan, emeğini küçük bir azınlık oluşturan mülk sahibine satmak ve alıcı bulamayınca da berbat bir sefalete sürüklenmek durumundayken, sözde "kanun karşısında eşitlik" sadece ulvi bir sahtekarlık olarak kalır. Çünkü yasalar toplumsal servete sahip kişilerce yapılır. Ancak aynı şekilde "kişinin kendi üzerindeki hakları" konusunda da konuşula-

maz, çünkü kişi açlıktan ölmek istemiyorsa ve diğerinin ekonomik açıdan diktesine boyun eğmek zorunda kalıyorsa bu hak sona erer.

Anarşizm, bireyin mutluluk ve refahının tüm toplumsal alanlarda standart olması gerektiği fikrini Liberalizm ile paylaşmaktadır. Ve, Liberal düşüncenin önde gelen temsilcileriyle ortak olarak aynı zamanda da devletin işlevlerini minimuma indirme fikrine sahiptir. Anarşizmin yandaşları bu düşünceyi nihai mantıki sonuçlarına vardırır ve tüm politik güç kurumlarını toplumun yaşamından çıkarmak isterler. Jefferson "En iyi devlet en az yöneten devlettir" diyerek Liberalizmin temel kavramını ortaya koyarken, Anarşistler Thoreau ile birlikte "En iyi devlet hiç yönetmeyen devlettir" derler.

Sosyalizmin kurucuları ile ortak olarak Anarşistler, tüm ekonomik tekellerin ortadan kaldırılmasını ve ayrım olmaksızın herkesin kullanımına açık olması gereken toprak ile diğer tüm üretim araçlarının ortak mülkiyetini talep ederler; çünkü kişisel ve toplumsal özgürlük ancak herkes için eşit ekonomik avantajlar temelinde düşünülebilir. Sosyalist hareketin içinde Anarşistler, kapitalizme karşı sürdürülen savaşın aynı zamanda politik iktidar kurumlarına karşı da sürdürülmesi gerektiği, çünkü tarihte ekonomik sömürünün daima politik ve toplumsal baskı ile el ele gittiği görüşünü temsil eder. İnsanın insan tarafından sömürülmesi ve insanın insan tarafından ezilmesi birbirinden ayrılamaz ve biri diğerinin koşuludur.

Bir toplumda mülk sahibi olan sınıfla mülk sahibi olmayan bir sınıf düşman saflarda karşı karşıya geldiği sürece, devlet, ayrıcalıklarını korumak isteyen mülk sahibi azınlık için vazgeçilmez olacaktır. Bu toplumsal adaletsizlik durumu, hiçbir özel hak tanımayacak ve temel işini toplumsal çıkar topluluğu olarak belirleyecek olan daha yüksek bir düzene yerini bırakarak ortadan kalktığında devlet yıkılarak, alanı toplumsal ve ekonomik işlerin idaresine bırakacaktır. Yani Saint Simon'un da dediği gibi: "Öyle bir zaman gelecek ki insanları yönetme sanatı yok olacak, yerini yeni bir sanat alacak; eşyaları yönetme sanatı."

Ve bu da Marx ve yandaşlarının ortaya attığı teoriyi çürütmektedir; bu teoriye göre, devlet, proleter diktatörlük biçimiyle sınıfsız topluma geçişin gerekli bir aşamasıdır, burada tüm sınıf çatışmaları ve sonra da sınıfların kendisi ortadan kaldırılacak ve devlet sonunda kendiliğinden çözülecek ve sahneden çekilecektir. Devletin gerçek yapısı ve politik erk faktörünün tarihteki önemi konusunda tümüyle yanıltıcı olan bu kavram, tarihin tüm fenomenlerini yalnızca dönemin üretim metotlarının kaçınılmaz sonuçları olarak gören sözde ekonomik matëryalizmin tek mantıklı sonucudur. Bu teorinin etkisiyle insanlar devletin çeşitli biçimlerini ve tüm diğer toplumsal kurumları toplumun "ekonomik binasında" "adli ve politik üst yapı" olarak görmeye başladılar ve bu teoride bütün tarihsel süreçlerin anahtarını bulduklarını sandılar. Gerçekte tarihin her bir dönemi bize bir ülkenin ekonomik gelişiminin belirli politik iktidar mücadeleleri tarafından yüzyıllarca geri bırakılması ve bir takım şablonlara zorla uydurulmasının binlerce örneğini verir.

Kilise monarşisinin ortaya çıkışından önce, İspanya, Avrupa'da sanayi açısından en gelişmiş ülke idi ve neredeyse her alanda ekonomik üretimde en önde geliyordu. Ancak, Hıristiyan monarşisinin zaferinden sonra sanayi dallarının çoğu ortadan kalktı. Bunlardan geriye kalanlar da en kötü koşullarda varlıklarını sürdürdüler. Pek çok sanayi sektörü en ilkel üretim yöntemlerine geri dönmüştü. Tarım çöktü, sulama kanalları harabeye döndü ve ülkenin geniş alanları çöl oldu. Bugün bile İspanya bu dönemin izlerinden kurtulamadı. Belirli bir sınıfın politik güç özlemi ekonomik gelişimi asırlarca geri bırakmıştı.

Verili üretim metotlarından herhangi bir sapmayı ağır bir biçimde cezalandıran ve yeni hiçbir buluşa izin vermeyen aptalca "ekonomik fermanları" ve "endüstriyel yasaları" ile Avrupa'daki prenslik mutlakıyeti Avrupa ülkelerindeki endüstriyel ilerlemeye set çekti ve doğal gelişimini engelledi. Ve Birinci Dünya Savaşından sonra evrensel ekonomik krizden herhangi bir kaçışa yanaşmayan, tüm ülkelerin geleceğini politikacılık oynayan generallere ve politik maceracılara tes-

lim eden politik erk düşünceleri değil miydi? Modern Faşizmin ekonomik gelişimin kaçınılmaz sonucu olduğunu kim iddia edebilir?

Ancak, sözde "proleter diktatörlüğün" gerçekleştiği Rusya'da, belirli bir partinin politik iktidar arzusu ekonominin herhangi bir biçimde gerçekten sosyalistçe yeniden yapılandırılmasını engelledi ve ülkeyi, öğütücü bir devlet kapitalizminin köleliğine sürükledi. Saf ruhların Sosyalizmde geçici fakat kaçınılmaz bir geçiş aşaması olarak görmek istediği "proletarya diktatörlüğü" bugün neredeyse Faşist devletlerdeki tiranlığa yaklaşan korkunç bir despotizme dönüşmüştür."

Sınıf çatışmaları ve sınıflar ortadan kalkıncaya dek devletin varolmaya devam etmesi gerektiği iddiası, bütün bu tarihi deneyimin ışığında insana kötü bir şaka gibi gelmektedir. Her tür politik iktidar, varlığını sağlamak için belirli bir tipte insan köleliğini koşul kılmaktadır. Aynı şekilde devlet dışarıdan, yani diğer devletler ile ilişkili olarak, varlığını meşru kılmak için yapay düşmanlıklar yaratmak zorundayken, içeriden de toplumun kastlara, sınıf ve tabakalara ayrılması devletin devamı için hayati koşuldur. Devlet yalnızca eski ayrıcalıkları korumaya ve yenilerini yaratmaya muktedirdir; tüm önemi burada yatmaktadır.

Toplumsal devrim ile kurulan yeni bir devlet egemen sınıfların ayrıcalıklarına son verebilir, ancak bunu yalnızca otoritesinin devamı için gereken yeni bir ayrıcalıklı sınıfı derhal yaratarak yapabilir. Rusya'da -küçük bir hizbin proletarya ve tüm Rusya halkı *üzerindeki* diktatörlüğünden başka hiçbir şey olmayan- sözde proleter diktatörlüğü altındaki Bolşevik bürokrasinin gelişimi, sayılamayacak kadar kendini tekrar eden eski tarihsel deneyimlerin sadece yeni bir örneğidir. Bugün hızla yeni bir aristokrasiye doğru gelişmekte olan bu yeni egemen sınıf, Rus çiftçi ve işçilerine diğer ülkelerdeki ayrıcalıklı kast ve sınıfların kendi halk kitlelerinden uzak olduğu kadar uzaktır.

Belki bu yeni komiserokrasinin kapitalist devletlerdeki güçlü finansal ve endüstriyel oligarşilerle aynı kefeye konamayacağı yolunda itiraz edilebilir. Ama bu itiraz geçersiz. Ö-

nemli olan ayrıcalığın büyüklüğü veya derecesi değil, ortalama insanın günlük yaşamı üzerindeki etkisidir. Son derece makul çalışma koşullarında insanca beslenmeye, kendisine giyecek ve barınak sağlamaya ve bazı kültürel faaliyetler için yeterli miktarda tasarruf yapabilen, çalışan bir Amerikalı, Mellonlar ve Morganların elindeki milyonları, en acil gereksinimlerini karşılamaya yetecek kadarını bile zor kazanan bir insanın küçük bir bürokrat kastının ayrıcalıklarını hissettiğinden daha az hisseder; bu bürokratlar milyoner olmasa bile. Karınlarını doyurmaya yetecek kuru ekmeği bile güçlükle bulan, sık sık yabancılarla paylaşmaya zorlandıkları bakımsız odalarda yaşayan ve tüm bunların üzerine de üretim kapasitelerini zirveye çıkaran yoğun, hızlandırılmış bir sistemle çalışan insanlar, hiçbir şeyden mahrum olmayan bir üst sınıfın ayrıcalıklarını, kapitalist ülkelerdeki yoldaşlarından çok daha derinden hissedebilir. Ve bu durum, despot bir devlet alt sınıflara varolan koşullardan şikâyet etme hakkını tanımadığı, böylece de herhangi bir eylemi protesto yaşam pahasına gerçekleştirilebildiğinde daha da dayanılmaz olur.

Ancak Rusya'da mevcut olandan çok daha üst düzey bir ekonomik eşitlik olsaydı bile bu, politik ve toplumsal baskıya karşı herhangi bir garanti oluşturmayacaktı. Tek başına ekonomik eşitlik toplumsal kurtuluş değildir. Marksizm ve tüm diğer otorite yanlısı Sosyalizm ekollerinin anlamadığı da budur. Hapishanede, manastırda veya kışlada bile, içerideki herkes aynı ikâmetgâha, aynı yiyeceğe, aynı üniformaya ve aynı görevlere sahip olduğundan kişi oldukça yüksek derecede bir ekonomik eşitlik bulur. Peru'daki antik İnka devleti ve Paraguay'daki Cizvit devleti her bir sakinine eşit ekonomik standart getirmişti, ama buna rağmen buralarda en rezilinden despotizm hüküm sürüyordu ve insan, yalnızca kendi hayatı üzerinde kendisinin en ufak bir etkisi olmayan, yüksek bir iradenin otomasyonu haline getirilmişti. Proudhon'un özgürlüksüz bir sosyalizmde özgürlüğün en kötü şeklini görmesi nedensiz değildi. Toplumsal adalet gereksinimi yalnızca insanın bireysel özgürlük anlayışını temel aldığında doğru bir biçimde gelişir ve etkili olabilir ve de buna daya-

lıdır. Diğer bir deyişle *Sosyalizm ya özgür olacak ya da hiç olmayacaktır*. Bu anlayışın temelinde, anarşizmin varlığının saf ve derin savunusu yatmaktadır.

Kurumlar toplum yaşamında, bitki veya hayvanlardaki vücut organlarıyla aynı amaca hizmet ederler: Bunlar toplumsal vücudun organlarıdır. Organlar keyfi olarak ortaya çıkmaz, ancak fiziksel ve toplumsal çevrenin belirli ihtiyaçlarından ötürü ortaya çıkar. Derin denizde yaşayan bir balığın gözü, karada yaşayan bir hayvanınkinden çok daha farklı bir biçimde oluşur; çünkü, oldukça farklı ihtiyaçlara cevap vermek zorundadır. Değişikliğe uğramış yaşam koşulları değişikliğe uğramış organlar üretir. Ama bir organ, daima yerine getirmek üzere evrim geçirdiği işlevi veya ilgili bir işlevi yerine getirir. Ancak, yerine getirdiği işlev artık organizma açısından gereksiz olduğunda organ aşama aşama kaybolur veya önemsiz hale gelir. Ancak, bir organ asla esas amacı ile uyuşmayan bir işlevi üstlenmez.

Bu, toplumsal kurumlar için de geçerlidir. Onlar da, keyfi olarak ortaya çıkmazlar, belirli amaçlara hizmet etmek üzere özel toplumsal ihtiyaçlar tarafından var edilirler. Bu şekilde, çağdaş devlet, eski toplumsal düzen çerçevesinde gittikçe daha çok göze çarpan tekelci ekonomi ve onunla özdeş sınıf ayrımlarından sonra evrildi. Yeni ortaya çıkan mülk sahibi sınıflar, kendi halk kitleleri üzerinde ekonomik ve toplumsal ayrıcalıklarını kurmak ve bunları diğer insan topluluklarına dayatmak için politik bir araca ihtiyaç duyuyordu. Böylece çağdaş devletin -mülk sahibi olmayan sınıfların boyun eğdirilmesi ve baskı altına alınmasına yarayan- ayrıcalıklı kastlar ve sınıfların politik güçlerinin bir organı olarak evrilmesi için uygun koşullar oluşmuştur. Bu devletin politik yaşam görevi, onun varolması için hayati sebeptir. Ve devlet, bu göreve daima sadık kalmıştır ve sadık kalmalıdır, çünkü kendi kabuğundan sıyrılamaz.

Devlet, biçimsel olarak tarihi süreç boyunca yönetim biçimi olarak değiştiyse de, işlevleri hep aynı kalmıştır. Hatta, kendi destekçileri daha fazla toplumsal etkinlik alanını kendi amaçlarına tabi kıldığı oranda sürekli olarak da genişle-

miştir. Devletin biçimi ister monarşi ister cumhuriyet olsun, tarihi açıdan ister otokrasiye ister ulusal bir anayasaya bağlı olsun, işlevi hep aynı kalır. Ve nasıl hayvanlarda ve bitkilerde vücut organlarının işlevleri keyfi olarak değiştirilemiyorsa, yani, örneğin kişi kendi isteğiyle gözleriyle duyamıyor ve kulaklarıyla göremiyorsa, aynı şekilde kişi kendi isteğiyle toplumsal baskının bir organını ezilenlerin kurtuluşunun bir aracı haline getiremez. Devlet yalnızca neyse o olabilir: Kitlesel sömürünün ve toplumsal ayrıcalıkların koruyucusu ve ayrıcalıklı sınıfların ve kastların ve yeni tekellerin yaratıcısı. Devletin bu işlevini anlayamayan, mevcut toplumsal düzenin gerçek doğasını da anlamaz ve insanlığa toplumsal evrim için yeni bakış açıları da sunamaz.

Anarşizm, sık sık tanımlandığı gibi, tüm insani problemler için patentli bir çözüm, mükemmel bir toplumsal düzen ütopyası değildir; çünkü ilke olarak tüm kesin şema ve kavramları reddetmektedir. Herhangi bir mutlak gerçeğe veya insan gelişiminde kesin nihai amaçlara değil, toplumsal uygulamalar ve insani yaşam koşullarının sınırsız mükemmelleştirilebilme kabiliyetine inanır; ki, bunlar için kimse kesin bir son durak veya sabit bir amaç belirleyemez. Bütün devletlerin işlediği en kötü suç, toplumsal yaşamın zengin çeşitliliğini katı kalıplara sokmaya ve bu çeşitliliği, daha geniş hiçbir bakış açısına izin vermeyen, daha önce varolan statüyü de tamamıyla bitmiş olarak gören belirli bir tek şekle uyarlamaya çalışmasıdır. Devletin destekçileri kendilerini daha güçlü hissettikçe, toplumsal yaşamın her alanını bütünüyle hizmetlerine sokmayı gittikçe daha da fazla başarıyorlar; tüm yaratıcı kültürel güçlerin işleyişi üzerindeki etkileri gittikçe daha da sakatlayıcı oluyor; ve bu da söz konusu dönemi gittikçe daha da sağlıksız bir biçimde etkiliyor.

Tüm halkların sırtında dağ gibi bir yük olan ve onların kültürel ve toplumsal yaşamlarının ifadelerini politik takdiri ilahinin belirlediği yaşamdan yoksun kalıplara dökmeye çalışan totaliter devlet, varolan koşulların değiştirilmesi yolundaki her çabayı acımasız ve vahşi bir güçle bastırır. Totaliter devlet günümüzün kötü kehanetidir ve korkunç bir berrak-

lıkla geçmiş yüzyılların barbarlığına dönüşün nerelere varabileceğini göstermektedir. O, politik makinenin akıl üzerindeki zaferi; insan düşünce, duygu ve davranışlarının görevlilerin yerleşik kurallarına göre rasyonalize edilmesidir. Ve bunların sonucu da, gerçek anlamda entelektüel olan kültürün bütünüyle çöküşüdür.

Anarşizm, fikirlerin, kurumların ve toplumsal formların yalnızca göreceli önemini görür. Bu nedenle de, sabit, içine kapalı bir toplumsal sistem değil; tüm din ve devlet kurumlarının entelektüel koruyuculuğunun yerine yaşamın tüm bireysel ve toplumsal güçlerinin, engellenmeden, özgürce ortaya konulması için çabalayan, insanoğlunun tarihi gelişimi içinde belirli bir akımdır. Özgürlük bile, sürekli olarak genişleme ve türlü türlü yollarla daha geniş çevreleri etkileme eğiliminde olduğundan, kesin bir kavram değil yalnızca göreceli bir kavramdır. Anarşistler için, özgürlük soyut felsefi bir kavram değil, her bir insanın kendisine doğa tarafından bağışlanan tüm güçleri, kapasite ve yetenekleri tam olarak geliştirebilmelerinin ve toplumsal birer değere çevirebilmelerinin hayati maddi imkânıdır. İnsanların bu doğal gelişimi dini veya politik bekçilikten ne kadar az etkilenirse, insanın kişiliği o kadar verimli ve uyumlu hale gelecek, o derece içinde büyüdüğü toplumun entelektüel kültürünün ölçüsü olacaktır.

Tarihteki tüm ihtişamlı kültürel dönemlerin, politik açıdan zayıflık dönemi olmasının nedeni budur. Ve bu da son derece doğaldır; çünkü, politik sistemler daima mekanikleştirme temeli üzerine kurulmuştur, toplumsal kuvvetlerin organik gelişimi üzerine değil. Devlet ve kültür, uzlaştırılamaz zıtlar olmanın uçlarındadırlar. Nietzche, şunları yazdığında bunu açıkça görüyordu:

"Hiç kimse nihai olarak elinde olandan fazlasını harcayamaz. Bu, bireyler için de iyidir; halklar için de iyidir. Kişi kendisini iktidar için, yüksek politika için, tarım, ticaret parlamentarizm ve askeri çıkarlar için harcarsa - kendisini oluşturan mantığı, kararlılığı, iradeyi, kendisi üzerindeki hakimiyeti bunlara verirse, bunları başka bir şey için kullana-

maz. Kültür ve devlet -bu konuda kimseyi kandırmayalım- birbirine zıttır: 'Kültür Devleti' tamamıyla modern bir fikirdir. Bunlardan biri diğerinin üzerinde yaşar; diğeri de onun pahasına gelişir. Kültürün tüm iyi dönemleri politik düşüş dönemleridir. Kültür anlamında büyük olan her şey apolitik, hatta anti-politiktir."

Güçlü bir devlet mekanizması, tüm üst kültürel gelişmelerin en büyük engelidir. Kültür en fazla devletin içten çökmeyle karşı karşıya kaldığı, politik gücün toplumsal yaratıcı kuvvetler üzerindeki etkisinin sıfıra indiği yerde serpilir, çünkü, politik idare daima tek biçimlilik için çabalar ve toplumsal yaşamın her bir yönünü kendi denetimine tabi kılmaya çalışır. Ve bunu yaparken de, kendisini, kültürel gelişimin yaratıcı arzularının kaçınılmaz olarak karşısında bulur; bu arzular daima yeni toplumsal etkinlik biçimi ve alanları aramaktadır. Politik yönetim için katı formlar, ölü kurallar ve kendisine karşı olan her tür toplumsal yaşam belirtisinin bastırılması ne kadar önemliyse onlar için de ifade özgürlüğü, çok yönlülük ve eşyanın kaleydoskopik değişimleri o kadar önemlidir.

Her kültür, doğal gelişimi politik kısıtlamalardan fazla etkilenmediği takdirde, oluşum dürtülerinin sürekli yenilenmesiyle yüzleşir ve bundan da, yaratıcı etkinliğin gittikçe çeşitlenmesi doğar. Her yeni başarılı iş, daha fazla mükemmeliyet arzusunu ve daha derin bir ilhamı harekete geçirir; her bir yeni biçim, yeni gelişme olanaklarının müjdecisi haline gelir. Ama devlet, düşüncesiz bir biçimde sık sık iddia edildiği gibi kültür yaratmaz, yalnızca her şeyi olduğu gibi, stereotiplere emniyetli bir biçimde sıkı sıkıya bağlı olarak muhafaza etmeye çalışır. Tarihteki tüm devrimlerin nedeni bu olmuştur.

Yaşamın kendini her yeniden üretişini yasaların sıkı kalıplarına zorla sokmaya yönelik olan iktidar, yalnızca yıkıcı bir biçimde işler. İktidarın entelektüel ifade biçimi ölü dogma, fiziksel biçimi kaba kuvvettir. Ve hedeflerinin bu mantıksızlığı destekçilerine de çökerek onları, temelde yeteneklerin en iyileriyle donatılmış olsalar bile, aptal ve acımasız kılar. Her

şeyi mekanik bir düzene girmek için zorlamaya çalışan bir kişi kendisi de makine haline gelir ve tüm insani duygularını kaybeder.

Çağdaş anarşizm bu anlayıştan doğdu ve şimdi de moral gücünü bu anlayıştan alıyor. Yalnızca özgürlük büyük şeyler yapma konusunda insanlara ilham verir, toplumsal ve entelektüel dönüşümleri meydana getirir. Yöneten insanların sanatı asla insanları eğitmek ve onlara yaşamlarına verecekleri yeni şekil konusunda ilham vermek olmadı. Kasvetli baskının emrinde, yalnızca, herhangi bir canlı inisiyatifi doğarken boğan ve özgür insanlar değil de ancak kul ortaya çıkarabilen, yaşamdan yoksun bir boşluk vardır. Özgürlük yaşamın temeli, entelektüel ve toplumsal gelişimin itici gücü, insanlığın geleceği için her yeni bakış açısının yaratıcısıdır. En iyi ifadesini Anarşizmin dünya felsefesinde bulan, insanın ekonomik sömürüden, entelektüel ve politik baskıdan kurtuluşu, daha yüksek bir toplumsal kültürün ve yeni bir insanlığın evrimi için ön şarttır.

2. Bölüm

Proletarya ve Çağdaş İşçi Hareketinin Doğuşu

Modern Sosyalizm başta yalnızca toplumsal yaşamın iç ilişkileri konusunda daha derin bir anlayış, mevcut sosyal düzende gizliden gizliye varolan çelişkileri çözme ve insanın toplumsal çevresiyle ilişkilerine yeni bir içerik kazandırma çabasıydı. Bu nedenle etkisi bir süre, çoğu ayrıcalıklı sınıflardan gelen dar bir entelektüel çevreyle sınırlı kaldı. Kitlelerin maddi ve entelektüel ihtiyaçlarına duydukları derin ve asil duygudaşlıktan ilham alan bu entelektüeller, insanlığın gelişiminin yolunu açacak yeni bakış açıları sunmak üzere toplumsal düşmanlıklar labirentinden çıkmanın bir yolunu aradılar. Onlar için sosyalizm kültürel bir sorundu; bu nedenle doğrudan çağdaşlarının mantık ve etik anlayışlarına seslenerek onların yeni anlayışlara açık olacaklarını umdular.

Ancak fikirler bir hareketi meydana getirmez; fikirler yalnızca somut durumların ürünü, yaşamın belirli koşullarının entelektüel çökeltileridir. Hareketler ancak toplumun acil ve pratik gereksinimlerinden ortaya çıkar ve asla tümüyle soyut fikirlerin sonucu değildir. Ancak, kendilerine yaşam ve entelektüel bir içerik veren büyük bir fikirle canlandırıldıklarında, karşı konulamaz güçlerini ve içten içe zaferden emin olma duygusunu kazanırlar. İşçi hareketinin Sosyalizm ile ilgisi yalnızca bu şekilde bakıldığında doğru bir biçimde anlaşılabilir ve entelektüel açıdan değerlendirilebilir. Sosyalizm çağdaş işçi hareketinin yaratıcısı değildir; daha çok onun içinden çıkmıştır. Hareket toplumsal yeniden yapılanmanın mantıki sonucu olarak gelişti; bu yeniden yapılanmadan da

çağdaş kapitalist dünya doğdu. Hareketin en acil amacı, günlük ekmek mücadelesi ve işçiler için gittikçe daha da yıkıcı hale gelen bir dizi şeye karşı bilinçli mücadeleydi.

Çağdaş işçi hareketi varlığını, on sekizinci yüzyılın son yarısında İngiltere'de devam etmekte olan ve o günden bu yana beş kıtanın beşine de yayılan büyük endüstri devrimine borçludur. Sözde "üreticilerin" sistemi, daha önce kısmi bir iş bölümü -ama güncel teknik süreçlerden çok insan emeğini kullanmanın yöntemleriyle ilgilenen bir iş bölümü- için yolu açtıktan sonra, daha sonraki dönemin büyük buluşları, tüm iş aletlerinde tam bir dönüşüm getirdi; makine, diğer aletleri birer birer saf dışı bıraktı ve genel olarak üretim süreci için tümüyle yeni oluşumlar yarattı. Mekanik dokuma tezgâhının bulunması İngiltere'nin en önemli endüstrisi olan tekstil endüstrisinin tümünde devrim yarattı ve pamuk ile yünün işlenmesi ve boyanmasında yeni bir dizi yöntem ortaya çıkardı.

James Watt'ın yeni bir çağ açan buluşuyla mümkün kılınan buhar gücü kullanımıyla, makineler, rüzgâr, su ve beygir gücünün eski hareket ettirici kuvvetlerine tabi olmaktan kurtuldu ve ilk defa çağdaş seri üretimin yolu açıldı. Buharın kullanımı, farklı işlevlere sahip makinelerin aynı yerde kullanımını mümkün kıldı. Böylece, birkaç on yıl içerisinde küçük atölyeleri tarihin derinliklerine gömen çağdaş fabrika ortaya çıktı. Bu, önce tekstil sektöründe meydana geldi; diğer üretim dalları da kısa aralıklarla onu takip etti. Buhar gücünün kullanımı ve dökme çeliğin bulunması kısa bir süre içinde demir ve kömür endüstrilerinde tam bir devrim yaratarak etkisini hızla diğer iş alanlarına da yaydı. Çağdaş büyük tesislere doğru gelişim, sanayi şehirlerinin muazzam bir biçimde büyümesi sonucunu getirdi. 1801'de yalnızca 73.000 olan nüfusuyla övünen Birmingham, 1844'e gelindiğinde 200.000 nüfusa sahipti. Aynı dönemde Sheffield nüfusu 46.000'den 110.000'e çıktı. Yeni büyük sanayilerin bulunduğu diğer merkezler de aynı oranda büyüdüler.

Fabrikaların öğütecek insana ihtiyacı vardı ve gittikçe fakirleşen kırsal nüfus şehirlere akın ederek bu talebi karşıladı. Hükümet, kötü şöhretli *Enclosure Acts* (Çitleme Yasası)

ile köylülerin elinden ortak toprakları alıp onları dilenciliğin eşiğine getirerek buna yardımcı oldu. Ortak toprakların sistematik olarak yağmalanması Kraliçe Anne (1702-1714) zamanında başlamıştı ve 1844'e gelindiğinde, İngiltere ve Galler'deki ekilebilir arazinin üçte biri, çiftçilerin elinden alınıp çitlenerek yün tüccarlarının otlaklarına dönüştürülmüştü. 1786'da hâlâ 250.000 bağımsız toprak sahibi varken, otuz yıl gibi bir sürede bu sayı 32.000'e düşmüştü.

Makineye dayalı yeni üretim biçimi sözde ulusal serveti hayal edilemeyecek bir boyutta arttırdı. Ama bu servet küçük, ayrıcalıklı bir azınlığın elindeydi ve varlığını da ekonomik koşulların değişmesiyle isyan ettirici bir sefalete düşürülen çalışan nüfusun, iliğine kadar sömürülmesine borçluydu. İnsan, -Marx'ın *Kapital*'de çarpıcı bir biçimde kullandığı- İngiliz fabrika müfettişlerinin raporlarında da verilen, işçilerin durumlarının üzüntü verici tarifini okuduğunda veya -Friedrich Engels'in ilk çalışması olan *İngiltere'de Çalışan Sınıfların Durumu*'nda çok yararlandığı- Eugenes Buret'nin *De la misère les classes labeurieuses en Angleterre et France* (Fransa ve İngiltere'de Çalışan Sınıfların Sefaleti) adlı kitabı ya da o dönemin İngiliz yazarlarının birçok eserinden birini eline aldığında, akıllara durgunluk veren o dönem hakkında bir fikir edinir.

Nasıl Arthur Young, Büyük Devrimden önce Fransa'ya yaptığı geziyi anlatırken, Fransız kırsal nüfusunun büyük bir bölümünün neredeyse hayvan seviyesinde yaşadığını, korkunç bir fakirliğin pençesinde tüm insani vasıflarını kaybettiğini söylüyorsa, aynı benzetme, modern kapitalizmin ilk döneminde ortaya çıkan endüstriyel proletarya kitlelerinin entelektüel ve maddi durumuna da büyük oranda uygun düşer.

İşçilerin çok büyük bir çoğunluğu bir penceresi bile olmayan inlerde, sefalet ve pislik içinde yaşıyorlardı ve günde on dört-on beş saatlerini, düşük ücretli ve kötü çalışma koşullarına sahip, sıhhi tesisattan ya da çalışanların yaşamlarının ve sağlıklarının korunması şartından habersiz işyerlerinde harcamak zorundaydılar. Ve bunların hepsi, en hayati gereksinimleri bile asla karşılamayan bir ücret içindi. Eğer

bir işçinin hafta sonunda, birkaç saatliğine kötü likörle sarhoş olarak nasıl bir cehennemde yaşadığını unutturabilecek kadar parası kalmışsa, alıp alabileceğinin en iyisi buydu. Durumun bu halde olmasının kaçınılmaz sonucu olarak da fahişelik, alkolizm ve suç oranında büyük bir artış oldu. İnsan, kimsenin acımadığı o kitlelerin ruhen alçaltılmasını ve ahlâksızlaştırılmasını okurken, insanlığın perişanlığını görmeye başlıyor.

Fabrika kölelerinin acınası durumu, trampa olarak bilinen sistemle daha da bunaltıcı bir hal alıyordu; bu sistem ile işçi, erzaklarını ve diğer günlük ihtiyaç maddelerini, fabrika sahibinin, genelde kendisine fahiş fiyatlı ve kullanılamaz mallar veren dükkânlarından almaya zorlanıyordu. Bu uygulama öyle ileri gitti ki, işçilere zar zor kazandıkları ücretten neredeyse hiçbir şey kalmıyordu ve işçiler doktor, ilaç gibi beklenmedik masrafları da fabrika sahiplerinden almış oldukları malları, elbette aldıklarından daha düşük bir fiyata iade ederek ödemek zorunda kalıyorlardı. Bunlara ek olarak, o dönemin yazarları, annelerin ölen çocuklarını gömmek için ölü gömücüsü ile mezar kazıcısına bu şekilde ödeme yapmak zorunda kalmalarını anlatır.

Ve insan işgücünün böyle fütürsuzca sömürülmesi yalnızca erkekler ve kadınlara özgü değildi. Yeni iş yöntemleri, makinenin, öğrenilmesi hiç de zor olmayan birkaç el hareketiyle işletilebilmesini sağlamıştı. Bu, üç ya da dört yaşında işe başlatılan ve gençliklerini yatırımcının endüstriyel hapishanelerinde geçirmek zorunda kalan proleter çocukların mahvolmasına sebep oldu. Başlarda yasal hiçbir kısıtlamanın uygulanmadığı çocuk emeğinin öyküsü, kapitalizm tarihinin en karanlık bölümlerinden biridir. Bu, Hıristiyan bir yönetimin, etik konuları göz ardı edip kitlelerin sonuna kadar sömürülmesine düşünmeden alışarak vicdansızlıkta nerelere varabileceğini göstermektedir. Fabrikaların sağlıksız koşullarında uzun süreli çalışma, çocuk ölüm oranını Richard Carliyle'nin hiç abartmaksızın "Betlehem'deki masumların katlinin daha geniş bir ölçekte tüyler ürpertici bir tekrarı" olarak tanımladığı bir noktaya vardırdı. O ana dek parlamen-

to çocuk emeğinin korunması için gereken yasaları çıkarmadı; fabrika sahipleri, uzun süre bu yasalardan kaçtılar veya bunları kolayca çiğnediler.

Devlet, idareyi, sömürü arzusunu dizginleyen kısıtlamalardan kurtarmak için elinden gelen yardımı esirgemedi. Ona ucuz işgücü temin etti. Örneğin, yalnızca İngiliz işçi sınıfının değil, biraz vicdan sahibi olan herkesin öfkesini uyandıran 1834 *Yoksullar Yasası* bu amaçla icat edildi. İlk defa 1601'de, Kraliçe Elizabeth zamanında çıkan *Yoksullar Yasası*, İngiltere'deki manastırların kapatılmasının bir sonucuydu. Manastırların, gelirlerinin üçte birini fakirlerin bakımına harcamak gibi bir uygulamaları vardı. Ancak, manastırların mallarının büyük bir bölümü kendilerine düşen soylu mülk sahipleri, gerekli üçte biri sadakalara ayırmak niyetinde değildi; bu nedenle yasa, papazların dini bölgelerine, kendi fakirlerine bakmak ve varlık nedenleri ortadan kaldırılanlar için insani geçim yolları bulmak görevini yükledi. Yasa, fakirlikte insanın sorumlu olmadığı kişisel bir talihsizlik görüyor ve kişiye, kendi hatası olmaksızın dara düştüğünde ve artık kendi ihtiyaçlarını karşılayamadığında toplumdan yardım isteme hakkını bahşediyordu. Bu doğal düşünce yasaya toplumsal bir özellik kazandırıyordu.

Ancak yeni yasa, yoksulluğu bir suç olarak görüyor ve kişisel talihsizliğin sorumluluğunu sözde tembelliğe yüklüyordu. Yeni yasa, insandan nefret eden doktrini mülk sahibi sınıflar tarafından yeni bir kurtuluş olarak selâmlanan Malthusçu doktrinin kaderci etkisi altında çıkarılmıştı. Nüfus sorunu hakkındaki ünlü eseri Godwin'in "Politik Adalet" adlı eserine bir cevap olarak görülen Malthus, açıkça fakir insanın toplumda davetsiz bir misafir olarak yer edinmeye çalıştığını ve bu nedenle özel haklar ya da diğer insanların acıması için hak iddia edemeyeceğini ilan ediyordu. Böyle bir görüş, elbette endüstri baronlarının kârınaydı ve onların sınırsız sömürüsü için gerekli ahlâki desteği sağlıyordu.

Yeni yasa, fakirlerin bakımının sağlanmasını papazların dini bölgelerindeki makamların elinden alarak, devlet tarafından atanan merkezi bir organın yetkisine veriyordu. Para

veya erzak ile maddi yardım sağlamak çoğunlukla yasaktı ve bunun yerine, nefret edilen ve kötülüğüyle nam salmış bir kurum olan, halk arasında "fakir hukukunun Bastille'i" olarak adlandırılan sözde düşkünler evi *(İşevleri)* geçmişti. Kaderin sillesini yiyip düşkünler evine sığınmak zorunda kalanlar, insan olma onurunu teslim ediyorlardı; çünkü bu evler, insanın talihsizliği için cezalandırıldığı ve aşağılandığı tam bir hapishaneydi. Düşkünler evinde, herhangi bir muhalefete katı cezalarla karşılık veren demirden bir disiplin hüküm sürüyordu. Herkesin yapması gereken belirli bir iş vardı; görevini yapamayan kişi ceza olarak yiyecekten mahrum bırakılıyordu. Yemekler gerçek hapishanelerdekinden daha beter ve daha azdı, insanlara öyle acımasızca ve barbarca davranılıyordu ki, çocuklar sık sık intiharın eşiğine geliyordu. Aileler ayrılmaya zorlanıyordu ve aile üyeleri birbirlerini yalnızca belirtilen saatlerde ve görevlilerin denetimi altında görebiliyorlardı. Bu vahşet yuvasında kalmayı dayanılmaz kılmak için her tür çaba gösteriliyordu; öyle dayanılmazdı ki, insanlar yalnızca çaresizlik sonucu buraya sığınmaya mecbur kalıyordu. Yeni fakirler yasasının amacı da buydu. Makine üretimi binlerce insanı eski geçim kaynaklarından etmişti; yalnızca tekstil endüstrisinde 80.000'den fazla el dokumacısı modern büyük işyerleri yüzünden dilenci haline getirilmişti. Yeni yasa, ucuz işgücünün ve onunla birlikte ücretleri sürekli düşürme olanağının yönetimin emrine girmesini sağladı.

Bu korkunç koşullarda, tarihte hiçbir önceli bulunmayan yeni bir sınıf doğdu: Çağdaş sanayi proletaryası. Temelde yerel talebe hizmet veren, eski zamanların küçük zanaatkârı, görece daha tatmin edici yaşam koşullarına sahipti. Çıraklık dönemini doldurur, kalfa olur ve genelde de daha sonra kendi kendisinin efendisi olur. Çünkü sanatı için gereken araçlar, daha sonra makine döneminde olduğu gibi büyük bir sermaye sahibi olmasını gerektirmiyordu. İşi bir insana yakışan bir işti ve hâlâ, yaratıcı etkinliği kışkırtan ve insanın iç tatminini sağlayan doğal çeşitliliği sunmaktaydı.

Kapitalist dönemin başlangıcında ürünlerinin büyük bir bölümünü şehirlerdeki zengin ticaret lordlarına hazırlayan

küçük ölçekli ev sanayicisi bile, günümüz anlamında proleter olmaktan uzaktı. Sanayinin, özellikle de tekstilin merkezleri kırsal kesimlerdeydi; böylece küçük zanaatkârlar çoğu durumda çok küçük bir toprağa sahip oluyorlardı, bu da geçimlerini daha kolay kılıyordu. Ve, makinenin hakimiyetinden önce, devam etmekte olan kapitalizm hâlâ sanayinin zanaat aşamasına bağlı olduğu için, yayılma olanakları kısıtlıydı; çünkü sanayi ürünlerine olan talep, arzdan daha önemli bir kuraldı, böylece de işçi ciddi ekonomik krizlere karşı korunuyordu.

Ancak tüm bunlar, modern makineye dayalı üretim kendisinden bekleneni gerçekleştirmeye başladıktan sonra birkaç yıl içinde değişti, çünkü modern makine üretimi de geleceğe yönelik olarak kitle talebine, bununla birlikte de dış pazarların fethine bağlıydı. Her yeni buluş üretim kapasitesini gittikçe artan oranda yükseltiyor ve sanayi sermayesini kapitalist sanayinin, hüküm süren ticaret ve finansın tartışılmaz efendisi haline getiriyordu. Ve, teorisyenler tarafından değişmez bir yasa olarak görülen serbest rekabet, planlanmış herhangi bir endüstriyel üretimi söz konusu bile ettirmediğinden, çeşitli sebeplere bağlı olarak sanayi ürünlerinin arzının talebi geride bırakacağı dönemler er geç ortaya çıkmak zorundaydı. Bu, üretimin aniden kesilmesini, yani yapay krizleri getiriyordu; bunlar şehirdeki proletarya için bir yıkımdı, çünkü onları zorunlu olarak çalışmaktan alıkoyuyor ve böylece de geçim kaynağından yoksun bırakıyordu. İşte, kapitalizmin gerçek doğasını gösteren sözde "fazla üretim" fenomeni budur. Bu öyle bir durumdur ki, fabrikalar ve depolar malla doluyken, gerçek üreticiler en acı sefaletin pençesinde can çekişmektedir. İnsanın bir hiç olduğu ve cansız metaların her şey olduğu bir sistemin korkunçluğunu en yalın biçimde gösteren budur.

Ancak gelişmekte olan proletarya, bu sistemin ekonomik dalgalanmalarına bütünüyle tabi kalmıştı, çünkü proleterlerin emeklerinden başka satacak bir şeyleri yoktu. Eskiden ustayla çırağı ve kalfası arasında varolan doğal insani bağlar çağdaş proleter için hiçbir şey ifade etmiyordu. O, artık hiçbir

toplumsal ilişkisinin bulunmadığı bir sınıfın sömürü nesnesiydi. Fabrika sahibi için o artık bir insan olarak değil, sadece bir "el" olarak vardı. Denilebilir ki, o, şehirlerde tüm toplumsal konumunu kaybederek dönemin büyük sanayi devrimi tarafından iliğine kadar sömürüldükten sonra çöpe atılan bir posaydı. Toplumsal olarak kökenlerinden koparılarak, hepsi de aynı kaderin sillesini yemiş, mahvolmuş yaratıklar kitlesinin bir parçası olmuştu. Modern proleter, bir makine adamıydı, servetin gerçek üreticileri sefalet içinde çürürken başkaları için servet yaratmak üzere çelikten makineyi harekete geçiren etten kemikten bir makine idi.

Ve talihsizliği paylaştığı yoldaşlarıyla sanayinin büyük merkezlerinde böyle sefil yığınlar halinde yaşamak yalnızca onun fiziki varlığına tuhaf bir özellik vermekle kalmıyor, aynı zamanda da daha önce bilmediği yeni kavramları zamanla düşünmesine ve hissetmesine yol açıyordu. İşleyen makineler ve tüten bacaların yeni dünyasına nakledilen proleter, önce kendisini, karşısında bir birey olarak çaresiz olduğu kudretli bir mekanizmada bir çark veya bir dişli gibi hissetti. Er ya da geç bu durumdan kurtulma ümidini beslemeye bile cesaret edemiyordu, çünkü kol gücünü satmaktan başka çaresi olmayan herkes için olduğu gibi onun için de tüm çıkış yolları kapalıydı. Ve yalnızca kendisi değil, çocukları da aynı kadere mahkûmdu. Her tür toplumsal bağdan yoksun bırakılan proleter, kendisini bencil çıkarları için hissiz bir makine gibi kullanan o büyük güçle karşılaştırıldığında sadece bir hiçti. Tekrar bir şeyler olmak ve yazgısını düzeltmek için kendisi gibi olan diğerleriyle birlikte hareket etmeli ve kendisine darbe üstüne darbe indiren kadere bir dur demeliydi. Eğer boğazına kadar gömülmek istemiyorsa bu tür düşünceler onu er geç yoklayacaktı; bu düşünceler çağdaş işçi hareketinin ilk proleter ittifaklarının oluşumuna yol açtı.

O dönemde ve hatta şimdi de dar kafalı gericiler ve açgözlü yöneticilerin büyük bir cüretle iddia ettiklerinin aksine, mülk sahibi olmayan kitlelerin bu hareketini yaşama geçiren "ajitatörler" değildi; hareketi yaşama geçiren ve onun ifadesi olan koşulların ta kendisiydi. İşçilerin birleşmesi, yaşamları-

nı korumalarının ve yaşamak için daha insani koşulları zorlamalarının tek yoluydu. On sekizinci yüzyılın ilk yarısına dek izlenebilen örgütlü ücretli işçi gruplarının ilk talepleri, kapitalist sistemin en büyük kötülüklerinin yasaklanması ve varolan yaşam koşullarının biraz düzeltilmesinden daha ileri gitmiyordu.

1350'den beri İngiltere'de çıraklık, ücretler ve çalışma saatlerini düzenleyen bir yasa vardı. Eski zanaat loncalarının birlikleri yalnızca malların üretimiyle ilgili sorunlarla ve onların elden çıkarılmasıyla ilgili haklarla ilgileniyordu. Ancak yeni ortaya çıkan kapitalizm ve "üreticilerin" yaygınlaşması ile birlikte ücretler gittikçe düşünce, bu eğilimle mücadele etmek için yeni ücretli işçi sınıfı arasında bir sendika kuruldu. Ama örgütlü işçilerin bu çabaları, anında, hükümeti eski yasayı gündeme getirmesi ve "kanunsuz" işçi örgütlerini bastırması için dilekçe yağmuruna tutan yöneticilerin ortak direnişiyle karşılaştı. Parlamento da hemen 1799-1800 *Combination Acts*'i (Dernek Yasası) çıkararak bu talebe cevap verdi; yasa, ücretleri arttırma veya varolan iş koşullarını iyileştirme amaçlı tüm birlikleri yasaklıyor ve çiğneyenlere ağır cezalar öngörüyordu.

Bununla işçiler koşulsuz olarak sanayi sermayesinin sömürüsüne terk ediliyor, böylece de onlara ya yasaya boyun eğmek ve bunun getirdiği tüm sonuçları direniş göstermeden kabullenmek ya da onları açıkça köleliğe mahkum eden yasayı çiğnemek kalıyordu. Böyle bir seçimle karşı karşıya kalınca, tercih cesur işçiler için pek de zor olamazdı, ne de olsa kaybedecek pek az şeyleri vardı. İnsan onuruyla alay eden bu yasaya karşı koydular ve yasal boşluklardan yararlanmak için ellerinden geleni yaptılar. Önceleri tümüyle yerel bir karakterde olan ve belirli sektörlerle sınırlı olan sendika örgütleri yasal olarak varolma hakkından yoksun olduğu için, tüm ülkede karşılıklı yarar dernekleri adı verilen örgütler veya benzer zararsız kuruluşlar ortaya çıktı; bunların tek amacı ilgiyi proleterlerin gerçek mücadele örgütlerinin üstünden çekmekti.

Bu yasal örgütlerin gerisinde, işçiler arasındaki militan öğenin gizli yeraltı kardeşliği, en derin gizlilik ve yardımlaş-

ma temelinde bir araya gelen ve bunlar için ant içen kararlı insanların oluşturduğu irili ufaklı gruplar yatıyordu. İngilte-re'deki kuzey sanayi bölgelerinde ve özellikle de İskoçya'da, işverenlere karşı mücadele yürüten ve işçileri direniş yapmaları için harekete geçiren birçok gizli örgüt vardı. Bu mücadelelerin çoğunun aşırı şiddetli bir özellik taşıması işin doğasındandı; ekonomik koşulların giderek daha da ürkütücü bir hal alması ve proleter yaşam standardında en alçakgönüllü düzeltme çabasının bile karşılaştığı acımasız kovuşturmaların sonucunda işçilerin yaşadığı içler acısı durumu düşünürsek bunu anlamak o kadar da zor değil. Yasanın içerdiği anlamın herhangi bir biçimde ihlali korkunç cezaları davet etmek demekti. 1824'te sendikal örgütlenmeler yasal olarak tanındıktan sonra bile, kovuşturmalar uzun süre sona ermedi. Açıkça işverenlerin sınıf çıkarlarını koruyan vicdansız yargıçlar, boyun eğmeyen işçilere yüzlerce yıllık hapis cezaları verdiler ve nispeten daha katlanılır koşullar hüküm sürmeye başlamadan önce önemli bir süre geçti.

1812'de gizli emekçi örgütleri Glasgow'da dokumacılar için genel grev yaptılar. Sonraki yıllarda tüm Kuzey İngiltere sürekli olarak grevler ve işçiler arasındaki huzursuzlukla çalkalandı, bunlar en sonunda 1818'de Lancashire dokumacılar ve eğiriciler genel grevini getirdi, bu grevle işçiler genel talepleri olan daha iyi ücretlerin yanı sıra fabrika yasalarında reform, kadın ve çocuk işçiler için ise, daha insani koşullar istediler. Aynı yıl, İskoç madencilerin kendi gizli örgütleri tarafından sahneye konan büyük grevleri geldi. Aynı şekilde, İskoç tekstil sanayisi çalışmanın durdurulmasıyla periyodik olarak felç edildi. Grevler genelde kundakçılık, mülke zarar vermek ve kamu düzenini bozmak ile suçlandı, öyle ki hükümet sık sık milisleri sanayi bölgelerine sokmak zorunda kalıyordu.

Daha sonra her ülkede olduğu gibi, o zamanın İngiltere' sinde de işçilerin öfkesi, toplumsal önemini henüz kavrayamadıkları makinelerin iş yaşamına girmesine yönelmişti, isteklerinin kısa vadeli talepleri makinelerin kaldırılması yönündeydi. 1769 gibi erken bir tarihte bile makinelerin korun-

ması için özel bir yasa çıkarılmıştı; ancak daha sonra, buhar gücünün makine üretiminde, özellikle de tekstil endüstrisinde hızlı bir ilerlemeye yol açmasıyla birlikte, binlerce işçi geçim kaynaklarından yoksun bırakıldı ve derin bir sefalete gömüldü, bundan sonra da makinelere hasar verilmesi günlük bir olay haline geldi. Luddizm adı verilen dönem buydu. 1811'de Nottingham'da iki yüzden fazla makineli dokuma tezgâhına hasar verilmişti. Çorap örme makinelerinin yüzlerce eski çorap örücüyü kapının önüne koyduğu Arnold'da, işçiler fabrikalara hücum ettiler ve her biri kırk paund tutarında bir yatırım anlamına gelen yeni makinelerden altmışını yok ettiler. Benzer eylemler her yerde tekrarlanıyordu.

Proleter nüfusun ihtiyaçları sabit olarak artarken ve ne idareciler ne de hükümet bu ihtiyaçlara anlayış ya da şefkat göstermezken yasaların yararı neydi ki? *Kral Ludd* her yerde endüstriyel çevrelere asil bir biçimde giriyordu ve en sert yasalar bile onun yıkıcı faaliyetlerine bir dur demeye yetmiyordu. Gizli işçi örgütlerinin yeni parolası şuydu: "Cesareti olan onu durdursun, yapabilen onu durdursun." Makinelere hasar verilmesi ancak işçiler arasında konu hakkında yeni bir anlayışın gelişmesiyle sona erdi ve işçiler teknik ilerlemeyi bu şekilde durduramayacaklarını gördüler.

1812'de parlamento, makine kırıcılara ölüm cezası öngören bir yasa çıkardı. Lord Byron, ünlü hükümet eleştirisini bu vesileyle yapmıştı ve istihzayla, eğer bu kanlı yasa yürürlüğe girecekse, jürinin on iki kasaptan oluşmasının Lordlar Kamarası tarafından sağlanmasını istemişti.

Görevliler, yeraltı hareketinin liderlerinin başına kırk bin paund ödül koydular. Ocak 1813'te Luddizm'den hüküm giyen on sekiz işçi York'ta asıldı ve örgütlü işçilerin Avustralya'daki ceza kolonilerine sürülmesi korkutucu bir oranda arttı. Buna rağmen hareket daha hızlı bir biçimde büyüdü; terhis edilen askerler ve denizcilerin işçi ordusuna katıldığı özellikle de Napolyon savaşlarının sonundan itibaren. Bu durum birkaç kötü hasattan sonra ekmeğin fiyatını suni olarak arttıran ve 1815'te çıkan nam salmış mısır yasalarından sonra daha da gergin bir hal aldı.

Ancak, çağdaş işçi hareketinin bu ilk aşaması, büyük oranda şiddet içermesine rağmen gerçek anlamda devrimci değildi. Devrimci olması için gereken, toplumsal ve ekonomik süreçler hakkındaki derin anlayıştan mahrumdu ve bunu ona ancak Sosyalizm verebilirdi. Şiddet içeren yöntemleri yalnızca işçilerin kendilerine uygulanan kaba kuvvetin sonucuydu. Ancak genç hareketin çabaları kapitalist sistemin kendisine yönelik değil, onun en bariz sivriliklerinin törpülenmesine ve proletarya için makul bir insani yaşam standardının oluşturulmasına yönelikti. Bu ilk birliklerin sloganı "Makul bir iş günü için makul bir ücret" idi; işverenler işçilerin bu mütevazı ve elbette tümüyle haklı talebine katı bir gaddarlıkla karşı koyduklarında, işçiler varolan koşullarda ellerinde bulunan tüm yöntemlerden yararlanmak zorunda kaldılar.

Hareketin asıl tarihsel önemi öncelikle gerçek toplumsal hedeflerinden çok, basitçe varoluşunda yatıyordu. Ekonomik koşulların baskısıyla sanayi merkezlerine sürülen, kökenlerinden koparılmış kitlelere bir kez daha bir dayanak sunuyordu. Onların toplumsal hislerini canlandırıyordu. Sömürücülere karşı sınıf mücadelesi, işçilerin dayanışmasını canlandırdı ve hayatlarına yeni bir anlam verdi. Sınırsız bir sömürü ekonomisinin kurbanlarına yeni umutlar verdi ve onlara, yaşamlarını koruma ve çiğnenmiş insanlık onurlarını savunma imkânını sunan bir yol gösterdi. İşçilerin kendilerine olan güvenlerini artırdı, onlarda, içinde bulundukları dönemde yaşamın toplumsal bir etmeni olarak kendi güç ve önemleri konusunda bir bilinç geliştirdi. Durumun gereklerinden doğan hareketin büyük ahlâki getirisi budur ve buna yalnızca toplumsal sorunlara karşı kör olan ve kardeşlerinin acılarına karşı hiçbir duygudaşlık beslemeyen biri gereğinden az değer verebilir.

Daha sonra 1824'te, işçilerin birleşmesini engelleyen yasalar yürürlükten kaldırıldığında ve hükümet ile meselenin farkında olan orta sınıf en ağır cezanın bile hareketi yok edemeyeceği konusunda ikna olduğunda, işçilerin sendikal örgütleri akla hayale gelmeyen bir hızla tüm ülkeye yayıldı.

Eski yerel gruplar daha büyük birlikler oluşturmak üzere birleştiler ve böylece de harekete gerçek önemini vermiş oldular. Hükümet içindeki gerici dönüşler bile artık bu gelişmeyi kontrol edemiyordu. Bu dönüşler yalnızca hareketin destekçileri arasındaki kurbanları arttırıyordu, ancak hareketin kendisini geri döndüremiyordu.

Uzun Fransa savaşlarından sonra politik radikalizmin İngiltere'deki bu yeni patlayışı elbette İngiliz işçi sınıfı üzerinde de güçlü bir etki yaptı. Burdett, Henry Hunt, Major Cartwright ve hepsinden öte de William Cobbett gibi insanlar, yeni reform hareketinin entelektüel öncüleriydi; çıkardıkları *Political Register* adlı gazete, fiyatı iki sente düştükten sonra altmış binlik bir tiraja ulaştı. Bu reform hareketi saldırılarını temelde mısır yasalarına, 1799-1800 *Dernek Yasası*'na ve hepsinden de çok, orta sınıfın büyük bir bölümünün bile oy hakkından mahrum bırakıldığı yozlaşmış seçim sistemine yöneltiyordu. Ülkenin her yerinde, özellikle de kuzeydeki sanayi bölgelerinde gerçekleştirilen çok büyük kitle mitingleri halkı harekete geçirdi. Ancak Castlereagh yönetimindeki gerici hükümet her tür reforma karşı çıktı. Başından beri reform hareketini kuvvet kullanarak sona erdirmeye kararlıydı. Ağustos 1819'da altmış bin kişi hükümete toplu dilekçe vermek için Manchester'daki Petersfield alanında toplandığında, topluluk milislerce dağıtıldı ve dört yüz kişi yaralandı ya da öldürüldü.

Ülkede "Peterloo" katliamının elebaşılarına karşı patlayan şiddetli öfkeye hükümet nefretle anılan altı susturucu yasayla karşılık verdi; yasalara göre, toplanma ve basın özgürlüğü hakları fiili olarak askıya alınmış ve reformcular en ağır kovuşturmalara maruz bırakılmıştı. Arthur Thistlewood ve arkadaşlarının İngiliz kabine üyelerine suikast planladığı "Cato Caddesi Komplosu" ile hükümet, reform hareketine karşı acımasız bir şiddetle karşı koymaya devam etmek için istediği fırsatı bulmuştu. 1 Mayıs 1820'de, Thistlewood ve dört yoldaşı bu girişimlerinin bedelini darağacında ödediler: *Habeas corpus* yasasının süresi iki yıl daha uzatıldı ve İn-

giltere, vatandaşlarının hiçbir hakkına saygı göstermeyen gerici bir rejimin ellerine terk edilmişti.

Bu, hareketi bir süre durdurdu. Daha sonra Temmuz 1830 Fransız Devrimi, bu sefer tamamıyla farklı bir karaktere bürünen İngiliz reform hareketinin canlanmasına neden oldu. Parlamenter reform mücadelesi yeniden alevlendi. Ancak, burjuvazi taleplerinden büyük bir bölümünün 1832 Reform Yasa Tasarısı ile karşılandığını görünce -ki bu zaferi yalnızca işçilerin enerjik desteğine borçluydu- evrensel oy hakkını arayan tüm diğer reform çabalarına karşı çıktı ve işçilerin eli boş geri dönmesine yol açtı. Yalnızca bu da değil: Yeni parlamento işçilerin örgütlenme hakkını tekrar ciddi biçimde tehdit eden birkaç gerici yasa çıkardı. Bu yeni yasalar arasında göze en çok çarpan örnekler, daha önce de ele aldığımız 1834 fakirlik yasalarıydı. İşçiler satıldıklarını ve ihanete uğradıklarını hissettiler ve bu his de onların orta sınıfla olan tüm ilişkilerini kesmelerine neden oldu.

Yeni reform hareketi o andan itibaren en canlı ifadesini, küçük burjuvazinin kayda değer bir bölümünden de destek gören, ama yine de her yerde işçilerin enerjik bir rol üstlendiği ve gelişmekte olan Chartizm'de* buldu. Elbette Chartizm, fermanın övgüyle anılan ve radikal parlamento reformunu hedefleyen altı maddesini kendisine bayrak yapmıştı; ancak aynı zamanda işçilerin tüm toplumsal taleplerini de kendine mal etmişti ve her tür doğrudan müdahale biçimiyle bunları hayata geçirmeye uğraşıyordu. Bu sebeple, Chartist hareketin en etkili isimlerinden biri olan J. R. Stephens, Manchester'da büyük bir kitle mitinginde, Chartist hareketin evrensel oy hakkının tanınmasıyla çözülebilecek politik bir sorun olmadığını, onun bir "ekmek sorunu" olarak görülmesi gerektiğini, çünkü fermanın işçiler için iyi evler, bol gıda, insanlar arasında işbirliği ve kısa çalışma saatleri anlamına geldiğini ilan etti. Bu nedenle sevinçle karşılanan On

---

* Chartizm 19. yüzyılın ilk yarısında İngiltere'de ortaya çıkan ve evrensel oy hakkı, yılda bir yenilenen parlamentolar, eşit seçim bölgeleri, parlamento üyelerine ücret ödenmesi ve mülk edinmelerinin yasaklanması talepleriyle üç büyük kampanya düzenleyen kitle hareketi. Ç.n.

Saatlik Çalışma Günü Yasa Tasarısının propagandası hareket içinde böyle önemli bir rol oynadı.

Chartist hareketle İngiltere devrimci bir döneme girdi ve hem burjuvaziden hem de işçi sınıfından geniş kesimler bir iç savaşın eşiğine gelindiğini düşünmeye başladılar. Ülkenin her tarafında yapılan geniş kitlesel mitingler hareketin hızlı yayılışının göstergesi oldu ve şehirlerdeki birçok işçi grevi ve işçiler arasındaki sürekli huzursuzluk harekete tehdit edici bir yön verdi. Korku içindeki işverenler sanayi merkezlerinde "can ve mal güvenliği için" birçok silahlı topluluk örgütlediler. Bu, işçilerin de silahlanmaya başlamasına neden oldu. Mart 1839'da Londra'da toplanan ve daha sonra Birmingham'a taşınan Chartist meclisin kararıyla, aralarındaki en iyi on beş hatip, halka hareketin amaçlarını anlatmak ve Chartist dilekçe için imza toplamak üzere ülkenin dört bir yanına gönderildi. Mitinglerine yüz binlerce kişi katılıyor ve bu da hareketin halk kitleleri arasında nasıl bir etki oluşturduğunu gösteriyordu.

Chartizm'in akıllı ve kendisini dava uğruna feda eden birçok sözcüsü vardı; bunlardan en iyi tanınan bir kaçı, William Lovell, Feargus O'Connor, Branterre O'Brien, J.R. Stephens, Henry Hetherington, James Watson, Henry Vincent, John Taylor, A.H. Beaumont ve Ernest Jones idi. Hareket aynı zamanda oldukça geniş bir basın kesimini kontrol ediyordu; bunlardan en etkilileri *The Poor Man's Guardian* ve *Northern Star* gibi gazetelerdi. Aslında Chartizm kesin amaçları olan bir hareket değil, zamanın toplumsal hoşnutsuzluğunun çıkış noktasıydı, ama yine de bir silkinme yarattı, özellikle de, uzun erimli toplumsal amaçlara karşı açık görüşlü hale getirdiği işçi sınıfında. Sosyalizm Chartist dönemde enerjik bir biçimde atağa geçti ve William Thompson, John Gray ve özellikle de Robert Owen'ın fikirleri İngiliz işçileri arasında gittikçe yaygınlaşmaya başladı.

Fransa'da, Belçika'da ve bir de endüstriyel kapitalizmin kıtada ilk yerleştiği Ren kırsalında, sosyalizme her yerde aynı fenomenler eşlik ediyordu ve zorunlu olarak, bir işçi hareketinin ilk aşamalarına yol açtı. Ve bu hareket başlangıçta

kendisini her ülkede aynı ilkel biçimde ortaya koydu. Bu biçim, Sosyalist fikirler ona daha ileri kavramlar kazandırana ve onu yeni toplumsal bakış açılarına açana dek aşama aşama daha iyi bir anlayışın temelini attı. İşçi hareketinin Sosyalizm ile ittifakı her ikisi açısından da belirleyici öneme sahipti. Ancak her durumda bu, şu ya da bu Sosyalist ekolü etkileyen politik düşünceler hareketin karakterinin yanı sıra geleceğe yönelik bakış açılarını da belirliyordu.

Sosyalizmin bazı ekolleri genç işçi hareketine karşı kayıtsız veya yargılayıcı olduysa da, diğerleri bu hareketin, Sosyalizmin gerçekleştirilmesi için gerekli bir ön koşul olarak önemini hızla gördü. Çok çalışan kitleler, acil talepleri ile Sosyalist hedefler arasındaki yakın bağlantıyı göstermek için, fabrikalardaki günlük mücadelelerde etkin bir rol üstlenmenin onların görevi olması gerektiğini anladılar. Çünkü harekete olan ihtiyaçtan doğan bu mücadeleler, ücretli köleliğin tamamıyla ortadan kaldırılması açısından proletaryanın kurtuluşunun öneminin doğru bir biçimde anlaşılmasına yarayacaktı. Yaşamın acil gereksinimlerinden ortaya çıksa da, hareket gelecekte olacakların başlangıç noktasını içinde barındırıyordu ve bunlar da yaşamın yeni amaçlarını belirleyecekti. Her yeni şey, canlıların gerçeklerinden ortaya çıkar. Yeni dünyalar soyut fikirlerden oluşan bir boşluğa değil, günlük ekmek kavgasının içine doğarlar, bir anlık endişe ve gereksinimlerin, yaşamın vazgeçilmez ihtiyaçlarını karşılaması gereken o zor ve bitmez tükenmez mücadeleye. Varolanla yeni biçimler arasındaki sürekli savaşın içine doğar ve harekete geçer. O anı kazanmanın değerini bilmeyen asla kendisi ve kardeşleri için daha iyi bir geleceği fethedemeyecektir.

İşçiler, işverenler ile onların müttefiklerine karşı verdikleri günlük savaşlardan yavaş yavaş bu mücadelenin derin anlamını öğrenirler. Önce acil hedefleri yalnızca üreticilerin varolan toplumsal düzen içindeki statülerini iyileştirmektir, ancak aşama aşama şeytanın maskesini düşürürler; tekelci ekonomi ile onun politik ve toplumsal refakatçileri. Böyle bir anlayışın gelişmesi için, günlük mücadeleler en iyi teorik

tartışmalardan daha iyi birer eğiticidir. Hiçbir şey işçinin aklı ve ruhunu süregelen günlük ekmek mücadelesi kadar etkileyemez; hiçbir şey onu yaşamsal ihtiyaçlar için verilen aralıksız mücadeleler kadar Sosyalizmin öğretilerine açık hale getiremez.

Nasıl feodal egemenlik döneminde serfler sık sık ayaklanarak -ki bu ayaklanmalar başta sadece feodal lordlardan kendi içler acısı yaşam standartlarının birazcık iyileşmesi anlamına gelen bazı tavizleri koparmak amacını taşıyordu-feodal ayrıcalıkların pratikte sona ermesini sağlayan Büyük Devrim için yolu açmışlarsa, denilebilir ki, kapitalist toplum içindeki sayısız emek savaşları da Sosyalizmi gerçek kılacak olan geleceğin o büyük devrimine geçişi oluşturmaktadır. Köylülerin aralıksız isyanları olmasa -Taine, 1781 ile Bastille'in basıldığı tarih arasında bu ayaklanmalardan Fransa'nın her yerinde yaklaşık beş yüz tane çıktığını söyler- serflik ve feodalizm sisteminin bütünüyle kötü olduğu fikri kitlelerin aklına asla gelmeyecekti.

Çağdaş işçi sınıfının ekonomik ve toplumsal mücadelesinin durumu tam da budur. Bunları sadece maddi temelleriyle ya da pratik sonuçları ile değerlendirmek ve daha derindeki psikolojik önemlerini görmemek tümüyle yanlış olur. Ayrı ayrı düşünürlerin akıllarında şekillenen Sosyalizmin doktrinleri ancak emek ile sermaye arasındaki günlük çatışmalar sayesinde ete kemiğe bürünebilir ve onları bir kitle hareketi, gelecek için yeni bir kültür idealinin vücut bulmuş hali yapan o kendine has karakteri edinebilir.

3. Bölüm

Sendikalizmin Öncüleri

Sosyalist düşüncelerin işçi hareketine nüfuz etmesi günümüz devrimci sendikalizmi ile şaşmaz bir biçimde ilişkili eğilimlere sebep oldu. Bu eğilimler ilk olarak büyük kapitalist endüstrinin anavatanı olan İngiltere'de gelişti ve bir süre İngiliz işçi sınıfının ileri kesimlerini oldukça etkiledi. *Dernek Yasası*'nın feshinden sonra, işçiler çabalarını sendikalarını yaygınlaştırmaya yönelttiler, çünkü pratik deneyim onlara tümüyle yerel örgütlerin günlük ekmek mücadelesi için gereken desteği sağlayamadığını göstermişti. Yine de bu girişimler ilk başta çok derin toplumsal kavramlara dayanmıyordu. Bu işçilerin, dönemin politik reform hareketinden etkilenmeleri dışında, ekonomik konumlarının derhal iyileştirilmesinden başka görünürde bir amaçları yoktu. Sosyalist fikirlerin İngiliz işçi hareketi üzerindeki etkisi ancak 30'lu yılların başlarında açıkça belirgin hale geldi; o dönemde ortaya çıkışı da temelde Robert Owen ve yandaşlarının heyecan verici propagandalarına bağlanır.

Sözde Reform Parlamentosunun toplanmasından birkaç yıl önce, Emekçi Sınıfların Ulusal Birliği kuruldu. Bu birliğin en önemli öğesi, tekstil endüstrisinde çalışan işçilerdi. Bu birlik, taleplerini şu dört nokta ile özetlemişti: 1. Her işçiye emeğinin tam karşılığı. 2. İşçilerin patronlara karşı uygun olan her şekilde korunması; bu da, bu korunma yollarının mevcut şartlardan otomatik olarak ortaya çıkacağı anlamına geliyordu. 3. Parlamento reformu ve hem erkekler hem de kadınlar için evrensel oy hakkı. Bu taleplerde, o dönemde tüm ülkeyi büyüsü altına almış olan politik reform hareke-

tinin güçlü etkisi görülüyor; ama aynı zamanda da Robert Owen'ın doktrinlerinden ödünç alınan ifadeler göze çarpıyor.

1832 yılında Reform Yasa Tasarısı ortaya çıktı ve bununla, İngiliz işçi sınıfının geniş bir kesimi için son politik yanılsamalar da yok oldu. Yasa tasarısı yasa haline geldiğinde, orta sınıfın gerçekten de toprak sahiplerine karşı büyük bir zafer kazandığı görüldü; ancak işçiler yine ihanete uğradıklarını ve burjuvazi tarafından maşa olarak kullanıldıklarını fark ettiler. Bunun sonucu, genel bir uyanış ve işçi sınıfının burjuvaziyle ittifaktan hiçbir yarar görmeyeceği kanısının hızla yayılması oldu. Sınıf mücadelesi o ana dek mülkiyet sahibi olan ve olmayan sınıflar arasındaki çatışan ekonomik çıkarlardan kendiliğinden doğan bir gerçeklik idiyse de, artık işçilerin zihinlerinde sağlam bir inanç halini almıştı ve eylemlerine belirli bir yol çiziyordu. İşçi sınıfının düşüncelerindeki bu değişim, o yılların işçi basınında yer alan birçok ifadede açıkça görülüyordu. İşçiler gerçek güçlerinin üretici olarak sahip oldukları sınıf konumunda yattığını anlamaya başlıyorlardı. Politik reform hareketindeki katılımlarının uğradığı fiyaskoyu daha iyi kavradıkça, toplum içindeki ekonomik önemleri konusunda yeni edinmiş oldukları anlayışa daha sıkı sarılıyorlardı.

Bu inançları büyük oranda o zaman örgütlü emek kesimleri arasında gittikçe etkili olan Robert Owen'ın propagandası ile güçleniyordu. Owen, sendika örgütlerinin gösterdiği hızlı büyümenin, kapitalist ekonomik düzenin kökten değişmesi yolunda gösterdiği çabalar için sağlam bir temel oluşturduğunu fark etmişti ve bu da ona büyük umutlar veriyordu. O, işçilere sermaye ile kendileri arasında varolan çatışmanın sıradan ücret mücadeleleriyle asla çözülemeyeceğini gösterdi. Ancak bu mücadelenin işçiler açısından taşıdığı büyük önemi de küçümsemedi. Öte yandan, işçileri yasama organlarından hiçbir şey bekleyemeyeceklerine, kendi işlerini kendilerinin halletmeleri gerektiğine ikna etmeye çalışıyordu. İngiliz işçi sınıfının ileri kesimleri arasında bu fikirleri dinlemeye istekli kişiler vardı ve bu fikirlerin etkisi ilk olarak inşaat çalışanları arasında güçlü bir biçimde ortaya çıktı.

Önemli sayıda yerel sendikanın bir araya geldiği *The Builder's Union,* o dönemde en ileri ve en etkin sendikalardan biriydi ve idarecilerin ayağına batan bir diken gibiydi. 1831 yılında Owen, toplumun yeniden inşası için tasarılarını, Manchester'da bu birliğin delegelerinin bir toplantısında açıkladı. Tasarı bir tür Dernek Sosyalizmine dek uzanıyor ve sendikaların kontrolünde üretici kooperatiflerinin kurulması çağrısında bulunuyordu. Öneriler benimsendi, ancak bundan kısa bir süre sonra *Builder's Union* bir dizi şiddetli çatışmaya sahne oldu; bunun sonucunda örgütün varlığı ciddi bir biçimde tehlikeye girdi ve Owen'ın gösterdiği yöndeki tüm çabaları yarıda kesti.

Owen bu yüzden cesaretinin kırılmasına izin vermedi, hatta etkinliklerini yenilenmiş bir şevkle sürdürdü. 1833'te Londra'da sendikaların ve kooperatiflerin bir konferansı toplandı ve burada Owen toplumun yeniden işçilerin kendisi tarafından oluşturulması için tasarılarını ayrıntılarıyla anlattı. Delegelerin raporlarından insan bu fikirlerin o zamana dek nasıl bir etki kazanmış olduğunu ve İngiliz işçi sınıfının ileri kesimlerinde o zaman ne derece yaratıcı bir ruhu harekete geçirdiğini görebiliyor. *The Poor Man's Guardian* bu konferansın haberini çok da haklı olarak şu kelimelerle özetlemişti:

"Ancak şu anda kongre delegelerinin hedeflediği şey, önceki tüm birliklerin önemsiz hedeflerinden çok farklı. Raporları, işçi sınıfının toplumda tümden bir değişikliği -dünyada varolan düzenin tamamıyla yıkımına varan bir değişikliği- tasarladığını gösteriyor. Onlar, toplumun en altında olmak yerine en üstünde olmayı arzuluyorlar, ya da en alt veya en üstün hiç olmamasını."

Bu konferansın kısa vadeli sonucu 1834'ün başında *Grand National Consolidated Trade Union of Great Britain and Ireland*'ın (GNC) kurulmasıydı. Dönem karışık bir dönemdi. Tüm ülke sayılamayacak kadar çok grev ve lokavtla sarsılıyordu ve sendikalarda örgütlü işçi sayısı hızla 800.000'e ulaşmıştı. GNC'nin kurulması dağınık örgütleri büyük bir federasyonda toplama çabasından kaynaklanmıştı; böylece

işçilerin eylemlerine daha etkili bir güç kazandırılacaktı. Ancak bu ittifakı bu yöndeki önceki tüm diğer çabalardan ayıran şey, onun ne yalnızca sendikacılık ne de işçilerin politik reformcularla ortak çalışmasının yanında olmasıydı. GNC işçilerin koşullarında gereken düzelme için verdikleri günlük mücadelede gerekli tüm yardımı sağlayacak bir mücadele örgütü olarak görülüyor, ancak aynı zamanda da kendisine bir bütün olarak kapitalist ekonomiyi ortadan kaldırıp, yerine tüm üreticilerin ortak emeğini getirme hedefini koyuyordu; böylece artık kişilerin kârları değil, herkesin ihtiyaçlarının karşılanması göz önünde bulundurulacaktı. GNC o zaman için bu arzuların ifadesini bulup gerçeğe dönüştürülebileceği bir araç olacaktı.

Örgütçüler bu federasyonlarda tüm sanayi ve tarım kollarındaki işçileri bir araya getirmek ve özel üretim kollarına göre gruplamak istiyorlardı. Her sanayi, kendisini üretim faaliyetinin özel koşulları ve ilgili idari işlevlerle ilgilenmeye adayacak özel bir bölüm oluşturacaktı. Bunun mümkün olduğu yerlerde çeşitli üretim dallarındaki işçiler, ürünlerin tüketiciye, idari masraflar dahil gerçek fiyatlarıyla satılacağı kooperatif tesislerin kuruluşuna geçeceklerdi. Evrensel organizasyon ayrı sanayileri organik olarak birbirine bağlayacak ve karşılıklı çıkarlarını düzenleyecekti. Kooperatif tesislerin ürünlerinin değişimi, emek pazarları adı verilen yöntem ve özel değişim parası veya emek biletinin kullanımıyla gerçekleşecekti. Bu kurumların hızla yaygınlaşmasıyla, kapitalist rekabeti bu sahadan sürmeyi ve toplumun yeniden örgütlenmesine ulaşmayı umuyorlardı.

Tarımsal ve endüstriyel alandaki bu kooperatifçi girişimler, işçilerin kapitalist dünyadaki günlük mücadelelerini daha kolay hale getirmeye de yarayacaktı. Bu, özellikle de GNC'nin taleplerini dile getirdiği yedi noktadan üçünde gösterilmektedir:

"Toprak, yaşamın başlıca ihtiyaçlarının kaynağı olduğuna ve ona sahip olmadan, üretici sınıflar az ya da çok sermaye sahiplerine itaat etmek ve ticaret ile sanayinin dalgalanmalarına bağımlı olmak zorunda kalmaya devam edeceklerine

göre, bu komite, örgütlere fonlarının elverdiği miktarda toprağı kira ile güvence altına almaya çalışmalarını önerir; böylece tüm grevler sırasında insanlar, geçimlerinin tümünü değilse bile büyük kısmını pratik tarım uzmanlarının denetiminde sağlamakla görevlendirilebilir; bu düzenlemeler herhangi bir iş kolunda emeğin fiyatını düşürmeye yönelik olmayacaktır, hatta aksine imalatta mevcut aşırı arzı aşağı çekerek emeğin değerini arttırmaya yönelecektir."

"Ancak komite, bu insanların her tür grev ve iş yavaşlatma sırasında, pratik olduğu takdirde, sendika üyesi kardeşleri arasında ihtiyaç duyulabilecek malları yapmak veya üretmekle görevlendirilmelerini ve bunu gerçekleştirmek için, her barakada o baraka için gerekli malların üretilebileceği bir çalışma odası veya işliğin bulunmasını ve gerekli malzemelerin temini için düzenlemelerin gerçekleştirilmesini önerir."

"Pratik olan her durumda, her bölge veya kolun genel ev eşyaları ve malzemeleri için bir veya daha fazla depo kurmasını önerir: Bu sayede çalışanlara toptan satış fiyatlarının biraz üzerinde bir fiyatla en iyi mallar temin edilebilecektir."

Bu nedenle GNC, kurucuları tarafından sendika ve kooperatiflerin bir birleşimi olarak görülüyordu. İşçiler, kooperatif girişimlerdeki pratik katılımlarıyla sanayinin kontrolü için gerekli anlayışa kavuşacak ve toplumsal üretimin daha geniş alanlarını kontrolleri altına almaya hazır olacaklardı; en sonunda ise, tüm ekonomik yaşam üreticilerin kendileri tarafından yönetilecek ve tüm sömürüye bir son verilecekti. Bu fikirler işçi toplantılarında ve özellikle de emek basınında şaşırtıcı derecede açık bir ifade kazandı. Örneğin insan, James Morrison yönetimindeki GNC organı Pioneer'ı okurken, sık sık kulağa tamamen modern gelen tartışmalara rastlar. Bu özellikle de, Avam Kamarasının demokratik bir biçimde yeniden yapılanmasını kendilerine bayrak edinen politik reformcularla girişilen tartışmalarda ortaya çıkar. Politik reformculara cevap olarak işçilerin bu tür çabalarla hiçbir ilgilerinin olmadığı, çünkü toplumun Sosyalist anlamda dönüşümünün Avam Kamarasını gereksiz kılacağı anlatılıyordu.

Onun yerini, halkın çıkarı için yalnızca üretim ve tüketim sorunlarıyla ilgilenecek olan işçi kurulları ve sanayi federasyonu alacaktı. Bu örgütlerin mevcut girişimcilerin işlevlerini devralması öngörülüyordu; tüm toplumsal servetin ortak mülkiyetiyle politik kurumlara artık ihtiyaç kalmayacaktı. Ulusun serveti artık üretilen malın miktarıyla değil, ondan kişi başına düşen payla ölçülecekti. Avam Kamarası gelecekte sadece Meslek Kamarası olacaktı.

GNC işçilerden gelen sıradışı bir ilgiyle karşılaştı. Birkaç ay içinde yarım milyondan fazla üyeyi kucakladı ve gerçek hedefleri, başta işçiler arasında yalnızca en aktif entelektüel öğeler tarafından anlaşılsa da, büyük kitleler de en azından bu boyutlarda bir örgütün kendi taleplerine yerel gruplardan daha büyük bir ağırlık sağlayabileceğini anlıyordu. O dönemde on saatlik işgünü için yapılan ajitasyon İngiliz işçi sınıfının tüm kesimlerinde sağlam bir zemin bulmuştu ve GNC tüm enerjisiyle bu talebi yürürlüğe sokmaya soyundu. Owen'ın kendisi ve yakın arkadaşları Doherty, Fielden ve Grant bu harekette önemli bir rol oynadılar. Ancak GNC içindeki militanlar yasa yapıcılara pek de umut bağlamıyorlardı ve işçileri on saatlik işgününün ancak tüm işçilerin birleşik ekonomik eylemiyle kazanılacağına ikna etmeye çalıştılar. "Fabrikalardaki yetişkinler birliklerle kendilerine bir *Geçici Yasa Tasarısı* yapmalıdır." Sloganları buydu.

Genel grev fikri o dönemde örgütlü İngiliz işçilerinin bir bütün olarak sempatisi ile karşılandı. 1832'nin başında , yeni hareketlerin en aktif destekçilerinden William Benbow, büyük bir tiraja ulaşan *Grand National Holiday and Congress of the Productive Classes* (Büyük Ulusal Tatil ve Üretici Sınıfların Kongresi) adlı kitapçığı yazarak genel grevi ve işçi sınıfı açısından önemini ilk defa olarak tam anlamıyla ele almıştı. Benbow, işçilere, emeklerinin zorla sattırılması köleliklerinin nedeniyse, örgütlü olarak çalışmayı reddetmelerinin de kurtuluşlarında bir araç olması gerektiğini anlatıyordu. Böyle bir savaş aracı fiziksel kuvvet olmaksızın da olabiliyor ve en iyi ordudan bile çok daha iyi sonuçlar verebiliyordu. Örgütlü adaletsizliğin sistemini yıkmak için gere-

ken şey, işçilerin kendi güçlü silahlarının önemini kavramaları ve bunu akılla kullanmayı öğrenmeleriydi. Benbow, yerel komitelerin kurulmasıyla tüm ülkede bir genel greve hazırlanılması, böylece patlamanın doğal bir güçle ortaya çıkması gibi birçok öneri sunuyordu ve fikirleri o dönemde işçilerden gelebilecek en içten cevaplarla karşılandı.

GNC'nin ve dahası ondan yayılan ruhun hızla güçlenmesi, işverenleri gizli bir korkuyla ve yeni birliğe karşı kör bir nefretle doldurdu. Bu hareketin daha ortaya çıkarken, daha fazla yayılmaya ve güçlenmeye, yerel gruplarını birleştirmeye vakit bulamadan bastırılabileceğini düşündüler. Tüm burjuva basını GNC'nin "suç içeren amaçlarını" kınadı ve hep bir ağızdan onu, ülkeyi felaketin eşiğine sürüklemekle suçladı. Her sanayi kolundaki fabrika sahipleri parlamentoyu, "kanundışı birlikler"e, özellikle de farklı endüstriyel gruplardan işçilerin işbirliğine karşı tedbir alınmasını isteyen dilekçe yağmuruna tuttu. Pek çok işveren işçilerinin önüne sözde "belgeyi" sererek, ya birliklerinden ayrılmak ya da bir lokavtla sokağa atılmak seçeneklerini sundu.

Evet, parlamento eski *Dernek Yasası*'nı tekrar yürürlüğe sokmadı, ama hükümet, işçilerin "aşırılıklarıyla" mevcut yasalar çerçevesinde olabildiğince sert bir biçimde mücadele edebilmeleri için yargıçları yüreklendirdi. Onlar da kendilerinden istenileni, ellerinden geldiği kadar cömertçe yaptılar; burada da sık sık birçok birliğin *Dernek Yasası*'nın iptalinden önceki yeraltı etkinliklerinden kalan yemin formülü ve diğer törensel formları koruduklan ve bunun da kanunun lafzına aykırı olduğu gerçeğinden yararlandılar. Yüzlerce işçi en havadan sudan suçlar nedeniyle korkunç cezalara çarptırıldı. O dönemde verilen cezalar arasında en acı biçimde hoşnutsuzluk uyandıranı ise, Dorchester'daki altı tarla işçisine verilendi. GNC'nin inisiyatifiyle, Doechester yakınlarındaki küçük bir çiftlik köyü olan Tolpuddle'da tarla işçileri bir birlik oluşturmuş ve ücretlerin haftada altı şilinden yedi şiline çıkmasını talep etmişlerdi. Kısa bir süre sonra altı tarla işçisi tutuklanarak Avustralya'daki ceza kolonilerine yedi yıl sürgün edilmek gibi korkunç bir cezaya çarptırıldı. Tek suçları bir birliğe üye olmaktı.

Böylece en başından itibaren GNC uzun bir dizi önemli ücret mücadelesine girmiş oldu ve sürekli olarak acımasız kovuşturmalara maruz kaldı, bu nedenle kitleleri eğitme işine ciddi olarak başlamaya pek az zaman buldu. Belki de, her halükârda bunun zamanı daha gelmemişti. Üyelerinden pek çoğu onun acil taleplerini kabul eden ve uyanmakta olan Chartizm'e dönerek diğer konuların yanında genel grev için de propaganda yaptı; sonunda 1842'de Lancashire, Yorkshire, Staffordshire, The Potteries*, Galler ve İskoçya'nın kömür bölgelerinde tüm sanayinin şalterlerini indiren o büyük hareket ortaya çıktı. Ancak hareketin baştaki önemi kalmamıştı ve Owen Chartizm'i politik reforma gereğinden fazla ağırlık verip büyük ekonomik sorunları pek az anlamakla suçlarken haklıydı. Kıtadaki yersiz 1848-49 devrimleri aynı zamanda Chartist hareketin düşüşüne de neden oldu ve saf sendikacılık bir kere daha yıllarca İngiliz işçi hareketinde sahneye egemen olmak üzere geri geldi.

Fransa'da da Sosyalizmin işçi hareketiyle birleşmesi kısa sürede işçilerin kapitalist ekonomik düzeni yıkma ve yeni bir toplumsal gelişimin yolunu açma çabalarına neden oldu. İşçi sınıfı ile henüz efendiliğe ulaşmış olan burjuvazi arasındaki düşmanlık Büyük Devrimin fırtınaları sırasında kendini açıkça belli etmişti. Devrimden önce işçiler, kökenlerini on beşinci yüzyıla dek izleyebildiğimiz Compagnonnages çatısı altında birleşmişlerdi. Bunlar, tuhaf törenleri Orta Çağlardan beri gelen, üyeleri arasında karşılıklı yardım taahhüdü bulunan ve kendi meslek meseleleriyle ilgilenen, ancak kısa süreli ekonomik çıkarlarını savunmak için de sık sık grev ve boykota başvuran kalfa, zanaatkâr birlikleriydi. Loncaların yasaklanması ve çağdaş sanayinin gelişmesiyle birlikte, bu organlar yavaş yavaş önemlerini kaybettiler ve yeni proleter örgütlenme biçimlerine yol açtılar.

21 Ağustos 1790 kanunuyla, tüm yurttaşlara mevcut yasalar çerçevesinde özgürce bir araya gelme hakkı verilmişti

* The Potteries: Staffordshire kontluğunun, başlıca geçim kaynağı çömlekçilik olan bölgesi. Ç.n.

ve işçiler de bu hakkı işverenlere karşı çıkarlarını korumak üzere sendikalarda örgütlenerek kullanmışlardı. İşçi örgütleri sürekli büyüdükçe birçok yerel grev hareketi ortaya çıkarak işverenleri büyük endişelere sevk etti; yalnızca Paris' te bu örgütlerin 80.000 üyesi vardı.

Hükümete verdikleri bir dilekçede, işverenler bu işçi birliklerini alenen suçlayarak devletin, işçi ile işveren arasındaki özgür temas hakkına karışmaya cüret eden bu yeni "tiranlığa" karşı önlem alınmasını talep ettiler. Bu talebe hükümet nazikçe yanıt vererek mevcut iş koşullarında değişiklik yapma amacındaki tüm birlikleri yasakladı; sebep olarak da, devlet içinde bir devletin varlığına izin veremeyeceğini saptadı. Bu yasak 1886'ya dek yürürlükte kaldı. Ancak burada da koşulların yasadan daha güçlü olduğu gösterildi. Tıpkı İngilizler gibi, Fransız işçiler de, yasa, onların kendi çıkarlarını açıkça savunma hakkını reddettiğinden, gizli derneklere başvurdular.

Zararsız karşılıklı yarar dernekleri olarak anılan *mutualités*, bu bağlamda sık sık gizli direniş derneklerine *(sociétés de resistance)* legal bir görünüm vermek için kılıf olarak kullanılıyordu. Şurası da bir gerçek ki, bunlar genelde acımasız kovuşturmalara katlanmak ve pek çok fedakârlıkta bulunmak zorunda kalıyorlardı; ancak hiçbir yasa onların direnişini kıramadı. Louis Philippe döneminde işçi birliklerine karşı yasalar daha da güçlendirildi, ama bu bile gerek *sociétés de resistance*'ın sürekli olarak büyümesini gerekse de yeraltı etkinliklerinin sonucu olarak bir dizi büyük grev hareketinin gelişmesini engelleyemedi. Bunlardan 1831'de Lyon'daki dokumacıların ayaklanması Avrupa çapında bir önem kazandı. İşçilerin karşılayamadıkları ihtiyaçları onları işverenlerin açgözlülüğüne karşı ümitsiz bir direnişe sevk etti ve milislerin müdahalesi sayesinde de bu, anında, işçilerin "Ya çalışarak yaşa ya savaşarak öl" yazılı bayraklarını taşıdığı bir isyana dönüştü.

1830'lar gibi erken bir tarihte bile işçi örgütleri Sosyalist fikirlerle tanışmıştı ve 1848 Şubat Devriminden sonra bu tanışıklık Fransız İşçi Birliklerine zemin sağladı; bu, toplumu

yapıcı bir çabayla yeniden şekillendirmeye çalışan sendika eğilimli bir kooperatif hareketiydi. Hareketin tarihini yazan S. Englander bu birliklerin sayısını yaklaşık iki bin olarak verir. Ancak Louis Bonaparte'ın yaptığı darbe, başka birçok şeyin yanı sıra bu ümit verici başlangıca da son verdi.

Militan ve yapıcı tarzda Sosyalizm doktrinleri ancak Uluslararası İşçi Birliği'nin kurulması ile canlandı, bundan sonra da uluslararası bir düzeyde yayıldı. Avrupa işçilerinin entelektüel gelişimi üzerinde böylesine güçlü bir etkisi olan ve bugün bile Latin ülkelerinde çekim merkezi olma özelliğini kaybetmemiş olan Enternasyonal, 1864'te İngiliz ve Fransız işçilerinin ortak çabalarıyla kurulmuştu. Bu, her ülkenin işçilerini uluslararası bir ittifak altında toplama yolundaki ilk büyük çabaydı; bu ittifak, işçi sınıfının toplumsal ve ekonomik kurtuluşunun yolunu açmalıydı. Enternasyonal, kendisini toplumsal sefalet, entelektüel bozulma ve politik baskı biçiminde gösteren köleliğin kaynağının, işçilerin hammadde ve üretim araçlarının sahiplerine olan ekonomik itaati olduğuna işaret ederek başından beri burjuva radikalizminin tüm politik biçimlerinden ayrılmıştı. Bu nedenle, tüzüğünde işçi sınıfının ekonomik kurtuluşunu, tüm politik hareketin tabi olması gereken büyük amaç olarak ilan ediyordu.

En önemli hedef, Avrupa'daki toplumsal hareketin farklı gruplarını bu amaçla bir araya getirmek olduğundan, geniş işçi örgütlerinin örgütlenme yapısı Federalizmin ilkelerine göre temellendirilmişti; bu da, her eğilime, bu ortak amaç için kendi inançları doğrultusunda ve her ülkenin kendine özgü koşulları temelinde çalışma olanağını garanti ediyordu. Enternasyonal herhangi bir belirlenmiş toplumsal sistemi temsil etmiyordu; o, daha çok, teorik ilkeleri günlük yaşam mücadelesinde yavaş yavaş olgunlaşan ve güçlü gelişiminin her aşamasında daha açık bir hal alan bir hareketin ifadesiydi. İlk ihtiyaç farklı ülkelerden işçileri birbirlerine yakınlaştırmak, onlara ekonomik ve toplumsal köleliklerinin her yerde aynı nedenlere bağlı olduğunu ve sonuç olarak ulusların sözde çıkarları ile değil, sınıfları ile bağlı olduğundan dayanış-

malarının devletlerin yapay sınırlarını aşması gerektiğini anlatmaktı.

Enternasyonalin çeşitli kesimlerinin endüstriyel mücadele döneminde yabancı grev kırıcıların getirilmesine bir son verme ve her ülkedeki militan işçilere uluslararası bağışlarla maddi ve manevi yardım sağlama yolundaki pratik çabaları, işçiler arasında uluslararası bir bilincin oluşmasına en mükemmel teorilerin yapabileceğinden daha fazla katkıda bulunmuştu. Bunlar işçilere toplumsal felsefe konusunda pratik bir eğitim sağladı. Her önemli grevden sonra Enternasyonalin üye sayısının gözle görülür oranda arttığı ve onun doğal tutarlılığı ile homojenliğine olan inancın güçlendiği bir gerçekti.

Böylece Enternasyonal, Sosyalist işçi hareketinin muhteşem okulu haline geldi ve kapitalist dünyayı, proleter dayanışmanın bağlarıyla birbirine gittikçe daha sıkı kenetlenen uluslararası emeğin dünyasıyla karşıladı. Enternasyonalin ilk iki kongresi, 1866 Cenova ve 1867 Lozan Kongreleri, görece daha ılımlı bir ruh taşıyordu. Bunlar, misyonları konusunda daha yeni yeni düşünceleri netleşmeye başlayan ve net bir tanım arayan bir hareketin ilk deneme niteliğindeki çabalarıydı. Ancak, Fransa, Belçika, İsviçre ve diğer ülkelerdeki büyük grevler Enternasyonale güçlü bir teşvik sağladı ve işçilerin zihinlerinde bir devrim yarattı; bu değişikliğe, 1848-49 Devrimlerinin başarısızlığından sonra şiddetli bir gerileme yaşamış olan demokratik fikirlerin o dönemde canlanmasının katkısı da az değildi.

1868 Brüksel Kongresi, önceki iki kongreden tümüyle farklı bir ruhla başladı. Dünyanın dört bir yanından işçilerin yeni yaşama uyandıkları ve çabalarının amacından gittikçe daha emin oldukları hissediliyordu. Kongre, büyük çoğunlukla, toprağın ve diğer üretim araçlarının kolektifleştirilmesinden yana olduğunu ilan etti ve farklı ülkelerdeki seksiyonlarına bu konuyu ayrıntılarıyla ele alma çağrısında bulundu, böylece gelecek kongrede açık bir karara varılabilecekti. Bununla birlikte Enternasyonal, Latin ülkelerindeki işçilerin göze çarpan liberter eğilimleriyle mutluluk verici bir şekilde

tamamlanan açıkça Sosyalist bir karakter kazandı. Örgütlü kitle katliamını güçlü bir müdahaleyle önleyebilecek tek sınıf olduklarından, yaklaşan savaş tehdidine karşı işçileri genel greve hazırlama kararı Enternasyonali o dönemde sarıp sarmalayan ruhun şahidiydi.

1869'daki Basel Kongresinde büyük işçi birliğinin düşünsel gelişimi doruğa varmıştı. Kongre yalnızca işçi sınıfının ekonomik ve toplumsal sorunlarıyla bağlantısı olan öncelikli sorunlarla ilgileniyordu. Brüksel Kongresinin üretim araçlarının kolektif mülkiyetiyle ilgili kararlarını onaylayarak emeğin örgütlenmesi sorununu tartışmaya açık bıraktı. Ancak Basel Kongresindeki ilginç tartışmalar, Enternasyonal içindeki ileri kesimlerin bu sorunla çoktan ilgilenmeye başladıklarını, hatta bu konuda çok açık sonuçlara vardıklarını gayet net bir biçimde gösteriyor. Bu, özellikle de sendikaların işçi sınıfı açısından önemi ile ilgili ifadelerde ortaya çıkıyordu. Bu konuda Eugéne Hins tarafından Belçika Federasyonu adına sunulan raporda, Owen'ın ve 30'lu yılların İngiliz işçi hareketinin belirli fikirleriyle şaşmaz benzerlikler taşıyan yeni bir bakış açısı sunuluyordu.

Bunu doğru bir biçimde değerlendirebilmek için, dönemin çeşitli devlet-sosyalizmi ekollerinin sendikalara ya hiç önem vermediği ya da pek az önem verdiği akılda tutulmalıdır. Fransız Blanquistler, öncelikli hedefleri Sosyalist bir diktatörlük olduğundan, sendikalarda birlikte hiçbir şey yapmak istemedikleri bir reform hareketi görüyorlardı. Ferdinand Lassalle, tüm çabasını işçileri politik parti çatısı altında toplamaya yöneltmişti ve tüm sendika çalışmalarına açıkça muhalifti; bunları yalnızca işçi sınıfının evrimine engel olarak görüyordu. Doğru, Marx, ve özellikle de o dönemde Almanya'daki yandaşları, kapitalist toplumsal sistemler içinde koşullarda belirli iyileştirmeler elde etmek açısından sendikaların gerekliliğini görüyorlardı, ancak onlara göre sendikaların rolü burada bitiyordu ve bundan sonra kapitalizm ile birlikte yok olacaklardı; çünkü, Sosyalizme geçiş ancak proleter diktatörlük tarafından gerçekleştirilecekti.

Basel'de bu fikir ilk kez ayrıntılı bir eleştirel incelemeye tabi tutuldu. Hins'in kongreye sunduğu Belçika raporunda -ki içinde ifade edilen görüşler İspanyol delegeler, İsviçre Jurası ve Fransız kollarının önemli bir bölümü tarafından paylaşılıyordu- işçilerin sendika örgütlerinin yalnızca mevcut toplumda varolma hakkına sahip olmadığı, gelecek Sosyalist düzenin de toplumsal hücreleri olarak daha fazla tanınmaları gerektiği ve bu nedenle de Enternasyonalin görevinin onları bu hizmet için eğitmek olduğu açıkça ortaya konuyordu. Buna uygun olarak kongre şu kararları benimsedi:

"Kongre tüm işçilerin kendi iş sahalarında direniş için birliklerini kurmaları gerektiğini beyan eder. Bir sendika kurulduğunda, endüstrilerde ulusal ittifakların oluşmaya başlayabilmesi için aynı iş kolundaki diğer birlikler de haberdar edilmelidir. Bu birlikler kendi endüstrileriyle ilgili tüm materyali toplamak, ortak olarak uygulanacak önlemler konusunda tavsiyelerde bulunmak ve mevcut ücret sisteminin yerini özgür üreticilerin federasyonu alıncaya dek bunların uygulandığını kontrol etmek görevleriyle yükümlü olacaklardır. Kongre, Genel Konseye tüm ülkelerdeki sendikaların birliğini sağlamasını emreder."

Komite tarafından önerilen kararı savunurken Hins, şunları açıkladı: "Yerel işçi birlikleri ve genel ittifaklarının her endüstri için böyle çifte örgütlenmeleriyle, bir yanda komitelerin politik idaresi, diğer yanda da emeğin yerel, ulusal ve uluslararası olarak genel temsili sağlanacaktır. *Ticaret ve sanayi örgütleri mevcut hükümetin yerini alacak ve emeğin bu temsili tek bir kere ve sonsuza dek geçmişin hükümetlerini yok edecektir.*"

Bu yeni ve verimli fikir, yeni ekonomik yapıya toplumsal organizmadaki yeni bir politik yapının eşlik etmesi gerektiği ve ekonomik yapının yalnızca bununla pratik ifadesini bulabileceği anlayışından ortaya çıktı. Bu nedenle, Sosyalizmin de, içinde bir canlı haline gelebileceği özel bir politik ifade şekli olmalıydı ve onlar da bu şekli *emek konseyleri sisteminde* bulduklarını düşündüler. Enternasyonale temel desteği sağlayan Latin ülkelerindeki işçiler, hareketlerini ekonomik

mücadele örgütleri ve sosyalist propaganda grupları temelinde geliştirdiler ve Basel kararlarının ruhuyla çalıştılar.

Devlette, mülk sahibi sınıfların politik işbirlikçisini ve koruyucusunu gördüklerinden, politik gücü ellerine geçirmeye değil, kesin bir içgüdüyle her tür tiranlık ve sömürünün gerekli ön koşulu olarak gördükleri devleti ve her tür politik güç biçimini yıkmaya çalıştılar. Bu nedenle, burjuva sınıfları taklit ederek politik bir parti kurmayı, böylece de amacı yönetme gücünü ele geçirmek olan yeni bir profesyonel politikacı sınıfına yolu hazırlamayı seçmediler. Onlar, toplumsal yaşam bütünüyle yeniden şekillendirilecekse, mülkiyet tekeliyle birlikte iktidar tekelinin de yıkılmasının gerektiğini anlıyorlardı. İnsanın insana kulluğunun miadını doldurduğu anlayışından yola çıkarak, kendilerini işleri yönetmeye alıştırmaya çalışıyorlardı. Yani, partilerin devlet politikasına işçilerin ekonomik politikası ile karşı çıkıyorlardı. Toplumun Sosyalist bir modelde tekrar örgütlenmesinin sanayinin çeşitli dallarında ve tarımsal üretim kollarında gerçekleştirilmesi gerektiğini anlıyorlardı; ve bu anlayıştan da emek konseyleri fikri doğmuştu.

Rus işçi ve köylülerinin geniş kesimlerine devrimin ortaya çıkışında ilham veren de aynı fikirdi; bu fikir, Rusya'da asla Birinci Enternasyonalin çeşitli kesimleri tarafından düşünüldüğü kadar açık ve sistematik olarak düşünülmemiş olsa da. Çarlık yönetimi altındaki Rus işçilerinin bunun için entelektüel ön hazırlığı yoktu. Ancak Bolşevizm bu yaratıcı fikre ani bir son verdi. Çünkü diktatörlüğün despotluğu, yapıcı konsey sistemi fikriyle, yani toplumun üreticilerin kendileri tarafından yeniden yapılanması ile geri dönüşü olmayan bir zıtlık içindeydi. İkisini zorla birleştirmek Rus Devrimi için bir felaket olan ruhsuz bürokrasiye yol açabilirdi ancak. Konsey sistemi, tümüyle farklı varsayımlardan yola çıktığından, diktatörlüğe izin vermez. Bu sistemde alttan gelen irade, durup dinlenmeden çalışan kitlelerin iradesi vücuda gelir. Ancak diktatörlükte, hiçbir yaratıcı etkinliği çekemeyen ve en yüksek yasa olarak kör itaati gören yukarıdan aşağıya dayatma yaşar. İkisi bir arada var olamaz. Rusya'da diktatör-

lük kazandı. Artık orada sovyetler yok. Onlardan geriye kalan yalnızca isimleri ve orijinal anlamlarının tüyler ürpertici bir karikatürü.

İşçiler için konsey sistemi, yapıcı bir Sosyalizm tarafından kullanılan ve kendi ayarıyla tüm doğal ihtiyaçları karşılamak üzere işleyip üreten geniş yelpazeli ekonomik biçimleri kucaklıyordu. Bu, Sosyalist işçi hareketinden çıkan yaratıcı fikirlerin gelişiminin doğrudan bir sonucuydu. Bu fikir Sosyalizmin gerçekleştirilmesi için sağlam bir temel oluşturma çabasından ortaya çıktı. Bu temelin her üretken insanın yapıcı bir biçimde görevlendirilmesinde yattığı düşünülüyordu. Ancak diktatörlük burjuva toplumunun bir mirası, proleter harekete Babeufçüler tarafından taşınan ve daha sonra da Marx ve yandaşları tarafından devralınan Fransız Jakobenizminin bir tortusudur. Konsey sistemi fikri Sosyalizmle iç içe büyümüştür ve onsuz düşünülemez; ancak diktatörlüğün Sosyalizmle ortak hiçbir yönü yoktur ve en iyi ihtimalle devlet kapitalizminin en yoz biçimine yol açabilir.

Diktatörlük devlet gücünün belirli bir halidir; kuşatma altındaki devlet. Devlet fikrinin diğer tüm yandaşları gibi, diktatörlüğün yandaşları da her varsayılan ilerleme ve her maddi ihtiyacın halka tepeden dayatılması gerektiği varsayımından yola çıkar. Tek başına bu varsayım bile diktatörlüğü, başlıca öğesi halkın özgür inisiyatifi ve yapıcı etkinliği olan bir toplumsal devrimin önündeki en büyük engel yapmaktadır. Diktatörlük organik gelişimin, aşağıdan yukarıya doğru gelişen doğal yapılanmanın yadsınması, yorulmadan çalışan halkın vasiliği, kitlelere küçük bir azınlık tarafından dayatılan bir korumacılıktır. *Destekçileri en iyi niyetlerle harekete geçse bile,* gerçeklerin inatçı mantığı onları daima uca, despotizmin kampına sürükleyecektir. Rusya bize bu konudaki en öğretici örneği vermiştir. Ve *proletarya diktatörlüğünün* güya farklı bir şey olduğu, çünkü burada bireylerin diktatörlüğünün değil bir sınıfın diktatörlüğünün söz konusu olduğu sahtekârlığı doğru dürüst bir eleştiriyi bile hak etmemektedir; bu yalnızca ahmakları kandırabilecek bir hiledir. Bir sınıfın diktatörlüğü gibi bir şey asla düşünülemez, çün-

kü, nasıl burjuvazi yapılan tüm despotça işleri *halk adına* meşrulaştırıyorsa ortada daima *bir sınıf adına* konuşmayı üzerine alacak belirli bir partinin diktatörlüğü olacaktır.

Emek için konsey sistemi fikri, devlet fikrinin pratikte tümüyle yıkılması idi; bu nedenle de, daima devletin en gelişmiş haline ulaşmaya çalışan herhangi bir diktatörlük ile taban tabana zıt bir anlama gelmekte. Bu fikrin Birinci Enternasyonaldeki öncüleri politik ve toplumsal kurtuluş olmadan ekonomik eşitliğin düşünülemez olduğunu görmüşlerdi; bu nedenle, herhangi bir yeni sömürü biçimini imkânsız kılmak üzere politik erkin tüm kurumlarının tasfiyesinin toplumsal devrimin ilk görevi olduğuna sıkı sıkıya inanmışlardı. İşçiler, Enternasyonalin zamanla tüm etkili işçileri kendi saflarında toplayacağına ve doğru zamanda da kapitalist devletin tüm baskıcı politik kurumlarıyla birlikte mülk sahibi sınıfların ekonomik despotizmini yıkacağına ve bunların yerine yeni bir düzen kuracağına inanıyorlardı. Bu inanç Enternasyonalin tüm özgürlükçü kesimlerinde hakimdi. Bakunin bunu şu sözleriyle ifade etti:

"Enternasyonal, yeni devlet veya despotların yaratılmasını değil, egemenliğin her biçiminin kökten yıkımını amaçladığından, temelde devlet örgütlenmesinden farklı bir karaktere sahip olması gerekmektedir. Devlet ne kadar otoriter, yapay ve vahşi; halkın ilgi ve güdülerinin doğal gelişimine ne kadar yabancı ve düşmansa, Enternasyonalin örgütlenmesi de o derece özgür, doğal ve her açıdan bu ilgi ve güdülerle uyum içinde olmalıdır. Ancak kitlelerin doğal örgütlenmesi nedir? Bu onların gerçek günlük yaşamlarına, çeşitli işlerine dayalı, meslekleri ve meslek örgütlerine uygun bir örgütlenmedir. Tarımın çeşitli dalları da dahil tüm sanayiler Enternasyonal içinde temsil edildiğinde, onun örgütlenmesi, halk kitlelerinin örgütlenmesi tamamlanacaktır."

Bu düşünce çizgisinden aynı şekilde burjuva parlamentolarına muhalefet olarak, Enternasyonalin Belçika saflarından ortaya çıkan *Emek Odası* fikri çıktı. Bu emek odaları her sanayi ve ticaret dalında örgütlü emeği temsil edecek ve örgütlü işçileri üretim araçlarını devralmaya pratik olarak

hazırlamak ve bu ruhla da üreticiler için entelektüel eğitim sağlamak üzere Sosyalist temelde toplumsal ekonomi ve ekonomik örgütlenmeyle ilgileneceklerdi. Ek olarak bu organlar burjuva parlamentolarında ortaya atılan tüm sorunlarla ilgili olarak, burjuva toplumunun politikalarını işçilerin görüşleriyle karşılaştırmak için işçilerin bakış açısından fikir beyan edecekti. Max Nettlau, *Der Anarchismus von Proudhon zu Kropotkin* adlı eserinde Bakunin'in el yazmalarından o ana dek bilinmeyen ve bu konudaki görüşlerini oldukça iyi açıklayan bir pasaj vermiştir:

"...Tüm bu pratik ve hayati toplumsal bilim çalışmalarının işçiler tarafından kendi iş dalları ve odalarında gerçekleştirilmesi, onlarda *işçilerin ciddi, nihai, tam kurtuluşunun ancak bir koşulla, sermayenin yani hammadde ve toprak dahil tüm üretim araçlarının tüm işçilere mal edilmesiyle mümkün olabileceği* yolundaki ortak, iyi düşünülmüş, teorik ve pratik açıdan izah edilebilen bir kanaat doğuracak ve doğurdu bile... İş kollarının örgütlenmesi, Enternasyonalde birleşmesi ve Emek Odaları yoluyla temsili, Enternasyonal işçilerinin teori ve pratiği birleştirerek ekonomik bilimi öğrenip geliştirebilecekleri büyük bir akademi yaratmakla kalmıyor, aynı zamanda da kendi içinde, burjuva dünyasının yerini alacak olan *yeni toplumsal düzenin* canlı tohumlarını taşıyor. Yalnızca geleceğin fikirlerini değil, geleceğin gerçeklerini de yaratıyor..."

Bu fikirler o dönemde genelde Belçika, Hollanda, İsviçre Jurası, Fransa ve İspanya'daki Enternasyonal seksiyonlarında yayılmıştı ve büyük işçi ittifakının Sosyalizmine kendine has bir karakter kazandırıyordu; bu karakterle Avrupa'daki politik emek partilerinin gelişimi önemli bir süre için neredeyse unutuldu ve İspanya'daki son gelişmelerin de gösterdiği gibi, yalnızca orada bu partilerin taraftar kazanma güçleri asla tükenmedi. Bu partiler James Guillaume, Adhemar Schwitzgeubel, Eugene Varlin, Louis Pindy, Cesar de Paepe, Eugene Hins, Hector Denis, Guillame De Greef, Victor Arnould, F. Farga Pellicer, G. Sentinon, Anselmo Lorenzo gibi aktif taraftarlar bulmuştu; bunlar sadece en iyi bilinen

birkaç isim ve bu isimlerin hepsi Enternasyonalde mükemmel bir üne sahipti. Gerçek şu ki, Enternasyonalin tüm entelektüel gelişimi, bünyesindeki bu özgürlükçü unsurlara atfedilmektedir; ne İsviçre ve Almanya'daki devletçi Sosyalist hiziplerden ne de İngiltere'deki saf sendikacılıktan hiçbir uyarıcı bilinç almamıştır.

Enternasyonal bu genel çerçevede hareket ettiği süre içinde ve kararlarda da belirtildiği gibi, ayrı federasyonların karar hakkına saygı gösterildiği için Enternasyonalin örgütlü işçiler üzerinde karşı konulamaz bir etkisi vardı. Ancak bu, Marx ve Engels, konumlarını ayrı ulusal federasyonları parlamento mekanizmasına çevirmek için kullanmaya başlayınca değişti. Bu ilk olarak talihsiz 1871 Londra Konferansında gerçekleşti. Bu, Enternasyonalin yalnızca ruhuyla değil, kararlarıyla da derin bir çelişki içindeydi. Ancak Enternasyonal içindeki tüm özgürlükçü unsurların birleşik direnişiyle karşılaşabilirdi; bu sorun daha önce düşünülmesi için kongre önüne getirilmediğinden, belki daha da fazla bir direnişle.

Londra Konferansından sonra Jura Federasyonu, tarihi Sonvillier genelgesini yayınladı; burada, kesin ve açık sözlerle Londra Genel Konseyinin cüreti protesto ediliyordu. Ancak, en kirli ve suçlanmayı hak eden yöntemler kullanılarak yapay bir çoğunlukla toplanan 1872 Lahey Kongresi, Enternasyonali bir seçim makinasına çevirme yolunda Londra Konferansında başlanılan işi tamamladı. Herhangi bir yanlış anlaşılmayı düzeltmek için Blanquist Edouard Vaillant, Genel Konsey tarafından önerilen ve politik gücün işçi sınıfı tarafından ele geçirilmesine taraf olan kararla ilgili konuşmasında şunu açıkladı: "Bu karar Kongre tarafından benimsenip Enternasyonalin temel ilkesi olarak yazılı hale getirildiği anda, ona uymak her Enternasyonal üyesinin görevi olacaktır." Bununla, Marx ve taraftarları doğrudan Enternasyonal içindeki açık ayrılığı kışkırttılar; bu ayrılığın sonuçları İşçi Hareketi için bir felaket oldu ve doğası gereği Sosyalist harekette entelektüel durgunlaşma ve ahlâki dejenerasyona yol açan parlamenter politika çağını açtı; bugün söz konusu

entelektüel durgunlaşma ve ahlâki dejenerasyonu çoğu ülkede gözlemlemekteyiz.

Lahey Kongresinden kısa bir süre sonra Enternasyonal içindeki en önemli ve aktif federasyonların delegeleri St. Imıer'deki anti-otoriter kongrede bir araya gelerek Lahey'de benimsenen tüm kararları hükümsüz ve geçersiz ilan ettiler. O tarihten itibaren Sosyalist kamp içinde doğrudan devrimci eylem taraftarları ile parlamenter politika sözcüleri arasındaki bölünme başlamış olup zaman geçtikçe sürekli daha genişlemiş ve daha aşılamaz bir hal almıştır. Marx ve Bakunin Sosyalizmin temel ilkelerinin iki farklı kavranışı arasındaki bu mücadelenin çatışan hiziplerinin yalnızca en önde gelen temsilcileriydi. Ama bu mücadeleyi yalnızca iki şahsiyet arasındaki bir çatışma olarak açıklamaya çalışmak büyük bir hata olur; bu mücadeleye bugün ve geçmişte önem kazandıran, iki düşünce zinciri arasındaki zıtlıktı. Marx ve Engels'in bu kavgaya böylesine kindar ve şahsi bir özellik kazandırması bir felaketti. Enternasyonalde her hizip için yer vardı ve farklı görüşlerin sürekli tartışılması ancak onların açıklanmasına katkıda bulunabilirdi. Ancak bütün düşünce eğilimlerine belirli bir eğilim, hem de Enternasyonal içinde küçük bir azınlık tarafından temsil edilen bir eğilim önünde boyun eğdirmek olsa olsa bölünmeye ve işçilerin büyük ittifakının çöküşüne neden olabilir, her ülkedeki işçi hareketi için büyük önem taşıyan umut verici başlangıçları yok edebilirdi.

Sosyalist hareketin odak noktasını, ne işçilerin devrimci bir geleneğe ne de komşu ülkelerdeki Sosyalistlerin sahip olduğu zengin deneyime sahip olan Almanya'ya taşıyan Fransa-Prusya Savaşı bu düşüşte büyük pay sahibi oldu. Paris Komününün yenilmesi ve Fransa'da yeni ortaya çıkmış olan ve birkaç yıl içinde İspanya ile İtalya'ya da yayılan gericilik, emek konsey sistemi ile ilgili yaratıcı fikri tarihe gömdü. Enternasyonalin bu ülkelerdeki kolları uzun süre yalnızca yeraltında var olabildi ve tüm gücünü gericiliği geri püskürtmek için kullandı. Birinci Enternasyonalin yaratıcı fikirleri ancak Fransa'da devrimci sendikalizmin uyanışıyla unutulmaktan kurtuldu ve bir kez daha Sosyalist işçi hareketine hayat verdi.

4. Bölüm

Anarko-Sendikalizmin Amaçları

Çağdaş anarko-sendikalizm, Birinci Enternasyonalin bağrında şekillenen ve büyük işçi ittifakının özgürlükçü kanadı tarafından en iyi biçimde kavranan ve en güçlü biçimde sahip çıkılan toplumsal özlemlerin doğrudan bir devamıdır. Onun günümüzdeki temsilcileri, tekrar canlanan *International Workingmen's Association*'ın (Uluslararası Çalışanlar Birliği-1922) çeşitli ülkelerdeki federasyonları olup, bunlardan en güçlüsü İspanyada'ki *Confederación National del Trabajo*'dur (Ulusal Emek Konfederasyonu). Teorik varsayımları Liberter veya Anarşist Sosyalizmin öğretilerine dayalıyken örgütlenme biçimi büyük oranda, 1900 ile 1910 yılları arasında özellikle Fransa'da gözle görülür bir yükselme göstermiş olan devrimci Sendikalizmden örnek alınmıştır. Farklı ülkelerde parlamenter işçi partileri tarafından temsil edilen, günümüz Sosyalizminin tamamen karşısında bulunmaktadır. Birinci Enternasyonal zamanında bu partilerin ilk örnekleri sadece Almanya, Fransa ve İsviçre'de bulunmaktayken bugün, bütün ülkelerde altmış yıllık bir etkinlikten sonra, uyguladıkları taktiklerin sonuçlarını Sosyalizm ve işçi hareketi açısından değerlendirmek durumundayız.

Burjuva devletlerin politikasına katılmak işçi hareketini Sosyalizme bir karış bile yaklaştıramamıştır, ancak, bu yöntem sayesinde Sosyalizm neredeyse tümüyle ezilmiş ve kendi kaderine terk edilmiştir. Eski bir atasözü bu bağlamda doğru çıktı: "Gücü eline geçiren onun esiri olur" (Who eats of the pope dies of him); devleti ele geçiren onun tarafından ele geçirilir. Parlamenter politikaya katılım Sosyalist işçi hareketini sinsi bir zehir gibi etkiledi. Halka kurtuluşun daima yukarıdan geldiği yolundaki mahvedici yanılgıyı aşılayarak,

yapıcı Sosyalist etkinliğin gerekliliğine olan inancı ve en kötüsü de, kendi kendini kurtarma arzusunu zedeledi.

Böylece, eski Enternasyonalin yaratıcı Sosyalizmi yerine, gerçek Sosyalizmle isminden başka hiçbir ortak noktası bulunmayan bir çeşit ikâme ürün çıktı. Sosyalizm, kültürel ideal olarak özelliğini hızla kaybetti; bu kültürel ideal, halkları kapitalist toplumun çözülmesine hazırlamaktı ve bu nedenle sosyalizmin yapay sınırlar içine hapsedilmesine izin verilmemeliydi. Bu yeni safhanın liderlerinin zihinlerinde ulusal devletin çıkarları, gittikçe daha fazla kendi partilerinin bilinen hedefleriyle harmanlandı, ta ki en sonunda aralarında herhangi bir kesin sınır kalmayıncaya kadar. Bu nedenle işçi hareketi kaçınılmaz bir biçimde, yavaş yavaş ulusal devletin demirbaşları arasına girdi ve ona, daha önceden kaybetmiş olduğu dengeyi tekrar sağladı.

Daha önce sık sık yapıldığı gibi, bu tuhaf geriye dönüşü, liderlerin uluslararası ihaneti olarak görmek hata olur. Gerçekte burada kapitalist toplumun düşünce modları karşısında aşama aşama asimilasyonla karşı karşıyayız; bu günümüz işçi partilerinin pratik etkinliğinin bir koşulu olup, liderlerinin entelektüel yaklaşımını da mutlaka etkilemektedir. Bir zamanlar Sosyalizm bayrağı altında politik gücü ele geçirmek üzere yola çıkanlar, kendilerini, koşulların demirden mantığı karşısında Sosyalist ideallerinden adım adım vazgeçmek zorunda bırakılmış buldular. Yandaşlarının çoğu farkına bile varamadan, kapitalist toplumsal düzenin emniyeti için politik paratoner haline geldiler. Ele geçirmek istedikleri politik güç, yavaş yavaş onların Sosyalizmini ele geçirmişti, sonunda ondan geriye önemsiz birkaç şey kalıncaya dek.

Farklı ülkelerden emek partileri arasında çabucak egemen hale gelen Parlamentarizm, Sosyalizm kampındaki birçok burjuvanın ve kariyer düşkünü politikacının aklını çeldi ve bu da özgün Sosyalist ilkelerin içeriden yıkımını hızlandırdı. Böylece Sosyalizm zamanla yaratıcı inisiyatifini kaybetti ve herhangi bir iddia taşımayan sıradan bir reform hareketi haline geldi. Halk, seçimlerde kazanılan başarıdan

mutluydu ve artık işçilerin bu amaç için toplumsal örgütlenmesine ve buna yönelik yapıcı olarak eğitilmesine hiçbir önem vermiyordu. Sosyalizmin gerçekleşmesi yolunda belirleyici önemde olan en temel meselelerinden birinin böylesine felaket bir biçimde ihmalinin sonucu, I. Dünya Savaşı sonrasında, Avrupa'daki birçok ülkede devrimci bir durum oluştuğunda ortaya çıktı. Pek çok devlette eski sistemin yıkılışı Sosyalistlerin ellerine uzun süredir özlemini çektikleri ve Sosyalizmin gerçekleşmesi için ön koşul olarak gösterdikleri gücü verdi. Rusya'da iktidarın Bolşevizm olarak sol kanat devlet Sosyalizmi tarafından ele geçirilmesi, Sosyalist toplum için değil, ancak en ilkel tipte bürokratik devlet kapitalizmine ve çoğu ülkede burjuva devrimleriyle çok önceden ortadan kaldırılmış olan politik mutlakıyete geri dönüşe yol açtı. Ancak, Sosyal Demokrasi kimliğiyle ılımlı kanadın iktidara geldiği Almanya'da Sosyalizm rutin parlamenter işlere daldığı uzun yıllar boyunca öylesine başarısız bir hale gelmişti ki, herhangi bir yaratıcı eylem yapmaktan artık acizdi. *Frankfurter Zeitung* gibi burjuva demokrat bir gazete bile şunu itiraf etmek zorunda kalmıştı: "Avrupa halklarının tarihi daha önce yaratıcı fikir açısından bu kadar fakir ve devrimci enerji açısından böylesine güçsüz bir devrim üretmemişti."

Ancak hepsi bu değildi: Politik Sosyalizmin, sosyalizm yönünde yapıcı herhangi bir çaba gösterecek konumda olmaması bir yana, burjuva Demokrasisi ve Liberalizmin kazanımlarına sahip çıkacak moral gücü bile yoktu ve sonunda hiçbir direniş göstermeden ülkeyi, tüm işçi hareketini bir vuruşta darmadağın eden Faşizme teslim etti. Politik Sosyalizm burjuva batağına öyle çok gömülmüştü ki, tüm yapıcı Sosyalist eylem anlayışını kaybetmişti ve bir kürek mahkûmu nasıl oturduğu yere bağlıysa, o da kendisini günübirlik politikanın boş rutinine öyle bağlı hissediyordu.

Çağdaş anarko-sendikalizm, politik Sosyalizmin kavramlarına ve yöntemlerine karşı doğrudan bir tepkiydi; bu tepki, savaştan önce bile, başta İspanya olmak üzere Fransa, İtalya ve diğer ülkelerdeki Sendikalist işçi hareketinin güçlü bir

biçimde yükselmesi ile kendini belli etmişti; bu hareketlerde örgütlü işçilerin büyük çoğunluğu daima Birinci Enternasyonalin doktrinlerine sadık kalmıştı.

Fransa'da "işçilerin sendikası" terimi, ilk başta sadece üretenlerin ekonomik ve toplumsal statülerinin derhal iyileştirilmesine yönelik bir sendika örgütlenmesi anlamına geliyordu. Ancak devrimci Sendikalizmin yükselişi bu özgün anlama çok daha geniş ve derin bir içerik kazandırdı. Örneğin nasıl ki bir parti belirli bir politik çaba için çağdaş anayasal devlet içinde oluşmuş bir örgütse ve sonuçta burjuva düzenini devam ettirmeye çalışıyorsa, aynı şekilde Sendikalist bakış açısından da sendika emeğin birleşmiş örgütüdür ve üretenlerin mevcut toplum içinde çıkarlarını korumak ve toplumsal yaşamın Sosyalizm modeli etrafında yeniden yapılanmasını pratiğe geçirmek ve bunun hazırlıklarını yapmak amacındadır. Bu nedenle iki amaçlıdır: 1. İşçilerin korunması ve yaşam standartlarının yükseltilmesi yönündeki taleplerinin işverenlere karşı savunulması için bir mücadele örgütü; 2. İşçilerin devrimci bir durum ortaya çıktığında sosyo-ekonomik organizmayı kendi ellerine alabilmeleri ve onu Sosyalist ilkelere göre yeniden yaratabilmeleri için üretimin teknik idaresini ve genel olarak ekonomik yaşamı yakından tanımalarını sağlayacak bir entelektüel eğitim okulu.

Anarko-sendikalistler, Sosyalist bir isme sahip olsa bile politik partilerin bu iki işten hiçbirini yapamayacağı kanaatindedirler. Politik Sosyalizmin güçlü örgütleri yönettiği ve milyonlarca seçmeni arkasına aldığı ülkelerde bile işçilerin, günlük ekmek mücadelelerinde hiçbir yasal güvenceye sahip olmamaları nedeniyle, asla sendikalardan vazgeçemedikleri gerçeği bile tek başına bunu doğrulamaktadır. Şu sık sık olan bir şeydi: Ülke içinde Sosyalist partilerin en güçlü olduğu yerlerde işçiler en düşük maaşı alıyor ve en kötü iş koşullarında çalışıyorlardı. Örneğin, Fransa'nın kuzeyindeki sanayi bölgelerinde -ki pek çok şehir idaresinde Sosyalistler çoğunluğu oluşturmaktaydı- ve Saksonya ile Silesya'da -ki tarihi boyunca Alman Sosyal Demokrasisi buralardan büyük bir destek aldı- olan buydu.

Hükümet ve Parlamentolar ekonomik ve toplumsal reformlara nadiren kendi inisiyatifleriyle karar verirler ve bu olduğunda da, sözde gelişmeler, daima yasa yığınları arasında hiçbir hükmü olmayan yasalar olarak kalır. Bu nedenle büyük sanayinin ilk dönemlerinde, yasamacıların çocuk sömürüsünün korkunç etkilerinden korkarak nihayet bazı beyhude düzeltmelere karar verdikleri zaman, İngiliz Parlamentosunun gösterdiği alçakgönüllü çabalar uzun süre neredeyse hiçbir geçerliliğe sahip olmadı. Bunlar bir yandan işçilerin anlamamasından ötürü yanlış kullanılırken, öbür yandan da doğrudan işverenler tarafından sabote edildi. Aynı şey İtalyan Hükümetinin kadınların maden ocaklarına çocuklarını götürmelerini yasaklamak üzere 90'ların ortasında çıkardığı ünlü yasa ile ilgili olarak da ortaya çıktı. Bu yasa uzun zaman hükmü olmayan bir kanun olarak kaldı, çünkü zavallı kadınlara öyle az ücret veriliyordu ki kanunu görmezden gelmek zorunda kaldılar. Ancak nice zaman sonra, bu kadınlar örgütlenmeyi ve böylece de yaşam standartlarını yükseltmeyi başardıklarında bu kötü uygulama kendiliğinden ortadan kalktı. Her ülkenin tarihinde buna benzer yeterince örnek vardır.

Ancak bir reformun yasal olarak geçerlilik kazanması bile, parlamento dışında onu her tür saldırıya karşı savunmaya hazır militan kitleler olmadığı sürece, onun kalıcılığının garantisi değildir. Bu nedenle 1848'de yürürlüğe giren on saatlik çalışma yasasına rağmen, kısa bir süre sonra İngiliz fabrika sahipleri bir endüstriyel krizi kullanarak işçileri on bir veya on iki saat durmadan çalışmaya zorladılar. Fabrika müfettişleri bu konuda tek tek işverenler aleyhine yasal işlemleri başlattıklarında ise, sanıkların yargılanması bir yana, hükümet müfettişlere yasayı harfi harfine uygulamak zorunda olmadıklarını ima etti, böylece de ekonomik koşullar biraz canlandığında on saatlik çalışma günü mücadelesini kendi imkânlarıyla yeni baştan vermek zorunda kaldılar. 1918 Kasım Devriminin Alman işçilere getirdiği sınırlı ekonomik gelişmeler arasında, sekiz saatlik iş günü en önemlisiydi. Ancak yasalarda bulunmasına ve Weimar Anayasasıy-

la da garanti altına alınmış olmasına rağmen, bu hak pek çok sanayi kolunda işverenler tarafından işçilerden geri alındı.

Ancak politik partilerin günümüz toplumunda işçilerin yaşam standartlarını geliştirmeye yönelik en ufak bir katkıda bulunmaktan aciz olmaları bir yana, bir Sosyalist topluluğun organik olarak yapılanmasını gerçekleştirmek veya bunun yolunu açmaktan da acizler; çünkü bu tür bir başarı için gereken her tür pratik ön koşuldan kesinlikle yoksundurlar. Rusya ve Almanya bunun oldukça yeterli örneklerini vermişlerdir.

Bu nedenlerle işçi hareketinin koçbaşı, politik partiler değil, günlük mücadelelerle sertleşen ve Sosyalist ruhun nüfuz ettiği sendikalardır. İşçileri bütünlüklü bir yapı olarak bir arada tutan ve hatta toplumun varlığını garanti eden onların üreten olarak gösterdikleri etkinlik olduğundan, işçiler bütün güçlerini ancak ekonomi alanında gösterebilirler. Başka herhangi bir alanda yabancı topraklarda savaşıyor olacaklar ve arzuladıkları hedeflere onları bir zerre dahi yaklaştıramayacak olan umutsuz mücadelelerle güçlerini boşa harcayacaklardır. Parlamenter politika alanında işçi, Yunan mitolojisindeki Anteus gibidir; Herkül, Anteus'u, annesi olan topraktan ayaklarını kaldırarak havada boğmuştur. İşçi ancak toplumsal servetin üreticisi ve yaratıcısı olarak kendi gücünün farkına varır; kardeşleriyle dayanışmacı bir işbirliği kurduğu sendikada tüm saldırılara dayanabilen yenilmez bir güç oluşturur; bu, özgürlük ruhuna sahip ve toplumsal adalet idealiyle parlayan bir alevdir.

Anarko-sendikalistler için sendika, hiçbir şekilde kapitalist toplumun ömrüyle sınırlı geçici bir fenomen değildir, o gelecekteki Sosyalist ekonominin tohumu, genel olarak Sosyalizmin ilkokuludur. Her yeni toplumsal yapı, kendi organlarını eski organizmanın vücudunda yaratır. Bu ön koşul olmaksızın herhangi bir toplumsal evrim düşünülemez. Devrimler bile ancak önceden var olan ve insanların bilincine serpilmiş olan tohumları geliştirir ve olgunlaştırırlar; kendi başlarına bu tohumları yaratamaz veya hiçlikten yeni dünyalar oluşturamazlar. Bu nedenle, yaklaşan toplumsal devri-

mi kolaylaştırmak ve onun devamlılığını temin etmek için hâlâ zaman varken bu tohumları ekmek ve onları mümkün olduğunca güçlü bir biçimde geliştirmek bizi ilgilendirmeli.

Anarko-sendikalistlerin eğitime dair tüm işleri bir amaca yöneliktir. Sosyalizm için eğitim, önemsiz seçim kampanyası ve sözde "günün politikası" anlamına değil, teknik yönlendirme ve idari kapasitelerinin geliştirilmesi yoluyla işçilere toplumsal sorunlar arasında gerçekte var olan bağlantıları açıklamak, onları ekonomik yaşamın yeniden şekillendiricileri rolüne hazırlamak ve onlara görevlerinin gerçekleştirilmesi için gereken moral ve özgüveni vermek anlamına gelir. Bu amaç için hiçbir toplumsal yapı işçilerin ekonomik mücadele örgütünden daha uygun olamaz; bu örgüt onların toplumsal etkinliklerine belirli bir yön verir ve onların yaşamsal ihtiyaçlar ve insan haklarını koruma yolunda verdikleri kısa vadeli mücadelede mücadelelerini sertleştirir. Mevcut sistemin destekçilerine karşı verilen bu doğrudan ve bitmeyen savaş aynı zamanda yokluğunda hiçbir toplumsal dönüşümün mümkün olmadığı etik kavramları da geliştirir: Yol arkadaşlarıyla hayati dayanışma ve kendi eylemlerinden ahlâki sorumluluk.

Anarko-sendikalistlerin eğitim anlayışları serbest düşünce ve eylemin gelişmesine yönelik olduğundan, Anarko-sendikalistler politik işçi partilerinin en karakteristik özelliği olan merkeziyetçiliğin açık muhalifleridirler. Ancak, merkeziyetçilik, herkesin işlerini küçük bir azınlığa devreden o yukarıdan aşağıya yapay örgütlenme, daima verimsiz resmi bir rutinin gözetimi altındadır; ve bu da bireysel düşünceyi ezer, ölü bir disiplin ve bürokratik kemikleşme ile tüm kişisel inisiyatifi öldürür ve herhangi bağımsız bir eyleme izin vermez. Anarko-sendikalizmin örgütlenmesi, Federalizm ilkelerine dayalıdır, aşağıdan yukarıya serbest birleşmeyi içerir ve her üyenin kendi kaderini tayin hakkını her şeyin üzerinde görerek sadece herkesin benzer çıkar ve ortak kanaatlerine dayalı organik anlaşmasını tanır.

Sık sık Federalizme örgütlü direnişin kuvvetlerini bölmek ve gücünü azaltmak suçlamasında bulunulur; ve en önemlisi

bu suçlamayı artık mide bulandıracak derecede tekrarlayanlar politik işçi partilerinin temsilcileri ve onların etkisindeki sendikalardır. Ancak burada da yaşamın gerçekleri, her şeyi herhangi bir teoriden daha açık ortaya koymuştur. İşçi hareketinin bütünüyle merkezileşmesi ve örgütlenme tekniğinin muazzam bir mükemmelliğe ulaşması, dünyanın hiçbir yerinde Hitler Almanyası'ndan daha iyi başarılamadı. Tüm ülkeyi güçlü bir bürokratik aygıt sardı ve örgütlü işçilerin her tür politik ve ekonomik taleplerini belirledi. Son seçimlerde Sosyal Demokrat ve Komünist partiler adayları için on iki milyondan fazla seçmeni bir araya getirdiler. Ancak Hitler iktidara geldiğinde altı milyon örgütlü işçi Almanya'yı cehenneme çeviren ve örgütlerini tuzla buz eden felaketin önüne geçmek için parmağını bile kıpırdatmadı.

Oysa, Birinci Enternasyonalden itibaren anarko-sendikalizmin örgütlü emek arasında güçlü olduğu ve bitmez tükenmez bir özgürlükçü propaganda ve keskin mücadeleyle onu direniş için eğittiği İspanya'da, gözü pek eylemleriyle Franco ile içte ve dıştaki birçok işbirlikçisinin korkunç planlarını suya düşüren güçlü CNT idi; İspanyol işçi ve köylüler yiğitçe bir örnek yaratarak Faşizme karşı mücadeleyi başlattılar; bu Franco'nun bile itiraf etmek zorunda kaldığı bir gerçekti. Anarko-sendikalist sendikaların kahramanca direnişi olmasa Faşist gericilik birkaç haftada tüm ülkeye hakim olacaktı.

CNT'nin federalist örgütlenme yöntemi ile Alman işçilerinin kendilerine kurdukları merkezi makine karşılaştırıldığında, insan birincisinin yalınlığına şaşıyor. Daha küçük sendikalarda örgüt için her iş gönüllü olarak yapılıyordu. Doğal olarak yerleşik resmi temsilciler gerektiren daha büyük ittifaklarda bu temsilciler bir yıllığına seçiliyordu ve kendi iş kollarındaki işçilerle aynı ücreti alıyorlardı. CNT'nin genel sekreteri bile bu kurala bir istisna teşkil etmiyordu. Bu, İspanya'da Enternasyonalin eski günlerinden beri devam eden bir gelenektir. Bu basit örgütlenme biçimi İspanyol işçilerinin CNT'yi birinci sınıf bir mücadele örgütü yapmalarına yetmekle kalmadı aynı zamanda onları kendi saflarında herhangi bir bürokratik yapılanmaya karşı korudu ve bu, örgü-

tün başlıca özelliği olup başka hiçbir ülkede karşılaşılmayan karşı konulmaz dayanışma ruhunu, direngen savaşçılığını göstermelerine yardım etti.

Politik ve toplumsal dengenin devamı için toplumsal yaşamda mümkün olan en üst seviyede tek biçimliliği hedeflediğinden, merkeziyetçilik devlet için uygun bir örgütlenme biçimidir. Ancak, varlığı, uygun herhangi bir anda derhal eyleme ve destekçilerinin bağımsız düşünce ile eylemine bağlı olan bir hareket için merkeziyetçilik, karar verme gücünü azaltan ve tüm acil eylemleri sistematik olarak bastıran bir bela olur. Örneğin, Almanya'da olduğu gibi her yerel grev, önce, yüzlerce mil uzakta bulunan ve yerel koşullar hakkında doğru bir karar vermesi zor olan Merkez tarafından onaylanmak zorunda olursa, hantal mekanizmanın ani bir saldırıyı nasıl imkânsız kılacağını bilmek için kâhin olmaya gerek yok; bu nedenle de, enerjik ve entelektüel açıdan etkin gruplar artık daha az aktif olanlara örnek olamaz ve böylece eylemsizliğe mahkûm edilir ve kaçınılmaz olarak tüm hareket durgunluk noktasına gelir. Örgüt, eninde sonunda amaç için bir araçtır. Kendisi bir amaç olduğunda, üyelerinin ruhunu ve hayati inisiyatifini öldürür ve tüm bürokrasilerin ortak özelliği olan vasatlığın egemenliğini yerleştirir.

Bu sebeple Anarko-sendikalistler sendikanın, işçilerin işverenlere karşı mücadelesinde elden gelen en büyük gayreti sağlama olanağını sunacak ve bir yandan da ekonomik ve toplumsal yaşamı yeniden şekillendirmeye devam edecekleri devrimci bir konumda olmaları için gereken zemini oluşturacak bir karakterde olması gerektiği kanaatindedirler.

Anarko-sendikalistlerin örgütlenmesi de buna uygun olarak şu ilkeler üzerine inşa edilmiştir: Yerel örgütlerin içinde yer alan işçiler, kendi alanlarındaki birliklere katılır ve bunlar merkezin vetosuna tabi değildir, aksine kendi kaderlerini tayin hakkından istifade ederler. Bir şehir veya kırsal bölgedeki sendikalar emek karteli adı verilen bir yapıda bir araya gelir. Emek kartelleri yerel propaganda ve eğitim merkezlerini oluşturur; bir sınıf olarak işçileri birleştirir ve herhangi bir dar zihniyetli hizipçi ruhun ortaya çıkmasını engeller.

Yerel işçi sorunlarının ortaya çıktığı dönemlerde, örgütlü emeğin tüm gücünün mevcut koşullarda mümkün olan her yöntemle harekete geçirilmesi için dayanışmacı işbirliğini sağlar. Tüm emek kartelleri bölge ve alanlara ayrılmış olarak Ulusal Emek Kartelleri Federasyonunu oluşturur; bu federasyon yerel organlar arasındaki bağlantıyı sağlar, farklı örgütlerdeki üyelerin üretici emeklerinin kooperatif ilkelere göre özgürce düzenlenmesini sağlar, daha güçlü kartellerin daha zayıfları desteklemelerini gerektiren eğitim işinde gerekli koordinasyonu temin eder ve genelde de yerel grupları rehberlik ve danışmanlıkla destekler.

Dahası her sendika ülke çapında aynı iş kolundaki tüm örgütlerle ve onlar da tüm ilgili iş kollarıyla federatif olarak ittifak halindedir; öyle ki hepsi genel endüstriyel birlikler halinde bir aradadır. Yerel grupların ortak işleyişini düzenlemek, gerektiğinde dayanışma grevleri yürütmek ve sermaye ile emek arasındaki günlük mücadelede tüm ihtiyaçları karşılamak bu birliklerin işidir. Böylece Emek Kartelleri Federasyonu ile Endüstriyel Birlikler Federasyonu, sendikaların yaşamının üzerinde döndüğü iki eksen oluşturur.

Böyle bir örgütlenme biçimi yalnızca işçilere günlük ekmek kavgalarında doğrudan eylem için her türlü fırsatı vermekle kalmaz, aynı zamanda onlara devrimci bir kriz anında toplumsal yaşamı Sosyalist bir plana uygun olarak kendi güçleriyle yabancı müdahalesi olmaksızın yeniden örgütlemeleri için gerekli ön koşulları da sağlar. Anarko-sendikalistler Sosyalist bir ekonomik düzenin bir devletin kanun ve kararnameleri ile değil, ancak ve ancak her özel üretim dalında işçilerin el ve beyinleriyle dayanışmacı işbirliği göstermesiyle, yani tüm tesislerin idaresinin, üretenler tarafından, her bir ayrı endüstriyel grubun, tesisin ve dalın genel ekonomik organizmanın bağımsız üyesi olabileceği, ürünlerin üretim ve dağıtımını karşılıklı özgür anlaşmalar temelinde topluluk yararına sistematik olarak yerine getirebileceği biçimde devralınmasıyla yaratılabileceğine inanmışlardır.

Böyle bir durumda emek kartelleri her bir topluluk içindeki mevcut toplumsal sermayeyi devralır, kendi alanlarının

sakinlerinin ihtiyaçlarını belirler ve yerel tüketimi organize eder. Ulusal Emek Kartelleri Federasyonu aracılığıyla ülkenin toplam ihtiyaçlarını belirlemek ve buna uygun olarak üretim işini ayarlamak mümkün olur. Öte yandan, tüm üretim araçlarının, makinelerin, hammaddelerin, ulaşım araçlarının vb. kontrolünü üstlenmek ile farklı üretim gruplarının ihtiyaçlarını temin etmek Endüstriyel Birliklerin görevidir. Özetle: *1.* İşyerlerinin üretenlerin kendisi tarafından organize edilmesi ve işin üretenler tarafından seçilen emek konseyleri tarafından yönetilmesi. *2.* Ülkenin toplam üretiminin endüstriyel ve tarımsal birlikler tarafından örgütlenmesi. *3.* Tüketimin Emek Kartelleri tarafından örgütlenmesi.

Bu anlamda da pratik deneyim en iyi dersi vermiştir. Pratik deneyim bize Sosyalist anlamda ekonomik sorunların bir devlet tarafından, burada devlet ile meşhur *proletarya diktatörlüğü* kastedilse de, çözülemeyeceğini gösterdi. Rusya'da Bolşevik diktatörlük ekonomik sorunlar karşısında neredeyse iki yıl çaresiz kaldı ve beceriksizliğini, yüzde doksan dokuzu anında çeşitli bürolarda gizlenen bir kararname ve yönetmelik selinin arkasına gizlemeye çalıştı. Eğer dünya kararnamelerle özgür kılınabilseydi, Rusya'da çok uzun bir zaman önce hiçbir sorunun kalmamış olması gerekirdi. Devleti yönetmeye dair fanatik bir şevkle dolu olan Bolşevizm, kooperatifleri bastırarak, sendikaları devlet kontrolüne alarak ve sovyetleri neredeyse en baştan bağımsızlıktan mahrum kılarak Sosyalist bir toplum düzeninin en değerli filizlerini vahşice tahrip etti. Kropotkin haklı olarak "Batı Avrupa Ülkeleri İşçilerine Mesaj" başlıklı mektubunda şöyle dedi:

"Eski rejimden midesi bulanan halk, yeni hükümetin deneysel uygulamalarına aktif bir direniş göstermese de, Rusya bize Sosyalizmin hangi yolla gerçekleştirilemeyeceğini göstermiştir. Ülkenin politik ve ekonomik yaşamının kontrolü için işçi konseyleri fikri kendi başına sıra dışı bir öneme sahiptir... Ancak bir ülke bir partinin diktatörlüğü ile yönetildiği sürece, işçi ve köylü konseyleri doğal olarak önemini kaybeder. Bu suretle, mutlak monarşiler döneminde mülk sahiplerinin temsilcilerine düşen aynı pasif rolü üstlenmiş-

lerdir. Ülkede özgür basın olmazsa işçi konseyi serbest ve değerli bir danışman olmaktan çıkar; iki yıldan beri bizde de olduğu gibi. Daha da kötüsü; işçi ve köylü konseyleri, seçimden önce herhangi bir kamusal propaganda hakkına sahip değilse ve seçimler de parti diktatörlüğü altında gerçekleştirilirse bütün anlamını kaybeder. Bu tür bir 'konseyler yoluyla hükümet' (sovyet hükümeti), Devrim yeni bir ekonomik temelde yeni bir toplumun kuruluşuna ilerlediği anda, geri bir adım haline gelir; yeni bir temel üzerinde ölü bir ilke olur."

Olayların gidişatı Kropotkin'i her konuda haklı çıkardı. Rusya şu anda Sosyalizme diğer tüm ülkelerden daha uzaktır. Diktatörlük, durup dinlenmeden çalışan kitlelerin ekonomik ve toplumsal kurtuluşuna sebep olmaz, ancak en basit özgürlüklerin bile baskı altına alınmasına; hiçbir hakka saygı göstermeyen ve insan onuruna dair her duyguyu ayaklar altına alan bir diktatörlüğün gelişmesine neden olur. Rus işçisinin bu rejim altında elde ettiği ekonomik kazanım, Stakhanov sistemi adı verilen ve kapitalizmin en uç aşamasından ödünç alınan insan sömürüsünün en yıkıcı şeklidir; burada işçinin üretim kapasitesi en üst seviyeye çıkarılmakta ve kendisi de bir kürek mahkûmuna çevrilmektedir; kendisinin kişisel emeği üzerindeki tüm kontrolü yadsınmakta ve eğer yaşamı ve özgürlüğüne yönelik cezalara maruz kalmak istemiyorsa üstlerinin bütün emirlerine itaat etmesi gerekmektedir. Ancak zorunlu emek, Sosyalizme gidebilecek son yoldur. İnsanı topluma yabancılaştırır, günlük işten aldığı zevki yok eder ve yokluğunda Sosyalizmden bahsedemeyeceğimiz, kişinin kardeşlerine karşı kişisel sorumluluk hissini boğar.

Burada Almanya'dan söz etmeye gerek yok bile. Makul olarak kimse Sosyal Demokratlardan -ki merkezi yayın organları olan *Vorwarts* 1918 Kasım Devriminden bir gece önce işçileri "Alman halkı henüz bir cumhuriyete hazır olmadığından" aceleciliğe karşı uyarmıştır- Sosyalizm deneyinde bulunmasını beklemez. Diyebiliriz ki, iktidar bir gece içinde kucaklarına düştü ve onlar da onunla ne yapacaklarını bile-

mediler. Bu partinin mutlak yetersizliği, Almanya'nın bugün *Üçüncü Reich* güneşinin tadını çıkarıyor olmasına az katkıda bulunmadı.

İspanya ve özellikle de Katalonya'daki Anarko-sendikalist sendikalar -ki en büyük etkiye buralarda sahiptiler- bu anlamda Sosyalist işçi hareketi tarihinde eşsiz bir örnek ortaya koymakta. Burada sadece Anarko-sendikalistlerin daima ısrar ettiği şeyi onayladılar: Sosyalizme yaklaşmanın, ancak işçiler bunun için gerekli örgütlenmeyi oluşturdukları zaman ve her şeyden öte, buna katıksız bir Sosyalist eğitim ve doğrudan eylemle önceden hazırlanmış oldukları zaman mümkün olduğunu.

19 Temmuz 1936'da Faşist generallerin isyanını bastırarak Katalonya'yı düşmandan temizleyip komplocuların sürpriz planını suya düşüren CNT ile FAI'nin (İberya Anarşist Federasyonu) kahramanca direnişi başladığında, Katalonyalı işçilerin yolun yarısında duramayacağı belliydi. Zaten bunu toprağın kolektifleştirilmesi ve fabrikaların işçi ve köylü sendikaları tarafından devralınması izledi; CNT ile FAI'nin inisiyatifiyle ortaya çıkan bu hareket de karşı konulamaz bir güçle Aragon'u, Levant'ı ve ülkenin diğer yerlerini ele geçirdi, hatta onlarla birlikte UGT (Genel İşçi Sendikası) içinde örgütlü olan Sosyalist Partinin sendikalarının etkisini önemli oranda sildi. Faşistlerin darbe girişimi İspanya'yı toplumsal bir devrim yoluna sokmuştu.

Bu olay da gösteriyor ki, İspanya'nın işçileri yalnızca nasıl dövüşüleceğini bilmekle kalmıyorlar, aynı zamanda yıllardır sürdürülen Sosyalist eğitimin kazandırdığı o büyük yapıcı ruhla da dolular. Şimdi ifadesini CNT ve FAI'de bulan İspanya'daki Liberter Sosyalizmin en önemli fazileti, Birinci Enternasyonal zamanından beri işçileri, özgürlüğe her şeyden çok değer veren ve yandaşlarının entelektüel bağımsızlığını kendi varoluşunun temeli olarak gören bir ruhla eğitmiş olmasıdır. İspanya'daki özgürlükçü işçi hareketi asla, Almanya'da olduğu gibi, entelektüel toparlanma kabiliyetini sakatlayacak olan metafizik ekonomizmin labirentlerinde kendisini kaybetmemiştir; enerjisini burjuva parlamentolarının boş

rutin işleriyle verimsiz bir biçimde harcamamıştır. Onun için Sosyalizm halkın bir meselesi, kitlelerin etkinliğinden ortaya çıkan ve temeli ekonomik örgütlenmelerde bulunan organik bir gelişmedir.

Bu nedenle CNT, diğer ülkelerdeki sendikalar gibi basitçe sanayi işçilerinin ittifakından ibaret değildi. Safları arasında köylüler ve çiftlik işçilerinin yanı sıra kafa emekçilerinin ve entelektüellerin sendikalarını da barındırıyordu. Eğer şu anda İspanyol köylüleri Faşizme karşı şehir işçileriyle omuz omuza çarpışıyorsa, bu CNT ve öncülleri tarafından gerçekleştirilen muazzam Sosyalist eğitimin bir sonucudur. Her ekolden sosyalistler, saf liberaller ve burada gözlem yapma şansı bulan burjuva anti-Faşistler şu ana kadar CNT'nin yaratıcı kapasitesi üzerine yalnızca bir fikir edinmişler ve onun yapıcı çabaları konusunda en yüksek takdiri göstermekte birleşmişlerdir. Bunlardan biri bile CNT'nin, işçi ve köylülerin bu zor görev sırasında gösterdiği doğal zekâ, kavrayış ve öngörüyü, her şeyden de öte örneği olmayan dayanıklılığı övmekten geri durmamıştır. İşçiler, teknisyenler ve bilim adamları kolektif çalışma için bir araya gelmişler ve üç ayda Katalonya'nın tüm ekonomik yaşamına yeni bir karakter kazandırmışlardır.

Bugün Katalonya'da toprağın üçte ikisi ortak mülkiyete geçirilmiştir ve köylü sendikaları tarafından ortak emekle işlenmektedir. Bu alanda her bir komünite kendine has bir tarz sergilemektedir ve kendi iç işlerini kendine has bir biçimde düzenlemektedir; ancak ekonomik sorunları Federasyon aracılığıyla çözmektedir. Bu nedenle, yeni fikirler ve karşılıklı teşviki harekete geçiren serbest girişim olanağı korunmuştur. Ülkenin dörtte biri küçük çiftçi olan mal sahiplerinin elindedir; bu kişilere, kolektiflere katılmak ile kendi aile çiftliklerini sürdürmek arasında serbest tercih hakkı tanınmıştır. Pek çok durumda küçük mal varlıkları ailelerinin büyüklüğüyle orantılı olarak arttırılmıştır. Aragon'da çiftçilerin büyük bir çoğunluğu kolektif ekimden yana tercihte bulunmuşlardır. Bu eyalette dört yüzden fazla kolektif çiftlik bulunmakta olup bunlardan yaklaşık onu Sosyalist UGT'nin

denetimindedir, gerisi de CNT'nin sendikaları tarafından idare edilmektedir. Tarım burada öylesine büyük bir ilerleme göstermiştir ki, bir yıl içinde önceden ekilmeyen arazilerin yüzde kırkı işlenmeye başlanmıştır. Levant, Endülüs ve Kastilya'da da sendika idaresinde kolektif tarım sürekli olarak daha büyük gelişmeler göstermektedir. Daha pek çok küçük toplulukta Sosyalist yaşam biçimi çoktan doğal bir hale gelmiştir, artık bu toplulukların sakinleri para yoluyla değişim yapmamakta, ihtiyaçlarını kolektif sanayilerinin ürünüyle karşılamakta ve artı ürünü de vicdanen, cephede çarpışmakta olan yoldaşlarına adamaktadırlar.

Birçok kırsal kolektifte işin karşılığı olarak verilen bireysel bedel kaldırılmış ve yeni sistemin kuruluşu, halen halkın tüm gücünü gerektiren savaşın sona ermesine dek ertelenmiştir. Buralarda ücretin miktarı ailelerin büyüklüğüne bağlı olarak belirlenmektedir. CNT'nin günlük bültenleri, kolektiflerin kurulması ve önceden neredeyse hiç bilinmeyen makineler ile kimyasal gübrelerin kullanılması yoluyla teknik olarak ilerlemesini anlatması açısından son derece ilginçtir. Kastilya'daki tarım kolektifleri geçen yıl içinde bu amaç uğruna tek başlarına iki milyon pesetadan fazla para harcamışlardır. Toprağın ortak mülkiyet haline getirilmesi gibi büyük bir görev, UGT'nin kırsal federasyonlarının genel harekete katılımıyla çok daha kolaylaştı. Pek çok toplulukta tüm işler CNT ve UGT delegeleri tarafından birlikte düzenlenmektedir, bu da iki örgütün uzlaşmasını sağlayarak üyelerinin ittifakını doruğa çıkarmıştır.

Ancak işçi sendikaları, endüstriyel yaşamın idaresini bir bütün olarak ellerine geçirmiş olduklarından, en şaşırtıcı başarıyı sanayi alanında elde etmişlerdir. Katalonya'da bir yıl içinde demiryolları tümüyle modern teçhizatla döşenmiş ve hizmetin aksaksız bir biçimde verilmesi açısından o ana dek görülmeyen bir düzeye ulaşılmıştır. Aynı ilerlemeler tüm nakliye sisteminde, tekstil sanayisinde, makine yapımında, inşaatta ve küçük sanayilerde de elde edildi. Ama savaş endüstrilerinde sendikalar tam bir mucize gerçekleştirdiler. Sözde tarafsızlık paktıyla, İspanyol devletinin yurt dışından

önemli miktarda savaş malzemesi ithal etmesi engellenmişti. Bunun yanı sıra Katalonya'da, Faşist darbeden önce orduya techizat üretecek tek bir tesis yoktu. Bu nedenle, ilk düşünülecek konu, tüm endüstrileri savaş ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde yeniden yapılandırmaktı. Bu, yeni bir toplumsal düzen kurmakla zaten meşgul olan sendikalar için güç bir işti. Ancak sendikalar bunu, yalnızca işçilerin adanmışlığı ve amaçları uğruna özveride bulunmaya sonuna kadar hazır olmalarıyla açıklanabilecek bir enerji ve teknik verimlilikle gerçekleştirdiler. İnsanlar bu büyük işi tamamlamak için fabrikalarda on iki ile on dört saat arasında durup dinlenmeden çalıştılar. Bugün Katalonya'da, cephelere techizat sağlamak için gece gündüz üretim yapan 283 dev tesis bulunmakta. Katalonya halen tüm savaş ihtiyaçlarının büyük bir bölümünü temin etmekte. Profesör Andres Oltmares bir makalesinde, "Fransa'nın I. Dünya Savaşının başlamasından sonra 14 ayda yaptıklarını Katalonya'daki sendikaların yedi hafta içinde yaptığını" belirtmiştir.

Ancak tüm bunlar tek başına büyük şeyler değil. Bu üzücü savaş, İspanya'nın savaşla yakılıp yıkılan alanlarından akın akın kaçağı Katalonya'ya getirdi; bu insanların sayısı bugün bir milyona ulaştı. Katalonya hastanelerindeki hasta ve yaralıların yüzde ellisinden fazlası Katalonyalı değil. Bu nedenle insan, işçi sendikalarının, tüm bu talepleri karşılamak için nasıl bir vazifeyle karşı karşıya olduğunu anlıyor. Burada tüm eğitim sisteminin CNT içindeki öğretmen grupları tarafından yeniden örgütlenmesini, sanat eserlerinin korunması için birlikleri ve diğer yüzlerce konuyu ele alamayacağız.

Bu süre içinde CNT, tüm cephelerde savaşmakta olan 120.000 milisine de bakıyordu. Bugüne dek İspanya'da başka hiçbir örgüt CNT-FAI kadar yaşam feda etmemiştir. Bu örgüt, Faşizme karşı kahramanca direnişi sırasında, aralarında Fransisco Ascaso ve efsanevi büyüklüğüyle İspanyol halkının kahramanı haline gelen Buenaventura Durruti'nin de bulunduğu en seçkin savaşçılarından birçoğunu kaybetmiştir.

Bu koşullarda, sendikaların toplumu yeniden yapılandır-

ma yolundaki büyük görevi tamamlayamamış olması ve tüketimin örgütlenmesine tüm dikkatini verememesi belki de anlaşılabilir. Savaş, Faşist orduların önemli hammadde kaynaklarını ele geçirmesi, Alman ve İtalyan istilası, yabancı sermayenin düşmanca tutumu, ülke içindeki karşı devrimin şiddetli saldırıları -ki dikkat çekici bir biçimde bu kez Rusya ve İspanya Komünist Partisi bunlara destek vermiştir- ve diğer birçok konu, sendikalistleri önemli birçok işi savaş kazanılıncaya dek ertelemek zorunda bıraktı. Ancak, sendikalistler toprağı ve sanayi tesislerini kendi yönetimlerine alarak Sosyalizme giden ilk ve en önemli adımı atmış bulunmaktadırlar. Her şeyden öte, *işçilerin, kapitalistler olmadan da üretimi devam ettirebileceğini ve bunu kâr hırsıyla dolu pek çok girişimciden daha iyi yapabileceğini* kanıtladılar. İspanya'daki kanlı savaşın sonucu ne olursa olsun, bu büyük deneyim, kahramanca örnekleriyle Sosyalist harekete gelecek için yeni açılımlar sağlayan İspanyol Anarko-sendikalistlerinin tartışılmaz bir katkısı olarak kalacaktır.

Anarko-sendikalistler her ülkenin işçi sınıfına bu yeni yapıcı Sosyalizm modeli konusunda bir anlayış kazandırmak ve ekonomik mücadele örgütlerine, genel bir ekonomik kriz döneminde Sosyalist yapılanmanın yolunu bugünden göstermek isteyebilirler; ancak bu, söz konusu örgütlenmenin her yerde aynı modelin olması gerektiği anlamına gelmez. Her ülkede, onun tarihi gelişimi, gelenekleri ve kendine has psikolojik varsayımları ile el ele gelişen özel koşullar vardır. Aslında Federalizmin en büyük üstünlüğü bu önemli konuları göz önüne alması ve özgür düşünceye saldıran, insanların eğilimlerine zıt şeyleri dışarıdan empoze eden tek biçimlilikte ısrar etmemesidir.

Kropotkin bir keresinde, İngiltere'yi örnek alarak, devrimci bir kriz anında işçilerin toplumsal ekonomiyi tamamıyla tersine çevirmelerini sağlayacak üç büyük hareket olduğunu söylemişti: Sendikacılık, kooperatif örgütler ve kentsel Sosyalizm hareketi; elbette belirli bir amaç gütmeleri ve belli bir plana uygun olarak birlikte çalışmaları koşuluyla. İşçiler, yalnızca toplumsal kurtuluşun kendi işleri olması gerektiği-

ni değil, aynı zamanda kurtuluşun, bu iş için hiç de uygun olmayan politikacılar yerine yapıcı öncelikleri nedeniyle kendilerinin ilgilenmesi sonucu mümkün olacağını öğrenmeliler. Ve her şeyin ötesinde, kurtuluşları farklı ülkelerde ne kadar farklı öncelikler gerektirirse gerektirsin, kapitalist sömürünün etkilerinin her yerde aynı olduğunu anlamalılar ve bu nedenle de çabalarına uluslararası bir karakter vermeliler.

Her şeyden önce, ne yazık ki bugüne kadar pek çok ülkede yapıldığı gibi, bu çabalar ulusal devletlerin çıkarlarına bağlanmamalıdır. Örgütlü emek dünyası, savunması gereken kendisine ait çıkarları olduğundan, kendi amaçlarının peşine düşmelidir ve bunlar da devletinkilerle ya da mülk sahibi sınıflarınkiyle aynı değildir. I. Dünya Savaşından sonra Almanya'da Sosyalist Parti ve sendikaların desteklediği bir işçi ve işveren işbirliği, ancak işçilerin, zenginin sofrasından süpürülen artıkları yemekle mutlu olması beklenen zavallı Lazarus'un durumuna düşmesine neden olur. İşbirliği sadece amaçların ve çıkarların aynı olduğu yerde mümkün olur.

Şüphesiz ülkesindeki burjuvazinin, başka ülkelerden sağladığı ekonomik sömürüden işçilere de bir sus payı düşebilir; ama bu daima kendi özgürlükleri ve başka halkların ekonomik baskı altına alınması pahasına gerçekleşecektir. İngiltere, Fransa, Hollanda ve benzeri ülkelerdeki işçiler, kendileri doğrudan çaba sarf etmeseler de, burjuvazilerinin sömürge halklarını iliğine kadar sömürmesinin nimetlerinden yararlanarak bu sömürüye iştirak etmektedirler; ancak, eninde sonunda bu halkların da uyandığı ve böylece de işçilerin tadını çıkardığı bu küçük sus payının bedelini daha da ağır bir biçimde ödemek zorunda kaldığı bir zaman gelmektedir. Asya'daki olaylar bunu yakın bir gelecekte daha da açıkça gösterecektir. Artan iş imkânı ve yüksek ücretlerden kaynaklanan küçük kazanımlar, başarılı bir durumdaki işçinin hissesine, diğerlerinin aleyhine yeni pazarların açılmasıyla düşebilir; ancak aynı zamanda sınırın öte yanındaki kardeşleri, işsizlik ve yaşam standardının düşmesiyle onun yerine bedel ödemektedir. Sonuç uluslararası emek hareketinde gittikçe büyüyen bir uçurumdur, bu uçurum en başarılı ulus-

lararası kongrelerle bile giderilemez. Bu uçurum, işçilerin ücretli kölelikten kurtuluşunu gittikçe daha da ileriye atmaktadır. Bir işçi, çıkarlarını kendi sınıfının çıkarları yerine burjuvazisinin çıkarlarına bağladığı sürece, bu ilişkinin tüm sonuçlarını da mantıken uzun yürüyüşüne dahil edecektir. Bu durumda mülk sahibi sınıfların pazarı elde tutma ve genişletme savaşlarında yer almaya ve diğer halklara karşı yapılacak olan tüm haksızlıkları savunmaya hazır olmalıdır. I. Dünya Savaşı sırasında Almanya'daki sosyalist basın, sadece, yabancı ülkelerin ilhakını istemek konusunda tutarlı davranmıştır. Bu yalnızca politik işçi partilerinin I. Dünya Savaşının çok öncesinden beri sürdürdüğü entelektüel yaklaşım ve yöntemlerin kaçınılmaz bir sonucuydu. İşçi sınıfının uluslararası kurtuluşu için en sağlam temel, ancak tüm ülkelerdeki işçiler, çıkarlarının her yerde aynı olduğunu açıkça anlayınca ve bu anlayış doğrultusunda birlikte hareket etmeyi öğrenince atılmış olacaktır.

Her zamanın kendine has sorunları ve bunları çözmek için kendine has yöntemleri vardır. Günümüzün sorunlarından biri, insanın ekonomik sömürünün, politik ve toplumsal köleliğin lanetinden kurtulmasıdır. Politik devrimler dönemi sona ermiştir ve bu devrimler hâlâ ortaya çıktıkları yerlerde de kapitalist toplumsal düzenin temellerini en ufak bir biçimde sarsmamaktadır. Bir yandan, burjuva demokrasisinin Faşizm tehdidine karşı etkili bir direniş sağlayamayacak derecede dejenere olduğu gittikçe daha açık bir hal almaktadır, diğer yandansa, politik Sosyalizm kendisini burjuva politikasının çorak alanlarında öylesine kaybetmiştir ki, artık kitlelerin saf Sosyalist eğitimi konusunda aynı duyguları paylaşmamakta ve küçük reformlara taraf olmanın ötesine geçememektedir. Ancak kapitalizmin ve çağdaş büyük devletin gelişimi bugün bizi pupa yelken evrensel bir felakete yol aldığımız bir duruma getirmiştir. II. Dünya Savaşı ve onun günümüzde gittikçe daha büyük felaketlere yol açacak biçimde işleyen ve tüm insanlığa karşı bir tehdit olma noktasına gelen ekonomik ve toplumsal sonuçları, günümüzde anlama kabiliyeti olan hiç kimsenin yanlış yorumlayamayacağı

kötü işaretlerdir. Bu nedenle, halkların ekonomik yaşamını temelden yeniden yapılandırmak ve Sosyalizm ruhuyla onu yepyeni bir biçimde inşa etmek bizi ilgilendirmektedir. Ancak, toplumda, yeni geleceğin içinden çıkabileceği tek değer üreten öğe olduklarından, bu göreve sadece üreticiler uygundur. Onların görevi, emeği ekonomik sömürünün vurduğu tüm prangalardan kurtarmak, toplumu politik gücün tüm kurum ve yöntemlerinden serbest kılmak ve ortak çalışmaya yönelik emek ile topluluk çıkarına işlerin planlı idaresine dayanan özgür kadın ve erkek topluluklarının ittifakı için gerekli yolu açmak olmalıdır. Şehir ve kırsaldaki çalışan kitleleri bu büyük hedefe hazırlamak ve bunları bir militan güç olarak birbirine bağlamak Anarko-sendikalizmin hedefidir ve tüm amacı bununla sınırlıdır.

5. Bölüm

Anarko-Sendikalizmin Yöntemleri

Anarko-sendikalizm sık sık, farklı ülkelerin politik yapısına ve dolayısıyla da zamanın politik mücadelelerine hiç ilgi duymamakla ve faaliyetlerini sadece ekonomik talepler için verilen mücadelelerle sınırlamakla suçlanır. Bu fikir tümüyle yanlıştır ve gerçeklerin ya açıkça göz ardı edilmesinden ya da kasten çarpıtılmasından kaynaklanmaktadır. Anarko-sendikalistleri çağdaş işçi partilerinden hem ilke hem de taktik açısından ayıran şey politik mücadele değil, bu mücadelenin şekli ve göz önünde bulundurduğu amaçlardır. Anarko-sendikalistler gelecekteki tahakkümsüz toplumun idealiyle mutlu olarak oturmazlar; onların eylemleri, devletin müdahalelerini bugünden sınırlamak ve toplumsal yaşamın her alanındaki etkisini, buldukları her fırsatta engellemektir. Anarko-sendikalist yöntemi politik işçi partilerinin amaç ve yöntemlerinden ayıran bu taktiklerdir; politik işçi partilerinin bütün etkinlikleri, devletin politik güç alanını sürekli genişletmek ve onu toplumun ekonomik yaşamı üzerinde daha da yaygınlaştırma eğilimindedir. Ancak, bu şekilde devlet kapitalizminin yolu açılabilir ki, bunun, Sosyalizmin gerçekte özlem duyduğu şeyin tam tersi olduğu tecrübeyle sabittir.

Anarko-sendikalizmin günümüz devletinin politik gücüne karşı yaklaşımı, kapitalist sömürü sistemine karşı yaklaşımıyla aynıdır. Anarko-sendikalizmin yandaşları bir sistemin toplumsal adaletsizliklerinin nedeninin, kaçınılmaz uzantılarına değil, verili kapitalist düzene bağlı olduğu konusunda son derece nettirler. Ancak, çabalarını varolan kapitalist sömürü biçimini ortadan kaldırmaya yöneltirken, kapitalistle-

rin mevcut şartlardaki kâr oranlarını düşürerek üreticinin kendi emeğinin ürünleri üzerindeki payını arttırmak için ellerinde bulunan bütün araçları kullanmayı bir an olsun unutmazlar.

Anarko-sendikalistler, ifadesini devlette bulan politik güce karşı verdikleri savaşta da aynı taktikleri kullanırlar. Onlar, çağdaş devletin, kapitalist ekonomik tekelin yalnızca bir sonucu olduğunu ve bunun toplumda sebep olduğu sınıf ayrımlarının, statükoyu politik gücün ezici tüm araçları yoluyla korumak amacına hizmet ettiğini görmektedirler. Ancak, bir yandan sömürü sistemiyle birlikte onun politik koruyucusu olan devletin de kaybolacağına ve bunların yerini kamu işlerinin serbest anlaşma temelinde düzenlenmesinin alacağına inanırken, diğer yandan da işçilerin çabalarının, mevcut politik düzen içinde kazanılmış tüm politik ve toplumsal hakları gericiliğin bütün saldırılarına karşı korumaya, böylece de her fırsatta bu hakların kapsamını genişletmeye yönelik olması gerektiği gerçeğini göz ardı etmezler.

Nasıl işçi mevcut toplum içindeki ekonomik yaşamının koşullarına karşı ilgisiz kalamıyorsa, aynı şekilde ülkesinin politik yapısına karşı da ilgisiz kalamaz. İşçinin, hem günlük ekmek mücadelesi için, hem de toplumsal kurtuluşu için yapılan her tür propagandada politik hak ve özgürlüklere ihtiyacı vardır ve işçi bunların kendisine tanınmadığı her durumda bunlar için savaşmalı, bunların elinden alınmasına yönelik herhangi bir girişimde söz konusu hak ve özgürlükleri tüm gücüyle savunmalıdır. Bu nedenle, anarko-sendikalizmin dönemin politik mücadelelerine hiç ilgi göstermediğini iddia etmek tamamen saçmadır. CNT'nin İspanya'da Faşizme karşı verdiği kahramanca savaş, bu boş konuşmalarda en küçük bir gerçeklik kırıntısının bulunmadığının belki de en iyi kanıtıdır.

Politik mücadelelerin odak noktası, yasama organları değil, halktır. Politik haklar parlamentolardan çıkmazlar, daha çok parlamentolara dışarıdan dayatılırlar. Ve uzun süre, bu hakların yürürlükte olması bile güvence altına alınmasının garantisi olmamıştır. İşverenlerin emek karşısında vermek

zorunda kaldıkları bütün tavizleri ilk fırsatta, işçi örgütlerinde zayıflık alametleri baş gösterir göstermez geçersiz kılmaya çalışması gibi, hükümetler de halkın hiçbir direniş göstermeyeceğini düşündükleri anda, kazanılmış hak ve özgürlükleri kısıtlamaya ya da tümüyle ortadan kaldırmaya meyillidir. Basın özgürlüğü, toplanma hakkı, örgütlenme hakkı gibi hakların uzun süredir tanındığı ülkelerde bile, hükümetler sürekli olarak bu hakları kısıtlamaya veya adli oyunlarla yeniden yorumlamaya çalışmaktadır. Politik haklar, kağıt üzerinde yasal olarak belirlendiği zaman değil, halkın bir alışkanlığı haline geldiği ve onları zayıflatmaya yönelik herhangi bir çaba, şiddetli bir direnişle karşılaştığı zaman varolur. Bunun gerçekleşmediği bir yerde, herhangi bir parlamenter muhalefetin ya da anayasaya karşı duygusal yaklaşımların hiçbir yararı yoktur. Kişi, insan olarak onurunu korumasını bildiği zaman, başkalarını da kendisine saygı duymak zorunda bırakır. Bu yalnızca özel yaşamda değil, politik yaşamda da geçerlidir.

Halklar, bugün kullanmakta olduğumuz hak ve ayrıcalıkları devletlerinin iyi niyetine değil, kendi güçlerine borçludurlar. Devletler, bu hakların kazanımını engellemek ya da onları gerçekte geçersiz kılmak için elinden geleni yapmıştır. Bu haklara asla gönüllü olarak rıza göstermeyecek olan egemen sınıflardan bu hakları almak için, halk arasında büyük kitle hareketleri ve radikal devrimler gerekmiştir. Despotlar karşısında her bir hakkın adım adım kazanılması yolunda ne acımasız mücadelelerin verilmesi gerektiğini anlamak için kişinin son üç yüz yıllık tarihe bir bakması gerek. Örneğin, İngiltere, Fransa, İspanya ve diğer ülkelerdeki işçiler devletlerinin sendikal örgütlenme hakkını tanıması için ne çetin mücadeleler vermişlerdir. Fransa'da sendika yasağı 1886'ya dek sürmüştür. İşçilerin yılmaz mücadeleleri olmasaydı, bugün Fransa Cumhuriyetinde örgütlenme hakkı olmayacaktı. Devlet, ancak işçilerin doğrudan eylemleriyle gerçeklerle yüzleştikten sonra, yeni durumu göz önüne almak ve sendikalara yasal onay vermek zorunda kaldı. *Önemli olan devletin halka belirli hakları tanımaya karar vermesi değil, bunu*

neden yaptığıdır. Buradaki bağlantıyı anlayamayan bir kişi için tarih daima bir sır olarak kalacaktır.

Elbette Lenin'in kinik sözü kabul edilir ve özgürlük yalnızca bir "burjuva önyargısı" olarak düşünülürse, politik haklar ve özgürlüklerin işçiler için hiçbir değeri olmaz. Ancak o zaman geçmişteki sayısız mücadelelerin hepsi, bu hakları borçlu olduğumuz tüm ayaklanma ve devrimler de değersiz olur. Böylesine bir bilgelik kırıntısı göstermek için çarlığı devirmeye gerek yoktu; hatta II. Nikola dönemindeki sansürün mimarları bile özgürlüğün bir "burjuva önyargısı" olarak gösterilmesine hiçbir itirazda bulunmazdı. Dahası gericiliğin büyük teorisyenleri Joseph de Maistre ve Louis Bonald farklı sözcüklerle de olsa bunu daha önce yapmışlardı ve mutlakıyetçiler de onlara pek minnettar kalmışlardı.

Ancak Anarko-sendikalistler bu hakların işçiler için taşıdığı önem konusunda yanılacak en son kişilerdir. Eğer Anarko-sendikalistler burjuva parlamentolarının çalışmalarına herhangi bir biçimde katılımda bulunmayı reddediyorlarsa, bunun nedeni, onların genelde politik mücadelelere sempati duymamaları değil, parlamento etkinliğinin işçiler açısından en zayıf ve en ümitsiz politik mücadele biçimi olduğuna kesinlikle inanmalarıdır. Burjuva sınıflar açısından parlamento, şüphesiz, ortaya çıkan çatışmaların giderilmesi ve kârlı işbirliklerinin mümkün kılınması için uygun bir araçtır; çünkü bu sınıfların hepsi, mevcut ekonomik düzenin devamını sağlamak ve onun korunması için politik örgütlenmeyi kurmak ile aynı derecede ilgilenmektedirler. Ortak çıkarın bulunduğu bir yerde, karşılıklı anlaşma tüm taraflar için mümkün ve amaca uygundur. Ancak işçi sınıfı için durum farklıdır. İşçi sınıfı için mevcut ekonomik düzen, ekonomik olarak sömürülmelerinin kaynağı olup devletin organize gücü de onların politik ve toplumsal köleliklerinin aracıdır. En özgür seçim bile toplumda mülk sahibi olan sınıfla mülksüz sınıf arasındaki büyük zıtlığı gideremez. Yalnızca toplumsal adaletsizlik sistemini yasallaştırmaya ve köleyi, kendi köleliğinin yasallığını tescil etme durumuna düşürmeye hizmet edebilir.

Ancak, hepsinden önemlisi, pratik deneyim bize, işçilerin

parlamenter mücadeleye katılmalarının, direniş güçlerini baltaladığını ve mevcut sisteme karşı savaşlarını boşuna kıldığını göstermiştir. Parlamenter katılım işçileri nihai hedeflerine bir karış bile yaklaştırmamış; hatta onları gericiliğin saldırılarına karşı kazandıkları hakları korumaktan da alıkoymuştur. Örneğin, Almanya'nın en büyük eyaleti olan Prusya'da, Sosyal Demokratlar Hitler'in iktidara gelişinin kısa bir süre öncesine kadar hükümetteki en güçlü partiydi ve ülkedeki çoğu bakanlığı kontrol etmekteydiler; von Papen, Hindenburg tarafından Reichskanzler olarak atandıktan sonra ülkenin anayasasını çiğneyerek Prusya bakanlığını tek bir teğmen ve bir düzine askerle dağıtma cüretini gösterdi. Sosyalist Parti bu açık anayasa ihlali karşısında -bu *darbeyi* yapanlara karşı direnmek yerine- Reich yüksek mahkemesine başvurmaktan başka bir yol bulamayınca, gericiler korkacak hiçbir şey olmadığını anladılar ve o andan itibaren de işçilere istedikleri her şeyi dayatabildiler. Gerçek şu ki, von Papen'in *darbesi* Üçüncü Reich'a giden yolun başlangıcıydı.

Demek ki, Anarko-sendikalistler hiçbir biçimde politik mücadeleye karşı değildirler; ancak onların kanaatine göre bu mücadele de doğrudan eylem biçimini almalı ve onun içinde işçi sınıfının emrinde bulunan ekonomik güç araçları en etkin araçlar olmalıdır. En önemsiz ücret mücadelesi bile, eğer işverenin başı sıkışmışsa, devletin, mülk sahibi sınıfların tehdit edilen çıkarlarını korumak üzere polisiyle hatta bazen milisleriyle birlikte devreye girdiğini göstermektedir. Bu nedenle, Anarko-sendikalistlerin, politik mücadelenin önemini göz ardı etmeleri saçma olur. Topluluğun yaşamını etkileyen her olay politik bir niteliktedir. Bu anlamda, genel grev gibi her önemli ekonomik eylem aynı zamanda da politik bir eylemdir; dahası, tüm parlamenter süreçlerden çok daha önemli bir politik eylemdir. Onlarca yıldır yalnızca Liberter Sosyalistler ve Sendikalistler tarafından büyük fedakârlıklar pahasına verilen ve halen Anarko-sendikalistler tarafından Faşizme karşı yürütülen savaş ve yapılan anti-militarist propaganda da benzer biçimde politik bir yapıdadır.

Gerçek şudur ki, Sosyalist işçi partileri kesin bir politik

reform istediklerinde daima savaşmışlar; ancak bu savaşı kendi güçleriyle verememişler ve tamamen işçi sınıfının ekonomik mücadele gücüne güvenerek yapmak zorunda kalmışlardır. Belçika, İsveç ve Avusturya'da evrensel oy hakkı için yapılan politik genel grevler bunun bir örneğidir. Rusya'da 1905'te anayasayı imzalaması için çarın eline kalemi tutuşturan, çalışanların büyük genel greviydi. Rus entelijansiyasının kahramanca mücadele ile onlarca yılda elde edemediğini işçi sınıfının birleşik ekonomik eylemi kısa sürede sonuca vardırdı.

Demek ki, politik mücadelenin odak noktası politik partiler değil, işçi örgütlerinin ekonomik mücadelesidir. Anarko-sendikalistleri, tüm etkinliklerini kitlelerin Sosyalist bir biçimde eğitilmesi ve onların hem ekonomik hem de toplumsal güçlerinin kullanılması merkezine oturtmak zorunda bırakan işte bu düşüncedir. Anarko-sendikalistlerin yöntemi, dönemin hem politik hem de ekonomik meselelerinde doğrudan eylemdir. Tarihteki tüm belirleyici anlarda herhangi bir kazanım sağlayan tek yöntem budur. Burjuvazi de mutlakıyete karşı verdiği savaşta bu yöntemi bol bol kullanmış, vergi ödemeyi reddetme, boykot ve devrim yollarıyla toplumda egemen sınıf olarak yerini sağlamlaştırmıştır. Eğer burjuvazinin bugünkü temsilcileri babalarının öyküsünü unutup kurtuluş için mücadele eden işçilerin "yasadışı yöntemlerine" kanlı cinayetler eşliğinde uluyorlarsa, yazık onlara! Sanki yasa, kul durumundaki bir sınıfın boyunduruğunu çıkarıp atmasına izin verirmiş gibi.

Anarko-sendikalistler, doğrudan eylemle, işçiler tarafından kendilerine ekonomik ve politik baskı yapanlara karşı kullanılacak tüm acil savaş yöntemlerini kastederler. Bunlar arasında en göze çarpanları şunlardır: Basit ücret mücadelesinden genel greve tüm aşamalarıyla grev; boykot; sayılamayacak kadar çok şekliyle sabotaj; anti-militarist propaganda; ve özellikle de, bugün İspanya'da olduğu gibi kritik durumlarda halkın yaşamını ve özgürlüğünü korumak için silahlı direniş.

Bu mücadele teknikleri arasında grev, yani örgütlü olarak

çalışmayı reddetme, en sık kullanılan yöntemtir. Grev endüstriyel çağda işçiler açısından, feodal dönemde ayaklanmanın köylüler açısından taşıdığı role benzer bir rol oynamaktadır. Grev en basit haliyle işçiler için yaşam standardını yükseltmenin veya kazandıkları avantajları işverenlerin güçlü saldırılarına karşı savunmanın vazgeçilmez bir aracıdır. Ancak işçiler için grev yalnızca kısa vadeli ekonomik çıkarların korunmasında bir araç değildir; aynı zamanda, onlara en küçük bir hakkın bile mevcut düzene karşı verilen aralıksız mücadeleyle kazanıldığını gösteren, direniş güçlerinin sürekli eğitimidir.

İşçilerin ekonomik mücadele örgütleri gibi, günlük ücret mücadeleleri de kapitalist ekonomik düzenin bir sonucudur ve bunun sonucu olarak da, işçiler açısından hayati bir ihtiyaçtır. Bunlar olmadan işçiler fakirlik uçurumunun dibine yuvarlanırlardı. Elbette toplumsal sorun tek başına ücret mücadeleleriyle çözülemez, ancak bu mücadeleler işçileri toplumsal sorunun gerçek özüyle tanıştırmak, onları ekonomik ve toplumsal kölelikten kurtarmak üzere eğitmek için en öğretici araçlardır. Şu da bir gerçek olarak görülebilir ki; bir işçi fiziksel gücünü ya da beynini bir işverene satmak zorunda olduğu sürece, yaşamın vazgeçilmez ihtiyaçlarını karşılamak için gerekenden fazlasını asla kazanamayacaktır. Ancak yaşamın bu ihtiyaçları her zaman aynı değildir ve işçinin yaşamdan talep ettikleriyle birlikte sürekli olarak değişmektedir.

İşte burada işçi mücadelesinin genel kültürel önemine geliyoruz. Üreticilerin ekonomik ittifakı onlara daha iyi yaşam koşullarını zorlamak için bir silah sunmakla kalmaz; aynı zamanda onlar için, en zengin dersleri ve aydınlanmayı yaşayabilecekleri bir okul, bir deneyim evreni haline de gelir. İşçilerin pratik deneyimleri ve günlük mücadeleleri örgütlerinde entelektüel bir birikim bırakır, onların anlayışını derinleştirir ve entelektüel bakışlarını genişletir. Yaşam deneyimlerinin sürekli entelektüel olarak işlenmesiyle, bireylerde yeni ihtiyaçlar ve entelektüel yaşamın farklı alanlarına karşı istek uyanmıştır. Ve bu gelişmcde de kesinlikle bu mücadelelerin büyük kültürel önemi yatmaktadır.

Gerçek entelektüel kültür ve yaşamda daha yüksek değerler için ortaya konulan talep, kişi, bunları mümkün kılacak belirli bir maddi seviyeye ulaşmadan mümkün olmaz. Bu ön koşul olmadan, yüksek entelektüel özlemler söz konusu olamaz. Sürekli olarak şiddetli bir sefalet tehdidi altında bulunan insanlar, daha yüksek kültürel değerler konusunda pek bir anlayışa sahip olamaz. İşçiler on yıllarca verdikleri mücadeleyle kendilerine daha iyi bir yaşam standardı sağladıktan sonradır ki, işçiler arasında entelektüel ve kültürel gelişimden bahsedilebildi. Ancak işverenlerin en derin tedirginlikle baktığı da zaten bu özlemlerdir. Bir sınıf olarak kapitalistler açısından, İspanyol Bakan Juan Bravo Murillo'nun ünlü deyişi bugün hâlâ geçerlidir: *"İşçiler arasında düşünebilen kişilere ihtiyacımız yok; ihtiyacımız olan çok çalışacak hayvanlar."*

Günlük ekonomik mücadelenin en önemli sonuçlarından biri işçiler arasındaki dayanışmanın gelişmesidir ve bu onlar için, tabanları bütün toplumsal sınıflardan oluşan politik partilerin koalisyonundan farklı bir şeydir. Aynı koşullara tabi olan insanların işbirliği açısından sürekli en olmadık gereksinimleri ortaya çıkaran yaşamsal ihtiyaçlar için verilen mücadeleyle yenilenen karşılıklı yardım hissi, büyük oranda duygusal bir değere sahip soyut parti ilkelerinden çok farklı bir biçimde işler. Bu his, aynı kaderi paylaşan topluluğun temel bilincini geliştirir ve bu da zamanla yeni bir hak anlayışını geliştirerek ezilen sınıfın kurtuluş yolundaki tüm çabalarının ahlâki ön koşulu haline gelir.

İşçilerin bu doğal dayanışmasını yaşatmak, güçlendirmek ve her grev eylemine daha derin bir toplumsal özellik vermek Anarko-sendikalistlerin önlerine koydukları en önemli görevlerden biridir. Bu sebeple dayanışma grevi en seçkin silahlarından biri olup İspanya'da bir tür pusula haline gelmiştir - başka hiçbir ülkede böyle bir konuma erişememiştir. Bu yolla ekonomik mücadele, sınıf olarak işçilerin bilinçli bir eylemi haline gelir. Dayanışma grevi, emeğin, belirli bir iş kolunun mücadelesini, gerektiğinde bu iş koluyla ilgili ya da ilgisiz diğer sektörlere grevler yoluyla yayarak zafere ulaştırmak için

yaptığı işbirliğidir. Bu durumda işçiler mücadele eden kardeşlerine mali yardım sağlamakla tatmin olmazlar ve daha da ileri gidip taleplerini etkin kılmak için, tüm sanayi kollarında işi durdurarak bütün ekonomik yaşamı felce uğratırlar.

Ulusal ve uluslararası tröst ve kartellerin oluşumuyla özel kapitalizmin gittikçe tekelci kapitalizme dönüştüğü günümüzde, bu mücadele biçimi, çoğu durumda işçilerin hâlâ başarılı olmayı garanti altına alabildikleri tek yöntemdir. Sanayi kapitalizminin iç dönüşümünden ötürü dayanışma grevi işçiler için günün gerekliliği haline gelmiştir. Kartellerdeki ve koruyucu örgütlerdeki işverenlerin çıkarlarını korumak için daha geniş bir taban oluşturması gibi, işçiler de dikkatlerini, ulusal ve uluslararası örgütlerinin ittifakı yoluyla günün gerektirdiği dayanışmacı kitle eylemi için ihtiyaç duyulan tabanı yaratmaya vermelidirler. Günümüzde sınırlı grev, tümüyle yok olmaya mahkûm olmasa bile, özgün değerini gün geçtikçe kaybetmektedir. Sermaye ile emek arasındaki çağdaş ekonomik mücadelede, tüm sanayi dallarını kapsayan büyük grev gittikçe daha büyük bir rol oynayacaktır. Henüz Sosyalist fikirlerle tanışmamış olan eski zanaat örgütlerindeki işçiler bile bunu kavramıştır; eski yöntemleri kullanan bir takım örgütlere nazaran Amerika'daki sanayi sendikalarının hızla yayılması da bunu açıkça göstermektedir.

Örgütlü emeğin doğrudan eylemi en güçlü ifadesini genel grevde, tüm üretim alanlarında işin, ilgili tüm sonuçlarıyla birlikte örgütlü proletarya tarafından durdurulmasında bulur. Bu, işçilerin elindeki en güçlü silahtır ve onların toplumsal bir etmen olarak sahip oldukları güce en kapsamlı ifadeyi verir. Marsilya'daki (1892) Fransız sendikaları kongresinde ve daha sonra da CGT (Genel Emek Konfederasyonu) kongrelerinde büyük çoğunlukla genel grev propagandasının yapılmasına karar verildikten sonra, proleter eylemin bu biçimine en sert şekilde saldıran ve onu "Ütopik" olmakla suçlayanlar Almanya'daki ve diğer pek çok ülkedeki politik işçi partileriydi. "Genel grev genel deliliktir" sözü o dönemde Alman Sosyal Demokrasisinin en önde gelen liderleri tarafından üretilmişti. Ancak hemen takip eden yıllarda İspanya'

da, Belçika'da, İtalya'da, Hollanda'da, Rusya'da ve diğer ülkelerde ortaya çıkan büyük genel grev hareketi, bu sözde "Ütopyanın" tümüyle gerçeğin bir tezahürü olduğunu ve sadece birkaç devrimci fanatiğin hayal gücünden ortaya çıkmadığını açıkça gösterdi.

Elbette, genel grev her durumda keyfi olarak kullanılabilecek bir silah değil. Genel greve gerçek ahlâki gücünü verebilmek ve onu geniş halk kitlelerinin iradesinin bir bildirisi haline getirmek için belirli toplumsal koşullara ihtiyaç var. Genelde Anarko-sendikalistlere atfedilen, Sosyalist toplumun birkaç gün içinde oluşturulması için genel grev ilan etmenin yeterli olduğu yolundaki saçma iddia, elbette, başka şekillerde saldıramayacakları bir fikri gözden düşürmeye yönelen art niyetli muhaliflerin aptalca bir ithamından başka bir şey değil.

Genel grev çeşitli amaçlara hizmet edebilir. Şubat 1902'de Barselona'da veya Ekim 1903'te Bilbao'da olduğu gibi, bir dayanışma grevinin son aşaması olabilir; burada maden işçilerinin nefret edilen vagon sisteminden kurtulmaları sağlanmış ve işverenler madenlerde sağlıklı koşullar oluşturmak zorunda bırakılmıştır. Aynı zamanda, kolaylıkla, örgütlü emeğin belli bir genel talebi hayata geçirmeye çalışmasının bir aracı da olabilir; örneğin, tüm sanayi dallarında sekiz saatlik çalışma gününün tanınması için 1886'da ABD'de gerçekleştirilen genel grev teşebbüsü gibi. 1926'da İngiliz işçilerinin yaptığı büyük genel grev, işverenlerin ücretlerde kesinti yaparak işçilerin yaşam standardını düşürme yolundaki planlı girişimlerine bir cevaptı.

Ancak genel grevde bazı politik amaçlar da güdülebilir; örneğin 1904'te İspanyol işçilerin, politik tutukluların bırakılması için verdikleri mücadelede ya da Temmuz 1909'da hükümeti Fas'taki savaşa son vermeye zorlamak için Katalonya'da yapılan genel grevde olduğu gibi. Alman işçilerin, 1920'de, *Kapp* darbesiyle iktidara gelen hükümeti düşürmek için yaptıkları genel grev de aynı kategoridedir; evrensel oy hakkının tanınması için Belçika'da 1903'te, İsveç'te 1909'da yapılan kitlesel grevler ve anayasanın kabulü için Rus işçi-

lerin yaptığı genel grev de. Ancak, İspanya'da 19 Temmuz'daki Faşist darbe girişimine karşı işçiler ve köylüler arasında başlayan genel grev hareketi "toplumsal genel greve" *(huelga general)* dönüşmüş ve silahlı direnişe, bununla birlikte de kapitalist toplumun ortadan kaldırılmasına ve ekonomik yaşamın işçiler tarafından yeniden örgütlenmesine yol açmıştır.

Genel grevin büyük önemi de burada yatmaktadır: Tek bir darbeyle tüm ekonomik sistemi sekteye uğratır ve temellerinden sarsar. Dahası, bu tür bir eylem tüm işçilerin pratik olarak hazırlıklı olmasına bağlı değildir; bir ülkedeki tüm vatandaşların politik iktidarın devrilmesine katılmaması gibi. En önemli sanayi dallarındaki örgütlü işçilerin işi bırakması, günlük kömür, elektrik ve her tür hammaddeye bağlı olarak işleyen tüm ekonomik mekanizmayı durdurmak için yeterlidir. Ancak egemen sınıflar günlük mücadelelerde eğitilmiş, enerjik ve örgütlü bir işçi sınıfı ile karşılaştığında, kaybedecekleri şeylerin farkına vararak gereken tavizleri vermek için çok daha fazla istekli olur ve her şeyden öte, işçilere karşı, kendilerini uçlara sürükleyebilecek bir yol izlemekten korkarlar. Sosyalist bir parlamenter olarak genel grev fikriyle pek de barışık olmayan Jean Jaures bile bu tür bir hareket olasılığından kaynaklanan sürekli tehlikenin, mülk sahibi sınıfları dikkatli olmaya sevk ettiğini, ve hepsinden önemlisi de bir felakete yol açabileceğini bildiklerinden, zor kazanılmış hakları çiğnemekten alıkoyduğunu itiraf etmiştir.

Ancak evrensel bir toplumsal kriz döneminde ya da bugün İspanya'da olduğu gibi, amaç, tüm halkı ortaçağ karanlığında kalmış gericilerin saldırılarına karşı korumaksa, genel grev, yerine başka bir şey konulamayacak değerli bir silahtır. Genel grev, tüm kamu yaşamını sekteye uğratarak egemen sınıfların temsilcilerinin kendi aralarında ve yerel görevlilerin de merkezi hükümetle anlaşmalarını tümüyle engellemese bile zorlaştırır. Bu tür durumlarda ordunun kullanılması bile politik bir başkaldırıda olduğundan çok daha farklı alanlarda gerçekleşir. Ordunun kullanılması halinde, hükümetin, askeriyeye güvendiği sürece, bölüklerini başkentte ve ül-

kenin en önemli noktalarında tutması kendisini tehdit eden tehlikeye karşılık vermesi için yeterli olacaktır.

Ancak genel grev kaçınılmaz olarak askeri güçlerin dağılmasına neden olur; çünkü bu tür bir durumda göz önünde bulundurulması gereken önemli konu, tüm önemli sanayi merkezlerinin ve ulaşım sisteminin asi işçilere karşı korunmasıdır. Bu da ancak, büyük birlikler halindeyken en üst düzeyde olan askeri disiplinin gevşemesi demektir. Küçük gruplar halindeki askerler özgürlüğü için savaşan kararlı bir halkla karşılaştığında, askerlerden bazılarının biraz daha öngörülü olması ve silahını doğrulttuğu kişilerin eninde sonunda kendi ailesi ve kardeşleri olduğunu anlaması olasılığı daima vardır. Çünkü militarizm de temelde psikolojik bir problemdir ve bireye insan olarak kendi onuru konusunda düşünme şansı, yaşamda, kendisini halkını ezen kanlı bir zalimin emrine sunmaktan daha yüksek vazifeler olduğunu görme şansı verilmediğinde etkileri daha tehlikeli bir biçimde açığa çıkar.

İşçiler için genel grev, politik başkaldırı barikatlarının yerini alır. Genel grev işçiler için, kurbanı oldukları endüstriyel sistemin mantıklı bir sonucu olup onlara kurtuluş mücadelelerindeki en güçlü silahı sağlar, tabi kendi güçlerinin farkında olmaları ve bu silahı nasıl kullanacaklarını bilmeleri şartıyla. Bir şairin geleceği sezen öngörüsüyle William Morris, olayların bu şekilde gelişeceğini önceden görmüştü; Morris'in *News from Nowhere* (Hiçbiryerden Haberler) adlı eserinde, gittikçe artan şiddetteki uzun bir dizi genel grevin eski sistemi en derin temellerinden sarsması, böylece onun son savunucularının da kır ve şehirdeki kitlelerin bu yeni aydınlanması karşısında herhangi bir direniş gösteremeyecek hale gelmesinden sonra Sosyalistçe yeniden yapılandırılmış bir toplum anlatılır.

Günümüzde toplum için gittikçe daha da vahim bir tehlike haline gelen çağdaş kapitalizmin gelişimi, ancak bu aydınlanmanın işçiler arasında daha da geniş bir biçimde yayılmasına hizmet eder. Bugün her ülkede gittikçe daha açık bir hal alan, örgütlü işçilerin parlamenter mücadelesinin tutar-

sızlığı, kendiliğinden işçileri, çıkarlarını etkin bir biçimde korumanın ve ücret köleliğinin boyunduruğundan kurtulmanın yeni yöntemlerini aramaya zorlamaktadır.

Doğrudan eylem için diğer bir önemli mücadele aracı da boykottur. Bu araç işçiler tarafından hem üretici hem de tüketici olma özellikleriyle kullanılabilir. Tüketicilerin, sendikalar tarafından onaylanan koşullarda üretilmemiş malları satan firmalardan alışveriş etmeyi sistematik bir biçimde reddetmesi sık sık belirleyici bir öneme sahip olabilir; özellikle de genel kullanım malları üreten iş kollarında. Aynı zamanda boykot, uygun propaganda ile birlikte uygulandığında, kamuoyunu işçiler lehine etkilemek için çok elverişlidir. Sendika etiketi boykotu kolaylaştırmak için etkili bir araçtır, çünkü tüketicinin almak istediği malları diğerinden ayırması için bir işaret sağlar. Üçüncü Reich'ın efendileri bile, Alman mallarına karşı yapılan uluslararası boykotun Alman dış ticaretine ciddi bir biçimde zarar verdiğini itiraf etmek zorunda kaldıkları zaman, boykotun büyük halk kitlelerinin elinde nasıl bir silah olabileceğini görmüşlerdir. Ve eğer sendikalar aralıksız propaganda ile kamuoyunu tetikte tutsalardı ve Alman işçi hareketinin bastırılmasına karşı propagandalarını güçlendirmeye devam etselerdi, bu etki daha da büyük olabilirdi.

Boykot, üreticiler olarak işçilere, sendikalara karşı özellikle düşmanca davranan her bir fabrika sahibine ayrı ayrı ambargo uygulamak için bir araç sağlar. Barselona, Valencia ve Cadiz'de liman işçilerinin Alman gemilerini boşaltmayı reddetmesi, gemi kaptanlarını, yüklerini Kuzey Afrika'ya boşaltmak zorunda bıraktı. Başka ülkelerdeki sendikalar da aynı yöntemde karar kılmış olsalardı, duygusal protestolarıyla karşılaştırılamayacak kadar büyük sonuçlar elde ederlerdi. Her koşulda boykot işçi sınıfının elindeki en etkili mücadele araçlarından biridir ve işçiler bu aracın farkına daha iyi vardıkça, günlük mücadelelerinde de daha çok yönlü ve başarılı olacaklardır.

Anarko-sendikalist araçlardan silahlı sabotaj ise, işverenlerin en çok korktuğu ve "yasadışı" olarak en sert biçimde la-

netledikleri silahtır. Gerçekte burada sömürü ve politik baskı sistemi kadar eski, küçük bir ekonomik savaş yöntemini ele almaktayız. Bazı koşullarda bu yöntem, diğer bütün araçlar başarısız olduğunda, işçilere dayatılır. Sabotaj, işçilerin sıradan iş evrelerine mümkün olan her engeli koymasına bağlıdır. Bu genelde, işverenler, ücretleri düşürmek veya çalışma saatlerini uzatmak yoluyla normal çalışma koşullarını aşağı çekerek kötü bir ekonomik durumdan ya da uygun diğer bir koşuldan yararlanmaya çalıştıklarında olur. Terim Fransızca tahta ayakkabı anlamına gelen *sabot*'dan gelir ve *sabot havaya uçuyormuşçasına sakarca* çalışmak anlamına gelir. Sabotajın tüm anlamı iki düsturla anlatılabilir: Kötü ücrete karşı, kötü işe karşı. İşverenin, mallarını kalitelerine göre fiyatlandırırken aynı ilkeyle hareket eder. Üretici de kendisini aynı durumda bulur, onun malı emek gücüdür ve bundan bulabildiği en iyi yöntemle kurtulmaya çalışması gayet uygundur ve doğrudur.

Ancak işveren, emek gücünün fiyatını mümkün olduğunca düşürmek için işçinin kötü durumundan faydalandığında, işçinin kendisini elinden gelen en iyi biçimde savunacağından ve bu amaçla koşulların kendisine sunduğu araçları kullanacağından emin olmalıdır. İngiliz işçiler bunu, kıtada, daha devrimci Sendikalizmin adı bilinmezken yapıyorlardı. İngiliz işçilerin deyimiyle birlikte İskoçyalı kardeşlerinden aldıkları *"ca' canny"* (yavaş git) politikası ilk ve en etkili sabotaj yöntemiydi. Bugün her sanayi dalında, bir iş kolundaki en küçük bir aksamanın bile tüm üretim sürecini sekteye uğratabildiği çağdaş iş bölümü sistemine dahil her yerde, işçilerin üretime ciddi bir biçimde zarar verebilecekleri birçok araç var. Bu sayede Fransa ve İtalya'daki demiryolu işçileri *Greve Perlee* (inci dizisi grevi) adını verdikleri yöntemle tüm ulaşım sistemini allak bullak ettiler. Bunun için yapmaları gereken tek şey, var olan ulaşım yasalarına harfiyen sadık kalmak ve böylece de herhangi bir trenin varacağı yere zamanında varmasını olanaksız kılmaktı. İşverenler, işçilerin grevi akıllarından bile geçiremeyecekleri kötü koşullarda dahi kendilerini savunacak araçlara sahip oldukları gerçeği ile yüzleştik-

lerinde, onların zor durumlarını yaşam koşullarını daha da zorlaştırmak için kullanmanın bir yararı olmayacağını da kavrayacaklar.

Avrupa'dan Amerika'ya şaşırtıcı bir hızla yayılan ve grev kırıcıların gelişini engellemek için işçilerin gece gündüz parmaklarını kıpırdatmadan işyerinde kalmasını gerektiren *Oturma grevi* de sabotaja dahildir. Sabotaj genelde şöyle işler: Bir grevden önce işçiler olası grev kırıcıların işini zorlaştırmak hatta bir süre çalışmalarını olanaksız kılmak için makineleri bozarlar. Başka hiçbir yerde işçinin hayal gücü için bu kadar geniş bir alan yoktur. Ancak işçilerin sabotajı asla tüketicilere karşı değil, daima işverene karşıdır. 1897'de Toulouse'da yapılan CGT kongresinden önce hazırladığı raporda, Emile Pouget bu noktaya özel bir vurgu yapmıştır. Burjuva basınında, ekmeklerine cam koyan fırıncılar, sütü zehirleyen çiftlik işçileri vs. hakkında çıkan tüm haberler, sadece işçilere karşı bir kamuoyu oluşturmak için tasarlanan art niyetli uydurma haberlerdir.

Tüketicilere karşı sabotaj yapmak işverenlerin yüzyıllık bir ilkelliğidir. Milyonlar sefalet içinde helak olurken, erzaklara kasten yabancı maddelerin katılması, sefil haldeki kenar mahallelerin ve sağlıksız kalabalık apartmanların en kötü ve ucuz malzemeden inşa edilmesi, fiyatları yüksek tutmak için büyük miktarlarda gıda malzemesinin yok edilmesi, işverenlerin işçileri en düşük geçim seviyesinde tutmak yolundaki sürekli çabaları, silah sanayilerinin, yabancı ülkelere komple savaş teçhizatı satma yolundaki utanmazca uygulamaları -ki bu teçhizat ilk fırsatta onu üreten ülkeyi yerle bir etmek için kullanılabilir-; tüm bunlar ve başka pek çok şey kapitalistlerin kendi halklarına karşı yürüttükleri sabotajın uzayıp giden listesinin yalnızca birkaç maddesidir.

Diğer bir etkili doğrudan eylem biçimi de, şüphesiz yakın gelecekte daha büyük bir rol oynayacak olan *toplumsal grevdir.* Toplumsal grev üreticilerin kısa vadeli çıkarlarından çok, topluluğu mevcut sistemin en kötü uzantılarına karşı korumakla ilgilidir. Toplumsal grev, işverenlere, topluma karşı bir yükümlülük dayatma amacındadır. Temelde, ara-

sında işçilerin büyük çoğunluğu oluşturduğu tüketicilerin korunmasını göz önünde bulundurur. Bu nedenle burada sendikanın rolü bir üretici olarak işçiyi korumakla sınırlıdır. İşveren, üzerinde anlaşılan çalışma saatlerine uyduğu ve belirlenen ücreti ödediği sürece bu işlev yerine getirilmiş oluyordu. Diğer bir deyişle; *sendika yalnızca üyelerinin çalışma koşullarıyla ilgilenir, yaptıkları işle değil.* Teoride, işverenle işçi arasındaki ilişkinin, belirli bir amaca ulaşmak için yapılan sözleşmeye dayandığı savunulmaktadır. Bu durumda amaç toplumsal üretimdir. Ancak bir sözleşme sadece iki taraf da amaca eşit bir biçimde katıldığında anlam taşır. Ama gerçekte bugün işçinin üretimi belirlemede hiçbir rolü yoktur, çünkü bu görev tamamıyla işverene terkedilmiştir. Bunun sonucu olarak da işçi, işveren lehine tüm bir topluluğa zarar verecek binlerce şey yaparak itibarını düşürmektedir. Ürünlerinin imalatında düşük kaliteli ve hatta defolu mamüller kullanmak, çürük binalar yapmak, bozuk gıda maddeleri konservelemek ve tüketiciyi aldatmaya yönelik tasarlanan sayısız şeyi yapmak zorunda bırakılmaktadır.

Anarko-sendikalistlerin kanaatine göre, burada aktif bir müdahalede bulunmak sendikaların gelecekteki en önemli görevlerinden biridir. Bu yöndeki bir gelişme aynı zamanda işçilerin toplum içindeki yerini sağlamlaştıracak ve büyük oranda da bu konumu onaylayacaktır. Bu alanda pek çok çaba gösterilmiştir; örneğin, işçi barınaklarının yapımında kötü malzeme ve eski binaların molozlarını kullanmayı reddeden Barselonalı inşaat işçilerinin grevi (1902), ucuz ve yarı yarıya kokmuş eti servis yapmak istemeyen mutfak işçilerinin Paris'teki pek çok büyük lokantada yaptığı grev (1906) ve bir dizi benzer olay buna tanıktır; bunların hepsi, işçilerin topluma karşı sorumlulukları konusundaki bilinçlerinin geliştiğini göstermektedir. Alman silah sanayisi işçilerinin Erfurt Kongresinde (1919), artık savaş silahları yapmama ve işverenlerini fabrikalarını başka amaçlar için kullanılacak biçimde değiştirmeye zorlama yolunda aldıkları karar da buna bir örnektir. Ve bu kararın, Merkez Sendikalar tarafından çiğneninceye dek iki yıl uygulandığı da bir gerçektir.

Sommersdalı Anarko-sendikalist işçiler buna büyük bir kararlılıkla karşı koydular ve yerlerini "serbest sendikaların" üyeleri aldı.

Tüm milliyetçi hırsların açık birer muhalifi olan devrimci Sendikalistler, özellikle de Latin ülkelerinde, etkinliklerinin büyük bir bölümünü anti-militarist propagandaya adayarak asker kıyafeti giymiş işçileri kendi sınıflarına sadık tutmaya ve onların grev döneminde silahlarını kardeşlerine çevirmelerine engel olmaya çalıştılar. Bu onlara büyük fedakârlıklara maloldu; ancak çabalarına hiçbir zaman son vermediler; çünkü haklarını ancak egemen güçlere karşı sürekli savaşarak geri kazanabileceklerini biliyorlar. Ancak, anti-militarist propaganda aynı zamanda genel grev ile birlikte gelecek olan savaş tehditlerine karşı koymaya da büyük oranda katkıda bulunmaktadır. Anarko-sendikalistler savaşların sadece egemen sınıfların yararına yapıldığını biliyorlar; ve bu nedenle de, halkların örgütlü bir biçimde öldürülmesini engellemek için her yolun mübah olduğuna inanırlar. Yeterince istek ve moral güce sahip oldukları sürece, işçilerin elinde bu alanda her tür araç mevcuttur.

Her şeyden önce, işçi hareketini içten içe kemikleşmeden ve politik partilerin boş sloganlarından kurtarmak gerekmektedir ki, hareket entelektüel açıdan gelişme göstersin ve Sosyalizmin gerçekleşmesinin zemini olacak koşulları kendi içinde yaratabilsin. Bu, Sosyalizm hedefine pratikte ulaşılabilme koşulu, tüm pratik günlük mücadelelerden ortaya çıkmalı ve onlara toplumsal bir özellik vermelidir. Hareketin ihtiyaçlarından doğan en küçük mücadeleye bile toplumsal kurtuluş yolundaki büyük hedef yansımalı ve bu mücadele her tür iç özlemleri irade ve eyleme dönüştüren ruhu güçlendirerek yolunu açmalıdır.

6. Bölüm

Anarko-Sendikalizmin Evrimi

Birinci Enternasyonalden beri işçi hareketinde hakim çizginin anarko-sendikalizm olduğu İspanya hariç, Avrupa'daki çağdaş Anarko-sendikalist hareket, kökenlerini, Fransa'daki CGT'de etkili olan devrimci sendikalizmin yükselişine borçludur. Hareket, Fransız işçi sınıfı arasında politik Sosyalizme ve uzun bir süre için birleşik bir sendika hareketine izin vermeyen bölünmelere tepki olarak kendiliğinden ortaya çıktı. Paris Komününün düşüşü ve Enternasyonalin Fransa'da yasadışı ilan edilmesinden sonra, buradaki işçi hareketi oldukça belirsiz bir niteliğe büründü ve sloganı "Emek ile sermaye arasında uyum!" olan Cumhuriyetçi J. Barberet'nin etkisine girdi. Ancak Marsilya'daki kongreden sonra (1879) Sosyalist eğilimler yeniden ortaya çıktı ve *Féderation des Travailleurs* kuruldu; ama kurulduktan kısa süre sonra tümüyle, Kolektivistler olarak bilinen grubun etkisi altına girdi.

Ancak Kolektivistler de uzun süre bir arada kalamadılar ve St. Etienne Kongresi (1882) hareket içinde bir bölünmeye neden oldu. Bir kanat, Marksist Inles Guesde'i izleyerek *Parti Ouvrie Francais*'yi kurarken, diğer kanat da eski Anarşist Paul Brousse'le birlikte hareket ederek *Parti Ouvrier Révolutionaire Socialiste Francais*'yi oluşturdu. Bunlardan birincisi temel desteği *Fédération Nationale des Syndicats*'tan alırken, ikincisi de *Fédération des Bourses du Travail de France*'ı (Fransa Emek Borsası Federasyonu) kalesi yaptı. Kısa bir süre sonra Jean Alleman'ın liderliğindeki Allemanistler, Broussistlerden ayrıldılar ve büyük sendikalardan bazılarında güçlü bir etki sahibi oldular; parlamenter faaliyeti tümüy-

le bırakmışlardı. Bunların yanı sıra *Comité Révolutionaire Central*'da bir araya gelen Blankistler ve *Société pour l'Economie Sociale*'in Bağımsız Sosyalistleri vardı; *Société pour l'Economie Sociale* 1885'te Benoit Malon tarafından kurulmuştu ve Jean Jaurés'nin katkısıyla *Millerand*'ı çıkarmıştı.

Allemanistler hariç tüm bu partiler, sendikaları, politik amaçları için insan kazanma alanları olarak görüyorlardı. Sosyalist fraksiyonlar arasındaki sürekli uyuşmazlık doğal olarak sendikalara da yansıdı ve sonuçta, bir fraksiyonun sendikaları greve gittiğinde, diğer fraksiyonun sendikaları, grev kırıcı olarak onları çiğneyip geçmeye başladı. Bu savunulamaz durum yavaş yavaş işçilerin gözünü açtı ve 1883'ten beri Paris ve Lyon'daki işçiler arasında sağlam bir yeri bulunan Anarşistlerin propagandasının da büyük katkılarının bulunduğu bir uyanmaya neden oldu. Böylece Nantes'daki Sendika Kongresinde (1894), tüm sendika birlikleri arasında bir anlaşma sağlamanın yol ve yöntemlerini bulmakla görevli özel bir komite oluşturuldu. Sonuç, bir sonraki yıl Limoges'da yapılan kongrede, kendisini tüm politik partilerden bağımsız ilan eden CGT'nin kurulmasıydı. Bu, sendikaların, yaptıklarıyla yıllar boyunca Fransız işçi hareketini baltalayan ve kurtuluş mücadelesindeki en etkili silahından mahrum kılan politik Sosyalizmden son kez vazgeçmeleriydi.

O günden sonra Fransa'da yalnızca iki büyük sendika grubu, CGT ve Emek Borsası Federasyonu kaldı; bunlardan Emek Borsası Federasyonu da 1902'de Montpellier Kongresinde CNT'ye katıldı. Böylece sendikaların birleşmesi pratikte gerçekleşti. Örgütlü emeğin birleşmesine yönelik bu çabadan önce, genel grev için yaygın bir propaganda yapılmış ve Marsilya (1892), Paris (1893) ve Nantes (1894) kongrelerinde büyük çoğunlukla genel grev kararı ilan edilmişti. Fransa'daki sendikal harekete genel grev fikri ilk olarak, ABD'deki 1886-87 genel grev hareketinden derin bir biçimde etkilenen Anarşist marangoz Tortelier tarafından kazandırılmış ve daha sonra da Allemanistler tarafından benimsenmişti; öte yandan Jules Guesde ve Fransız Marksistler genel greve kesin olarak karşı çıkıyorlardı. Yine de her iki hareketin en

seçkin temsilcilerinin çoğu CNT'ye katıldı. Allemanistlerden özellikle V. Griffuelles; Anarşistlerden Emek Borsaları Federasyonunun sadık ve oldukça zeki sekreteri F. Pelloutier, CGT'nin resmi yayın organı *La Voix du People*'un editörü E. Pouget, P. Delesalle, G. Yvetot gibi pek çok kişi CNT içinde çalışmaktaydı. Diğer ülkelerde, Fransa'da devrimci Sendikalizmin varlığını G. Sorel, E. Berth ve H. Largardelle gibi, 1899'da kurulan Le *Mouvement Socialiste* zamanında kendilerince yeni hareketin entelektüel açıdan sonuçlarını ayrıntılı bir biçimde ele alan entelektüellere borçlu olduğu şeklinde yaygın bir kanı vardır; bu kanı özellikle de Werner Sombart tarafından teşvik edilmiştir ve baştan aşağı yanlıştır. Bu insanlar asla hareketin içinde olmamışlar ve hareketin iç gelişimi üzerinde de bahsetmeye değecek bir etki göstermemişlerdir. Dahası CGT yalnızca devrimci sendikalardan oluşmuyordu; üyelerinin yarısı kesinlikle reformist eğilimliydi ve sendikaların politik partilere bağımlı olmasını hareket açısından talihsizlik olarak gördüğünden CGT'ye katılmıştı. Ancak örgütlü emeğin en enerjik ve aktif öğelerinin yanı sıra örgütteki en iyi entelektüelleri de kendi tarafına çekmiş olan devrimci kanat, CGT'ye karakteristik niteliğini kazandırdı; devrimci Sendikalizm fikirlerinin gelişimini belirleyen de onlardı.

Bununla birlikte eski Enternasyonalin fikirleri de yaşama döndü ve bundan sonra, devrimci etkileri Fransa'nın sınırlarının çok ötesine geçen Fransız işçi hareketinin fırtınalı dönemi başladı. Büyük eylem dalgaları ve CGT'nin devlet tarafından sayısız kovuşturmaya uğratılması yalnızca devrimci coşkuyu arttırdı ve yeni fikirlerin İsviçre, Almanya, İtalya, Hollanda, Belçika, Bohemya ve İskandinav ülkelerine yayılmasına yol açtı. 1910'da Tom Mann ile Guy Bowman tarafından kurulan ve -dönemin büyük grev hareketlerinin de gösterdiği gibi- doktrinleriyle özellikle de ulaşım ve madencilik sanayilerinde alt düzey işçiler arasında büyük etkiye sahip olan ***Syndicalist Education League*** (Sendikalist Eğitim Birliği) de varlığını Fransız Sendikalizmine borçludur.

Fransız Sendikalizminin uluslararası işçi hareketi üzerin-

deki etkisi, o dönemde neredeyse tüm Sosyalist işçi partilerini etkisi altına almış olan iç kriz ile daha da güçlendi. Revizyonistlerle katı Marksistler arasındaki savaş ve özellikle de parlamenter etkinliklerin yapısı gereği en şiddetli revizyonizm muhaliflerinin bile revizyonist yola girmek zorunda kalmaları gerçeği, daha sağduyulu birçok unsuru ciddi biçimde düşünmek zorunda bıraktı. Böylece partilerin çoğu, koşulların zorlamasıyla ve genelde de kendi iradeleri dışında Sendikalistlerin genel grev fikri konusunda bazı tavizler verdiler. Bundan önce Brüksel'deki II. Enternasyonal Kongresinde (1891) Hollanda'da Sosyalist işçi hareketinin önderi Domela Nieuwenhuis, örgütlü emeği genel greve hazırlayarak yaklaşan savaş tehlikesini durdurmak yolunda bir teklif vermiş ve buna karşı en şiddetli muhalefeti özellikle de Wilhelm Liebknecht göstermiştir. Ancak bu muhalefete rağmen neredeyse tüm ulusal ve uluslararası Sosyalist kongreler bu konuyla gittikçe daha fazla ilgilenmek zorunda kaldılar.

1899'da Paris'te yapılan kongrede, ilerde bakan olacak olan Aristide Briand tüm ateşli hitabet yeteneğiyle genel grevi savundu ve kongre tarafından uygun bir kararın benimsenmesini sağladı. Önceden genel grev fikrinin en büyük düşmanları olan Fransız Guesdistleri bile Lille'deki kongrede (1904) ondan yana tavır almak zorunda kaldılar; aksi takdirde işçiler üzerindeki tüm etkilerini kaybedeceklerinden korkuyorlardı. Tabi bu tür ödünlerle hiçbir şey kazanılmadı. Parlamentarizm ile doğrudan eylem arasında gidip gelmeler sadece kafaları karıştırıyordu. Hollanda'daki Domela Nieuwenhuis ve yandaşlarının yanı sıra Fransa'daki Allemanistler gibi açık sözlü insanlar yeni anlayışlarından kaçınılmaz olarak sonuçlar çıkardılar ve parlamenter etkinlikten tümüyle çekildiler; diğerlerinin ise, genel grev konusunda verdikleri tavizler yalnızca laftaydı, arkasında hiçbir anlayış değişikliği yoktu. Bunun nerelere vardığını Briand'ın hali gayet güzel gösterdi. Briand, CGT tarafından broşür halinde yüz bin adet dağıtılan, genel grev lehine yapmış olduğu konuşma metninin dağıtımını yasaklamak zorunda kalmıştı.

Avrupa Sendikalizminden bağımsız olarak ABD'de, tama-

mıyla Amerika'nın koşullarının bir ürünü olan *Industrial Workers of the World* (IWW-Dünya Sanayi İşçileri) hareketi gelişti. Yine de bu hareket, Sendikalizmle, doğrudan eylem yöntemlerinin kullanılması ve toplumun işçilerin tarımsal ve endüstriyel örgütleri tarafından Sosyalist biçimde yeniden kurulması fikrini paylaşıyordu. Şikago'daki kuruluş kongresinde (1905) Amerikan işçi hareketinin en zıt radikal öğeleri temsil edilmişti: Eugene Debbs, Bill Haywood, Charles Moyer, Daniel de Leon, W. Trautmann, Mother Jones, Lucy Parsons ve diğer pek çok kişi. Bir süre için hareketin en önemli kanadı, Colorado, Montana ve Idaho'daki adanmış ve özverili emek mücadeleleriyle her yerde tanınan *Western Federation of Miners* (Madenciler Batı Federasyonu) idi. Anarşist Spies, Parsons, Fischer, Engel ve Lingg'in asılması ile trajik bir şekilde sonuçlanan 1886-87 sekiz saatlik iş günü hareketinden beri, Amerikan sendikal hareketi manevi olarak tamamen çökmüştü. IWW'nin kuruluşuyla birlikte hareketi tekrar devrimci rotasına sokmanın mümkün olacağı düşünülüyordu; ancak bu beklenti şu ana dek gerçekleşmedi. IWW'yi Avrupalı Sendikalistlerden ayıran temel nitelik, daha çok Daniel De Leon tarafından dayatılan katı Marksist görüşlere sahip olması idi; Avrupalı Sendikalistler Birinci Enternasyonalden beri göze çarpan bir biçimde liberter kanadın Sosyalist fikirlerini benimsemişlerdi.

IWW'nin özellikle de batıdaki gezgin işçiler üzerinde büyük bir etkisi vardı, ancak doğu eyaletlerindeki fabrika işçileri arasında da kısmen tutunabildiler ve "Wobblies" adını herkese tanıtan birçok geniş katılımlı grev yaptılar. Batı eyaletlerinde ifade özgürlüğünü korumak için verilen acı dolu mücadelelerde önemli bir rol oynadılar ve bunu yaparken de yaşam ve hürriyet açısından birçok ağır kayıp verdiler. Üyeleri biner biner hapishaneleri doldurdu, fanatikler tarafından katran ve tüye bulandı ya da doğrudan linç edildi. 1916 Everett katliamı, 1915'te işçi şair Joe Hill'in idam edilmesi, 1919 Centralia olayı ve savunmasız işçilerin kurbanı olduğu benzer birçok olay, IWW'nin kurban verme tarihinin yalnızca birkaç dönüm noktasıdır.

I. Dünya Savaşının patlak vermesi, işçi hareketini, kasıp kavuran devasa bir doğal felaket gibi etkiledi. Herkese Avrupa'nın genel bir savaşa pupa yelken gittiğini hissettiren Saray Bosna suikastından sonra, CGT, Alman sendikalarının liderlerine, her iki ülkedeki örgütlü emeğin yaklaşan tehdidi durdurmak üzere ortak eylemlerde bulunmasını teklif etti. Ancak herhangi bir doğrudan kitle eylemine daima karşı çıkmış olan ve parlamenter rutinle geçirdikleri uzun yıllar süresince devrimci inisiyatiflerini tümüyle yitirmiş olan Alman işçi liderleri, bu teklifi kabul etmedi. Böylece korkunç felaketi önleme yolundaki son şans da elden kaçırılmış oldu.

Savaştan sonra halklar yeni bir durumla karşı karşıya kaldılar. Avrupa bin yerinden kanıyor ve sancıyla kıvranıyordu. Orta Avrupa'da eski rejim çökmüştü. Rusya kendisini, sonunu kimsenin göremediği bir toplumsal devrimin içinde bulmuştu. Savaştan sonra ortaya çıkan tüm olaylar arasında her ülkeden işçileri en derinden etkileyen şey, Rusya'daki olaylardı. İçgüdüsel olarak yeni bir devrimci durumun içinde olduklarını ve şimdi harekete geçilmezse, çalışan sınıfların tüm umutlarının yıllar boyunca erteleneceğini hissediyorlardı. İşçiler I. Dünya Savaşı felaketini engelleyemeyen, aksine dört yıl boyunca halkları kıyıma gönderen bir sistemin varolma yolundaki hakkını kaybettiğini görüyorlardı ve savaşın yaratmış olduğu ekonomik ve politik kargaşadan kurtulma yönünde yol gösteren her tür çabayı selamlıyorlardı. Bu nedenle en büyük umutlarını Rus Devrimine bağladılar ve onu Avrupa halklarının tarihinde yeni bir dönemin açılışının işareti olarak düşündüler.

Rusya'da iktidara gelmiş olan Bolşevik Parti, 1919'da dünyadaki tüm işçi örgütlerine çağrıda bulunarak onları, yeni bir Enternasyonal kurmak üzere bir sonraki yıl Rusya'da toplanacak olan kongreye davet etti. O dönemde yalnızca birkaç ülkede komünist parti vardı; öte yandan İspanya, Portekiz, İtalya, Fransa, Hollanda, İsveç, Almanya, İngiltere ile Kuzey ve Güney Amerika ülkelerinde Sendikalist örgütler mevcuttu ve bunların bazıları çok güçlü bir etkiye sahipti. Bu nedenle, Lenin ve yandaşlarının bu örgütleri kazanması çok

önemliydi; çünkü Lenin kendisini Sosyalist işçi partilerine öylesine yabancılaştırmıştı ki, onların desteğine pek de güvenemiyordu. Bütün bunlara bağlı olarak 1920 yazında Üçüncü Enternasyonali kurmak üzere yapılan kongrede Avrupa'nın neredeyse tüm Sendikalist ve Anarko-sendikalist örgütleri temsil edildi.

Ancak Sendikalist delegelerin Rusya'da edindiği izlenimler, Komünistlerle işbirliğini mümkün ya da arzu edilir olarak görmelerine hiç de yardımcı olmadı. Proletarya diktatörlüğü, daha o zamandan, kendisini en kötü yüzüyle göstermeye başlamıştı. Hapishaneler her ekolden Sosyalistle doluydu; bunların arasında Anarşistler ve Anarko-sendikalistler de vardı. Ancak, her şeyden de öte, yeni egemen kastın saf bir Sosyalist yapılanma işine hiç de uygun olmadığı belliydi.

Dikta rejimine özgü örgütlenme biçimi ve tüm Avrupa işçi hareketini Bolşevik devletin dış politikasına alet etme çabası ile Üçüncü Enternasyonal, Sendikalistlere kısa sürede bu örgüt içinde kendilerine yer olmadığını açıkça gösterdi. Ancak, sendikaların önemi, özellikle de Latin ülkelerinde gayet iyi bilindiğinden, Bolşeviklerin, özellikle de Lenin'in yurtdışındaki sendikalar üzerinde bir kontrol sağlaması gerekiyordu. Bu nedenle Üçüncü Enternasyonalin yanı sıra, tüm devrimci sendikaların uluslararası birliğinin ayrı olarak kurulmasına karar verildi; burada her renkten Sendikalist örgüt de yer bulabilecekti. Sendikalist delegeler teklifi kabul ettiler ve Komünist Enternasyonal komisyon üyesi Losovski ile görüşmelere başladılar. Ancak Losovski yeni örgütün Üçüncü Enternasyonale tabi olmasını ve pek çok ülkede bulunan Sendikaların, ülkelerindeki Komünist örgütlerin liderliği altına alınmasını talep etti. Bu talep Sendikalist delegeler tarafından oybirliğiyle reddedildi. Hiçbir konuda bir anlaşmaya varılamadığından, en sonunda bir sonraki yıl olan 1921'de Moskova'da uluslararası bir sendikalar kongresi yapılmasına ve bu sorun hakkında verilecek kararın bu kongreye bırakılmasına karar verildi.

Aralık 1920'de yaklaşmakta olan Moskova Kongresine ilişkin tavır konusunda karar vermek üzere Berlin'de ulus-

lararası Sendikalist bir konferans yapıldı. Konferansta yedi nokta üzerinde anlaşıldı; Kızıl Sendikalar Enternasyonaline girmek için de bu yedi noktanın kabul edilmesini şart koştular. Bunlardan en önemlisi hareketin tüm politik partilerden tamamen bağımsız olması şartı ve toplumun Sosyalist bir biçimde yeniden yapılanmasının sadece üretici sınıfların ekonomik örgütleri tarafından gerçekleştirilebileceği konusundaki ısrardı. Bir sonraki yıl Moskova'da yapılan kongrede Sendikalist örgütler azınlıktaydı. *Rus Sendikaları Merkez Birliği* duruma hakim oldu ve tüm kararları kabul ettirdi.

Ekim 1921'de Düsseldorf'ta yapılan on üçüncü FAUD (*Freie Arbeiter-Union Deutschlands*, Alman Özgür İşçi Birliği) kongresi kapsamında Almanya, İsveç, Hollanda, Çekoslovakya ve Amerikan IWW temsilcilerinin katıldığı uluslararası Sendikalist örgütler konferansı yapıldı. Konferansta 1922 baharında uluslararası bir sendikalist kongrenin toplanmasına karar verildi. Temmuz 1922'de bu kongrenin hazırlıklarını yapmak üzere Berlin'de bir konferans yapıldı; burada Fransa, Almanya, Norveç, İsveç, Hollanda, İspanya ve Rusya'daki devrimci Sendikalistler temsil edildi. Rus Sendikaları Merkez Birliği de bir temsilci göndermişti; bu delege kongrenin toplanmasını engellemek için elinden geleni yaptı, bunu başaramayınca da konferansı terk etti. Konferans, yaklaşan kongreden önce üzerinde düşünülmek üzere devrimci Sendikalizmin ilkeleri konulu bir bildirge kaleme aldı ve söz konusu kongrenin başarılı olması için tüm hazırlıkları yaptı.

Uluslararası Sendikalist Kongre 25 Aralık 1922'den 2 Ocak 1923'e dek Berlin'de devam etti. Kongrede şu örgütler temsil ediliyordu: 200.000 üyeye sahip *Federacion Obrera Regional Argentina* ile Arjantin; 20.000 üyeli *Industrial Workers of the World* ile Şili; 600 üyeli *Union for Syndicalist Propaganda* ile Danimarka; 120.000 üyeli *Freie Arbeiter-Union* ile Almanya; 22.500 üyeli *National Arbeids Sekretariat* ile Hollanda; 500.000 üyeli *Unione Sindicale Italiana* ile İtalya; 30.000 üyeli *Confederacion General de Trabajadores* ile Meksika; 20.000 üyeli *Norsk Syndikalistik Federasjon* ile Norveç; 15.000 *Confederacao Geral do Trabalho* ile Portekiz;

32.000 üyeli *Sveriges Arbetares Centralorganisation* ile İsveç. İspanyol CNT'si o dönemde Primo de Rivera diktatörlüğüne karşı müthiş bir mücadele vermekle meşguldü ve bu nedenle delege göndermemişti; ancak daha sonra, Ekim 1923'teki gizli Saragosa kongresinde bağlılığını tekrar gösterdi. Savaştan sonra CGT içinde CGTU'nun kurulmasına yol açan bir kopuşun yaşandığı Fransa'da, CGTU çoktan Moskova yanlılarına katılmıştı. Ancak örgütte *Comite de Defence Syndicaliste Revolutionaire*'i oluşturmak üzere bir araya gelen bir azınlık vardı. Yaklaşık 100.000 işçiyi temsil eden bu komite Berlin Kongresinde etkin bir rol oynadı. Paris'ten 32.000 üyeli *Federation du Batiment* ile *Federation des Jeunesses de la Seine* de temsil edildi. Rus sendikalarının Sendikalist azınlığını iki delege temsil etti.

Kongre, tüm Sendikalist örgütlerin *International Workingmen's Association* (Uluslararası Çalışanlar Birliği) adı altında uluslararası birliği oluşturmasını oybirliğiyle kararlaştırdı. Ayrıca Berlin hazırlık konferansında ortaya konulan ve Anarko-sendikalizmin açık bir tanımını sunan ilkeler bildirgesini benimsedi. Bu bildirgedeki ikinci madde şöyleydi:

"Devrimci Sendikalizm her tür ekonomik ve toplumsal tekelin tüm biçimlerinin açık bir düşmanıdır ve herhangi bir devlet veya politik partiye tabi olmaktan tümüyle kurtulmuş bağımsız konseyler temelinde çiftlik ve fabrika işçilerinin ekonomik komünleri ile idari organları yoluyla onu yıkmayı amaçlar. Devletin ve partilerin politikasına karşı emeğin ekonomik örgütlenmesini koyar; insanların yönetilmesine karşı eşyaların kontrol altına alınmasını koyar. Sonuç olarak, amacı, politik gücün ele geçirilmesi değil, devletin toplumsal yaşamdaki her türlü işlevinin yok edilmesidir. Mülkiyet tekeli ile birlikte, tahakküm tekelinin de ortadan kalkması gerektiğini ve proletarya diktatörlüğü dahil herhangi bir Devlet biçiminin daima yeni tekellerin ve yeni ayrıcalıkların yaratıcısı olacağını; asla bir kurtuluş aracı olamayacağını düşünür."

Bu bildirgeyle birlikte Bolşevizm ve onun çeşitli ülkelerdeki yandaşlarıyla yollar tamamen ayrılmıştı. Bundan sonra

IWMA kendi yolunda ilerledi ve kuruluş kongresinde temsil edilmeyen ülkelerde de bir temel buldu. Halen uluslararası kongreler düzenlemekte, bültenler yayınlamakta ve farklı ülkelerden Sendikalist örgütler arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. Örgütlü emeğin tüm birlikleri arasında Birinci Enternasyonalin geleneklerini en büyük sadakatle yaşatan bu birliktir.

IWMA içindeki en güçlü ve etkili örgüt, bugün Avrupa'da bir tarih yazan ve dahası, bugüne dek bir işçi örgütünün karşı karşıya kaldığı işlerden en zorunu gerçekleştirmekte olan İspanyol'daki CNT'dir. CNT 1910'da kuruldu ve birkaç yılda bir milyondan fazla işçi ve köylüyü üye yaptı. Örgüt amaç ya da yöntem açısından değil, ancak isim olarak yeniydi. İspanyol işçi hareketinin tarihi uzun gericilik dönemleriyle kesintiye uğramıştır; bu dönemlerde hareket yalnızca yeraltında varlığını sürdürebilmiştir. Ancak her gericilik döneminden sonra yeniden örgütlenmiştir. İsim değişir, ancak amaç aynı kalır. İspanya'daki işçi hareketinin tarihi 1840'a dek uzanır; bu tarihte, Katalonyalı dokumacı Juan Munts tekstil işçilerinin ilk sendikasını kurmuştur. Dönemin hükümeti, hareketi bastırmak üzere General Zapatero'yu Katalonya'ya gönderdi. Sonuç 1855'teki büyük genel grevdi; bu grev açık bir isyana dönüştü ve işçiler pankartlarına *Associón ó Muerte!* (Ya örgütlenme hakkı ya ölüm!) sloganını yazdılar. İsyan kanlı bir şekilde bastırıldı, ancak hareket, hükümet işçilere örgütlenme hakkı verinceye dek varlığını yeraltında sürdürdü.

İspanyol işçilerinin ilk hareketi, İspanyol Federalistlerinin lideri ve Proudhon'un öğrencilerinden biri olan Pi y Margall'ın fikirlerinden oldukça etkilenmişti. Pi y Margall, döneminin önde gelen düşünürlerinden biriydi ve İspanya'daki düşünsel gelişim üzerinde güçlü bir etkisi vardı. Politik fikirleri, Richard Price, Joseph Priestley, Thomas Paine, Jefferson ve ilk dönem Anglo-Amerikan liberalizminin diğer temsilcileri ile pek çok noktada çakışıyordu. Devletin gücünü en aza indirmek ve onun yerine aşama aşama Sosyalist ekonomik düzeni getirmek istiyordu. Kral I. Amadeo'nun 1868' de tahttan indirilmesinden sonra, Bakunin ünlü manifesto-

sunu İspanyol işçilerine ithaf etti ve işçileri Birinci Enternasyonale kazanmak için özel bir delegasyon gönderdi. Onbinlerce işçi, büyük işçi birliğine katılarak Bakunin'in Anarko-sosyalist fikirlerini benimsedi; bu fikirlere bugüne dek de sadık kaldı. Aslında, İspanyol Federasyonu, Enternasyonal içindeki en güçlü örgüttü. İlk İspanyol cumhuriyetinin yıkılmasından sonra Enternasyonal İspanya'da yasaklandıysa da bir yeraltı hareketi olarak varlığını sürdürdü, periyodik yayın yaptı ve her tür zorbalığa meydan okudu. Ve sonunda, yedi yıl süren benzeri görülmemiş bir zulümden sonra işçilere karşı uygulanan olağanüstü yasa yürürlükten kaldırıldığında, derhal *Federacion de Trabajadores de la Región Espanola* ortaya çıktı; bu hareketin 1882'de Sevilla'da yapılan ikinci kongresinde 70.000 üyeli 218 yerel federasyon temsil edilmekteydi.

Dünyadaki başka hiçbir işçi örgütü, İspanya'da Anarşist işçi hareketinin maruz kaldığı kadar korkunç baskılara maruz kalmamıştır. Bu hareketin yüzlerce yandaşı Jerez de la Frontera, Montjuich, Sevilla, Alcalá del Valle ve benzeri yerlerdeki hapishanelerde insanlıktan yoksun sorgucular tarafından infaz edilmiş veya korkunç işkencelerden geçirilmiştir. Aslında hiçbir zaman varolmayan *Mano Negra*'nın (Kara El) kanlı infazları, tamamıyla devlet ajanları tarafından, Endülüs'teki çiftlik işçilerinin örgütlerinin yasaklanmasını haklı çıkartmak üzere uydurulmuştu. Tüm dünyada protesto seline neden olan Montjuich trajedisi; polis ve işverenler tarafından hareketin liderlerini suikastla ortadan kaldırmak üzere kurulan ve CNT Genel Sekreteri Salvador Segui'nin bile kurbanı olduğu *Camisas Blancas*'ın (Beyaz Gömlekliler) terörist eylemleri İspanyol işçi hareketinin uzun, işkenceyle dolu tarihinden yalnızca birer örnektir. Barselona'da Modern Okulları kuran ve *La Huelge General* (Genel Grev) gazetesini yayımlayan Francisco Ferrer de hareketin verdiği şehitlerden biriydi. Ancak hiçbir baskı, hareketin yandaşlarının direnişini kıramadı. Bu hareket, en büyük karşıtlarının bile yüce gönüllülük ve davaya adanmışlıklarını kabul etmek zorunda kaldığı yüzlerce mükemmel kişilik ortaya çıkardı.

İspanyol Anarşist işçi hareketi kariyeristler için uygun bir yer değildi. Vaat edebildikleri yegâne şey sürekli tehlike, hapis ve genelde ölümdü. İnsan ancak, şehitlerin tüyler ürpertici hikâyelerini öğrendiğinde, hareketin gericilerin katliamlarına karşı insan haklarını savunmak için şiddete başvurmasının nedenlerini anlayabiliyor.

Günümüzdeki CNT-FAI, hareket içinde eski gelenekleri canlı tutmaktadır. Diğer birçok ülkedeki Anarşist hareketin aksine, İspanya'daki yoldaşlar başından beri etkinliklerini işçilerin ekonomik mücadele örgütleri temeli üzerine oturtmuşlardır. Bugün CNT iki buçuk milyon işçi ve köylüyü üye olarak kucaklamaktadır. Aynı zamanda otuz altı farklı günlük gazeteyi kontrol etmektedir; bunların arasında 240.000 tirajla Madrid'in en büyük gazetesi olan *Solidaridad Obrera* da bulunmaktadır. Bunların yanında, hareket, birçok haftalık yayın çıkarmaktadır ve ülkedeki en iyi altı edebiyat ve düşünce dergisinin sahibidir. Özellikle geçen yıl çok sayıda mükemmel kitap ve broşür basarak kitlelerin eğitimine diğer tüm hareketlerden daha fazla katkıda bulunmuştur. Bugün CNT-FAI İspanya'da Faşizme karşı verilen kahramanca mücadelenin bel kemiği ve ülkede toplumun yeniden örgütlenmesinin ruhudur.

İşçi hareketinin daima komşusu İspanya'dan etkilendiği Portekiz'de, 1911'de ülkedeki en güçlü işçi örgütü olan ve İspanyol CNT'si ile aynı ilkelere dayanan *Confederacao General do Trabalho* (CGT) kurulmuştur. Bu örgüt tüm politik partilerden bağımsız olduğunu vurgulamış ve birçok büyük grev hareketi gerçekleştirmiştir. Portekiz'de diktatörlüğün zafer kazanmasıyla CGT toplumsal etkinlik alanının dışına sürülmüştür ve günümüzde yeraltında etkinlik göstermektedir. Portekiz'de mevcut gericiliğe karşı son zamanlarda ortaya çıkan huzursuzluklar da temelde onun eylemlerine bağlı olarak görülebilir.

İtalya'da Birinci Enternasyonalden bu yana güçlü bir Anarşist hareket bulunmaktadır; bu hareket ülkenin bazı bölümlerinde işçi ve köylüler üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. 1902'de Sosyalist Parti, Alman sendikalarını örnek

alan ve ülkedeki tüm sendikaların birleştirilmesini amaçlayan *Confederazione del Lavoro*'yu kurmuştur. Ancak bu asla amacına ulaşamamıştır; hatta üyelerinin büyük bir bölümünün Fransız Sendikalistlerinin fikirlerinden etkilenmesini bile engelleyememiştir. Birkaç büyük ve başarılı grev, özellikle de Parma ve Ferrara'daki çiftlik emekçilerinin grevi, doğrudan eylem taraftarlarının prestijine güçlü bir katkıda bulunmuştur. 1912'de Modena'da, *Confederazione del Lavoro*'nun yöntemlerine ve Sosyalist Partiye boyun eğmesine hiç de sıcak bakmayan çeşitli örgütlerin katıldığı bir konferans yapılmıştır. Bu konferansta *Unione Sindicale Italiana* (USI) adında yeni bir örgüt ortaya çıkmıştır. Bu örgüt I. Dünya Savaşı patlak verinceye dek gerçekleşen pek çok çetin emek mücadelesinin kalbidir. Özellikle de Haziran 1913'teki *Kızıl Hafta*'da cereyan eden olaylarda önemli bir rol oynamıştır. Söz konusu olaylarda, polisin Ancona'daki grevci işçilere vahşice saldırması genel greve yol açmış ve bu da birkaç vilayette silahlı başkaldırıya dönüşmüştür.

Bir sonraki yıl savaş çıkınca, USI içinde ciddi bir kriz ortaya çıkmıştır. Hareketin en etkili lideri olan ve her zaman oldukça şüpheli bir rol oynayan Alceste de Ambris, örgüt içinde savaş yanlısı bir duygusallık oluşturmak istemiştir. Ancak Parma Kongresinde (1914) azınlığa düşmüş ve yandaşları ile birlikte hareketten çekilmiştir. İtalya'nın savaşa girmesiyle birlikte USI'nın bilinen tüm propagandacıları tutuklanarak savaş sonuna dek hapse atılmıştır. Savaştan sonra İtalya'da devrimci bir durum ortaya çıkmış ve gerçek çapı o dönemde henüz bilinmeyen Rusya'daki olaylar, ülkede güçlü bir etki uyandırmıştır. USI kısa bir süre içinde yeniden canlanmış ve 600.000 üyeye ulaşmıştır. Ülkeyi sarsan bir dizi ciddi emek mücadelesi, Ağustos 1920'de fabrikalarda doruğa ulaşmıştır. USI'nın amacı o dönemde bağımsız sovyet sistemidir; bu sistem tüm diktatörlük biçimlerini reddetmekte ve temelini örgütlü emeğin ekonomik örgütlenmelerinde bulmaktadır.

Aynı yıl USI, sekreteri Armondo Borghi'yi, Rusya'daki durumu şahsen görmesi için Moskova'ya gönderdi. Borghi İtal-

ya'ya oldukça üzgün ve gözleri açılmış olarak döndü. Bu arada Komünistler USI'yı ele geçirmeğe çalışmışlardı; ancak 1922 Roma Kongresi Bolşeviklerle açık bir ayrılığa ve örgütün IWMA ile birleşmesine neden oldu. Bu arada Faşizm son derece yakın bir tehlike haline gelmişti. Özgürlüğünü korumak için her şeyini feda edecek kadar kararlı, güçlü ve birleşik bir işçi hareketi hâlâ bu tehlikeyi engelleyebilirdi. Ancak Sosyalist Parti ve onun etkisi altındaki Emek Konfederasyonunun içler acısı tutumu her şeyi mahvetti. Böylece, İtalyan Anarşizminin tüm dünyada saygı duyulan savunucusu Errico Malatesta'yı ortaya çıkarmak *Unione Anarchica Italiana*'ya kaldı. 1922'de Faşizme karşı genel grev patlak verdiğinde, demokratik devlet Faşist sürüleri silahlandırdı; hak ve özgürlüklerin korunması yolundaki bu son çabayı da boğdu. Ama İtalyan demokrasisi kendi mezarını kendisi kazmıştı. Mussolini'yi işçilere karşı maşa olarak kullanabileceğini düşünmüş, böylece de kendi mezarını kazmıştı. Faşizmin zaferiyle, tüm İtalyan işçi hareketi ortadan kalktı; onunla birlikte USI ve toplumsal yaşamın tüm canlılığı da.

Fransa'da I. Dünya Savaşından sonra CGT içinde reformist adı verilen kanat galip gelmiş; bunun üzerine devrimci unsurlar da üyelikten ayrılarak CGTU'yu kurmuşlardı. Ancak, Moskova'nın bu örgütü ele geçirmekte önemli çıkarları olduğundan, CGTU içinde Rus örneğine dayanan anlamsız bir yeraltı hücresi etkinliği başladı; bu öylesine ileri gitti ki, 1922'de iki Anarko-sendikalist, Paris'te sendika binasında komünistler tarafından vurularak öldürüldü. Bunun üzerine Pierre Besnard'ın da aralarında bulunduğu Anarko-sendikalistler CGTU'dan ayrıldılar ve *Confédéracion Générale du Travail Syndicaliste Revolutionarie*'i kurdular; bu örgüt daha sonra Uluslararası Çalışanlar Birliğine katıldı. Bu örgüt o günden bu yana son derece enerjik ve aktiftir; işçiler arasında CGT'nin savaş öncesi fikirlerinin canlı tutulmasına da büyük katkılarda bulunmuştur. Rusya konusunda gözlerin açılması ve her şeyden öte, İspanyolların özgürlük için verdiği mücadelenin Fransız işçileri arasındaki yankısı, devrimci Sendikalizmin Fransa'da tekrar canlanmasına neden oldu;

öyle ki, hareketin kısa bir süre içinde tekrar doğacağına kesin gözüyle bakılabilir.

Almanya'da I. Dünya Savaşından çok uzun bir zaman önce *Lokalistler* adı verilen bir hareket vardı; bu hareketin dayanağı, *G. Kessler* ve *F. Kater* tarafından 1897'de kurulan *Vereinigung deutscher Gewerkshaften* idi. Bu örgüt köken olarak tamamıyla Sosyal Demokrat fikirlerden esinlense de, Alman genel sendika hareketinin merkezileşme eğilimleri ile mücadele etmekteydi. Fransa'da devrimci sendikalizmin yeniden canlanışının bu hareket üzerinde güçlü bir etkisi vardı; bu etki özellikle de eski Sosyal Demokrat yeni Anarşist Dr. R. Frideberg'in genel grev fikrini desteklemesiyle gözle görülür bir biçimde arttı. 1908'de FVDG Sosyal Demokrasiden tamamen koptu ve açıkça Sendikalizmi benimsedi. Savaştan sonra bu hareket önemli bir yükseliş kaydederek kısa sürede üye sayısını 120.000'e çıkardı. Hareketin 1919'da Berlin'de yapılan kongresinde R. Rocker tarafından ortaya konulan ilkeler bildirgesi kabul edildi; bu bildirge özünde İspanyol CNT'sinin hedefleriyle uyuşmaktaydı. Dusseldorf'taki kongrede (1920) örgütün ismi *Freie Arbeiter-Union Deutschlands* olarak değiştirildi. Hareket olağanüstü etkinlikte bir propaganda yapıyordu; aynı zamanda Ren sanayi bölgesindeki örgütlü emeğin büyük eylemlerinde enerjik bir rol üstleniyordu. FAUD, ciltler tutan broşür dizisinin yanı sıra, Kropotkin, Bakunin, Nettlau, Rocker ve diğer yazarların kapsamlı eserlerini basan yayınevinin yorulmak bilmeyen çabaları sayesinde büyük katkılarda bulundu; böylece, bu yazarların özgürlükçü fikirlerini daha geniş alanlara yaymış oldu. Hareket, haftalık yayın organı *Der Syndikalist*'in ve aylık teorik yayını *Die Internationale*'nin yanı sıra, birçok yerel gazete üzerinde de etkilidir; Dusseldorf'taki günlük gazete *Die Schopfung* da bunlardan biridir. Hitler'in iktidara gelmesinden sonra Alman Anarko-sendikalistleri yeraltına geçtiler. Yandaşlarından birçoğu toplama kamplarında çürüdü ya da başka ülkelere iltica etmek zorunda kaldı. Buna rağmen örgüt hâlâ yasadışı olarak varlığını sürdürüyor ve en zor koşullar altında yeraltı propagandasına devam ediyor.

İsveç'te çok aktif bir Sendikalist hareket olan *Sveriges Arbetrates Central-organisation* uzun bir süredir varlığını sürdürüyor; bu hareket de IWMA ile birleşti. Bu örgütün 40.000'den fazla üyesi var ve bu sayı, İsveç işçi hareketi içinde çok yüksek bir yüzdeyi ifade ediyor. Muazzam bir iç örgütlenmeye sahip olan İsveç Sendikalistlerinin iki adet-günlük gazetesi var; bunlardan biri Albert Jensen tarafından yönetilen Stockholm merkezli *Arbetaren.* Örgüt bünyesinde birçok seçkin propagandacı mevcut ve çok etkin bir Sendikalist Gençlik hareketi de başlatılmış durumda. İsveçli Sendikalistler ülkedeki tüm işçilerin mücadelelerine karşı yoğun bir ilgi duyuyorlar. Adalen'deki büyük grev sırasında İsveç Hükümetinin işçilerin üzerine ilk kez milisleri göndermesi ve çatışma sırasında beş kişinin vurularak öldürülmesine cevaben İsveçli örgütlü işçilerin yaptığı genel grevde Sendikalistler son derece önemli bir rol oynadılar ve en sonunda hükümet işçilerin protesto eylemlerini durdurmak için bazı tavizler vermek zorunda kaldı.

Hollanda'da, Sendikalist hareket olarak 40.000 üyeli *National Arbeiter-Sekretariat* (NAS) var. Ancak bu hareketin gittikçe daha fazla Komünistlerin etkisi altına girmesiyle, *Nederlandisch Syndikalistisch Varverbond* ondan ayrıldı ve IWMA ile birleştiğini ilan etti. Bu yeni örgütteki en önemli birim A. Rousseau liderliğindeki metal işçileri sendikasıdır. Hareket özellikle de son yıllarda çok aktif bir propaganda faaliyeti yürütmektedir ve mükemmel bir yayın organı olan, Albert De Jong'un editörlüğünü yaptığı *De Syndikalist*'i çıkarmaktadır. Burada, birkaç yıldır A. Muller-Lehning'in editörlüğünde çıkan aylık yayın *Grond-Slagen*'den de bahsetmek gerekir. Eski rahip yeni Anarşist olan ve saf idealizmi ile herkesin saygı duyduğu Domela Nieuwenhuis, 1904'te *Anti-Militarist International*'ı kurdu; ancak bunun etkisi yalnızca Hollanda ve Fransa'da bahsetmeye değecek seviyededir. Lahey'de yapılan üçüncü anti-militarist kongrede (1921) Uluslararası *Anti-Militarist Bureau against War and Reaction* (Savaş ve Gericiliğe Karşı Anti-Militarist Büro) kuruldu; bu hareket son on altı yıl boyunca son derece aktif bir ulus-

lararası propaganda yapmış ve kendisine B. De Ligt ile Albert de Jong gibi yetenekli, fedakâr temsilciler bulmuştur. Büro birkaç uluslararası barış kongresinde temsil edilmiş ve birçok dilde çıkan özel bir basın hizmeti sunmuştur. Sonunda 1925'te *International Anti-Military Committee* (Uluslararası Anti-Militer Komite) aracılığıyla IWMA ile birleşmiştir ve o günden beri, bu örgütle birlikte gericiliğe ve yeni savaş tehlikesine karşı hiç durmaksızın mücadele etmektedir.

Bunların yanı sıra Norveç, Polonya ve Bulgaristan'da IWMA ile güç birliği yapmış Anarko-sendikalist propaganda grupları bulunmaktadır. Aynı şekilde Japonya'daki *Jiyu Rengo Dantai Zenkoku Kaigi* de IWMA ile birleşmiştir.

Güney Amerika'da, özellikle de güney Amerika kıtasının en gelişmiş ülkesi olan Arjantin'de, genç işçi hareketi en başından itibaren büyük oranda İspanyol Anarşizminin özgürlükçü fikirlerinden etkilenmiştir. 1890'da, Birinci Enternasyonali yaşayan ve İspanya'daki Liberter Sosyalizmin destekçilerinden biri olan Pellicer Parairo, Barselona'dan Buenos Aires'e gelmiştir. Parairo'nun etkisiyle sendika 1891'de Buenos Aires'te bir kongre yapmıştır; bu kongrede *Federactón Obrera Argentina* ortaya çıkmış, daha sonra dördüncü kongresinde de adını *Federación Obrera Regiónal Argentina* olarak değiştirmiştir. FORA o günden bu yana kesintisiz olarak mücadelesine devam etmiş ve bugün de olduğu gibi, zaman zaman gericilik dönemlerinde etkinliği sekteye uğratılmış ve yeraltına çekilerek çalışmak zorunda kalmıştır. FORA Anarşist bir sendikadır ve ülkeyi sık sık sarsan büyük işçi mücadelelerinin de kalbidir. 40.000 üye ile etkinliklerine başlayan FORA, I. Dünya Savaşından bu yana 300.000 üyeye ulaşmıştır. A.D. De Santillan "FORA" adlı eserinde, uluslararası işçi hareketinde en yoğun mücadelelerin yaşandığı bu tarihi kısaca özetler. Hareket yirmi beş yılı aşkın bir süredir Santillon ve Arango'nun editörlüğünde *La Protesta* adlı günlük gazete ile uluslararası Liberter Sosyalizmin en yetenekli kalemlerinin katkıda bulunduğu haftalık bir ek yayımlamaktadır. Gazete, *General Uribura*'nın darbesinden sonra yasaklandıysa da halen yeraltı baskısı, pek günlük olmasa

da, çıkmaya devam ediyor. Tüm bunlara ek olarak, neredeyse her önemli sendikanın kendine ait bir yayın organı vardı. FORA, IWMA'ya en başta katılanlardandı ve kuruluş kongresinde iki delege ile temsil edildi.

Mayıs 1929'da FORA tüm Güney Amerika ülkelerini Buenos Aires'te bir kongreye davet etti. Bu kongreye IWMA Berlin'den Haberleşme Sekreteri A. Souchy'yi gönderdi. Bu kongrede Arjantin'den FORA'nın yanı sıra şu ülkeler temsil edildi: *Centro Obrero del Paraguay* ile Paraguay; *Federacion Local de la Paz, La Antorcha ve Luz y Libertad* ile Bolivya; *Confederación General de Trabajadores* ile Meksika; *Comité pro Accion Sindical* ile Guatemala; *Federación Regional Uruguaya* ile Uruguay. Brezilya'dan yedi eyaletten çeşitli sendikalar temsil edilirken Kostarika adına *Hacia la Libertad* örgütü katıldı. Şili IWW'si bile, Ibanez diktatörlüğünün baskısı altında yalnızca yeraltı faaliyeti sürdürdüğü halde, temsilci gönderdi. Bu kongrede *Continental American Workingmen's Association* (Kıtasal Amerikalı Çalışanlar Birliği) kuruldu ve IWMA'nın Amerikan kolunu oluşturdu. Bu örgütün merkezi başta Buenos Aires'ti, ancak daha sonra diktatörlük yüzünden Uruguay'a nakledildi.

Bunlar şu anda çeşitli ülkelerde anarko-sendikalizmin elinde bulunan güçlerdir. Anarko-sendikalizm her yerde mevcut işçi hareketi içindeki gericiliğin yanı sıra muhafazakâr unsurlara karşı da çetin bir savaş vermek zorundadır. İspanyol işçilerin kahramanca mücadelesi sayesinde bugün dünyanın gözü bu hareketin üzerindedir ve yandaşları da önlerinde büyük ve başarılı bir geleceğin olduğuna kesinlikle inanmaktadırlar.

KAOS'TAN ÇIKAN KİTAPLAR

Türkiye... Sosyal Patlamaya Doğru / Gün Zileli - İlhan Tekin

Devrimin burjuvaziye ihale edilmesinin adı: Marksizm
Türkiye'deki rejimlerin karakteri
Hakim blokun krizi
Devletin ve hakim blokun ideolojik hegemonya illüzyonu: Demokrasi
Devletin ve hakim blokun dini: Laiklik
Solun ve hakim blokun büyük yalanı: Bağımsızlık
Türkiye... Sosyal patlamaya doğru (120 syf.)

Halk Silahlanınca / Durruti ve İspanya Anarşist Devrimi Abel Paz

Anarşizmin İspanya pratiği üzerine temel bir yapıt. Anarko-sendikalistlerin saflarında yıllarca faşist Franko güçlerine karşı savaşmış, faşizmin zaferinden sonra liberter gerillaya katılmış ve 11 yılını Franko'nun zindanlarında geçirmiş bir anarşistin kaleminden, 2 milyon anarşistin katıldığı İspanya Devrimi'nin 60 yıldır bilinmeyen tarihi. (440 syf.)

Unabomber / Sanayi Toplumu ve Geleceği

Bilimsel teknolojik merkezlere bombalı paket göndererek endüstriyel çılgınlığa karşı yıllarca mücadele eden Unabomber, manifestosunda, içinde boğulmak üzere olduğumuz endüstriyel teknolojik sistemin insan üzerindeki tahribatını bütün boyutlarıyla ortaya koyuyor. Sosyal ve psikolojik açıdan irdelediği insanın ürkütücü geleceğini sarsıcı bir biçimde gözler önüne seriyor. (120 Syf.)

Hayatımı Yaşarken / Emma Goldman (Metis-Kaos Ortak Yayını)

Yarım asır boyunca devrim ve kadın kurtuluşu için mücadele etmiş olan Emma Goldman, otobiyografisini kaleme alırken aynı zamanda anarşist hareketin özgün bir biyografisini de ortaya koyuyor. "Dans edemediğim bir devrim, devrim değildir" diyen bir kadın anarşistin tutkulu aşkları ve fırtınalı mücadele yıllarının büyüleyici öyküsü. (2 cilt, 1016 syf.)

Anarşizm / Bir Düşünce ve Hareketin Tarihi - *George Woodcock*

Anarşist mücadeleyi, doğuşundan 70'li yıllara kadar her ülkedeki gelişimiyle tek tek ele alan Woodcock, anarşist düşünürleri ve hareketleri ayrıntılı olarak inceliyor. Anarşist düşünce ve hareketin 150 yıllık tarihinin anlatıldığı kapsamlı bir başvuru kaynağı. (550 syf.)

Bakunin / hayatı, mücadelesi, düşünceleri / *Derleyen: Sam Dolgoff*

Kasım ayının başında çıkan *Bakunin*, Kaos'un yine en önemli kitaplarından biridir En az Karl Marx kadar uluslararası bir üne sahip olan Mihail Bakunin, bugüne dek daha çok eylemci yanıyla tanındı. Bugün "sosyalizmin sorunları" adı altında tartışılan pek çok açmazı, yüz elli yıl önce Marx ve diğer bilimsel sosyalistlerle tartışan Bakunin, düşünce ve eylemi bütünleştirerek anarşist hareketin gelişiminde kilit bir rol üstlendi. Kitap, felsefi ve teorik kavrayışlılığı, isabetli öngörüleri ve son derece yerinde saptamalarıyla Bakunin'in teorik düşüncelerini ortaya koyuyor. (416 sayfa)

Bir Anarşistin Seyir Defteri / Ömer Naci Soykan

Bir Anarşistin Seyir Defteri, başından sonuna tat alarak, güleryüzle okuyacağınız bir metin. İçinde bunaldığımız yaşam karmaşasını felsefenin eleştirel bakışıyla araladığı, bizi soluklandırdığı yerlerde düşünmenin keyifli bir yolculuğuna çıkarıyor. Kitap, deyim yerindeyse, "felsefi magazin" denebilecek yeni bir türe kapı açıyor (120 syf.)

Mahnovşçina / Ukrayna Anarşist Hareketi - Peter Arşinov

Çarlık dönemi boyunca polis takibatına, zulme ve işkenceye uğrayanlar, devrimden sonra iktidara gelir gelmez, adına hareket ettikleri sınıfa ve ideallerine yabancılaştılar. Bolşevik iktidar, Çarlık zulmünü kat kat geride bırakan bir despotizmi devrim adına nasıl mübah gördüğünü, Ukrayna'da ayaklanan işçi ve köylülere karşı giriştiği katliamlarla ortaya koydu. Anarşistlerin özgür bölgelerine girerek onlara, Devlet, Parti ve Kızıl Ordu'nun otoritesini dayatmak isteyen Bolşevikler, üç yıl boyunca Mahnovistlerin sert direnişiyle karşılaştılar. MAHNOVŞÇİNA, düşman kardeşlerin üç yıl süren bu trajedisini anlatır. (272 syf.)

Malatesta / Hayatı ve Düşünceleri / Derleyen: V Richards

Bu kitap, eylemle propaganda kuşağının en ünlü uygulayıcılarından biri olan İtalyan anarşisti Errico Malatesta'nın hayatı ve düşüncelerini konu alıyor. Malatesta, en karmaşık felsefi konularda bile, düşüncesini son derece berrak ve etkileyici bir dille ortaya koyan usta bir ajitatördür. Çeşitli ülkelerin dergi ve gazetelerinde yazdığı makaleler ölümünden sonra 3 ciltte toplanmıştır V. Richards, onun, *anarşist devrim, bilim, şiddet, araç ve amaç, suç ve ceza, çoğunluk ve azınlık, toprak, para ve bankalar* gibi birçok temel konudaki düşüncelerini bu kitapta derlemiştir. (240 syf.)

Kronştad 1921 / *Ida Mett*

Mart 1921'de Petrograd yakınlarındaki Kronştad deniz üssunde, donanmaya bağlı asker ve işçi sovyeti delegeleri, çeşitli konulardaki taleplerini 15 maddelik bir program halinde hükümete sundular. Ancak, Bolşevik hükümetin Kronştadlılar'ı karşıdevrimcilikle suçlayıp taleplerini reddetmesi üzerine, denizciler ayaklandı. Hükümetin, hava bombardımanı ve topçu ateşiyle desteklenen ve 10 gün suren saldırısı sonucunda, 17 Mart 1921 günü Kronştad düştü. Ida Mett, bu tarihı, kurşuna dizilenlerin ağzından anlatıyor. (128 syf. fotoğraflı)

Toplumsal Anarşizm mi, Yaşamtarzı Anarşizm mi / Murray Bookchin

Toplumsal anarşizmin, devrimci özünden boşaltılarak bireyci bir yaşam tarzına indirgenip modalaştırılmasına karşı çıkan Bookchin, bireyci anarşizme karşı anarko-komünist bir perspektifi savunur. Günümüz anarşizminin genel bir görünümünü ortaya koyan Bookchin, anarşist düşüncenin soyağacından kopup postmodern nihilizme, Foucaultcu "kişisel isyan"a ve liberal özerkliğe savrulan *Lifestyle* anarşistlere sert ama bütünlüklü bir eleştiri yöneltiyor. (112 syf.)

Ve Işık Karanlıkta Parlıyor / Lev Tolstoy

Lev Tolstoy'un, kendi yaşamından yola çıkarak kaleme aldığı bu eser, beş perdelik bir dramdır. Oyunun kahramanı, vicdanlı Rus soylusu Nikolay İvanoviç, tıpkı tolstoy gibi, topraklarını ve malikânesini köylülere terk etmek istemektedir. Hıristiyanlığın özü olarak gördüğü İsa'nın *Dağdaki Vaaz*'ına dayanarak aristokrat yaşam tarzından vazgeçen Nikolay, kurulu düzeni, devleti, mülkiyeti ve askerliği reddeder. Her türlü şiddete karşı olan Nikolay İvanoviç, Kiliseyi ve ona hizmet eden ruhban sınıfını, şiddeti onayladığı ve dini yozlaştırdığı için reddeder. Onurlu bir yoksulluğu tercih eden Nikolay'ın, idealleriyle gündelik yaşamı arasındaki gerilimi işleyen bu oyun, Tolstoy'un "Hıristiyan anarşizmi" olarak tanımlanan düşüncelerini sunuyor. (120 syf.)

Gelecekteki İlkel / *John Zerzan* (Yayına Hazırlanıyor)

ABD'li anarşist ve antropolog John Zerzan, 80'li yıllardan sonraki antropolojik bulguları yeni bir bakış açısıyla değerlendirerek, "ilkellik" denilen tarihsel dönemin, insanlığın en iyi dönemi olduğu sonucuna varıyor. Modern uygarlığı temelden reddeden Zerzan, dili, müziği, zaman kavramını ve bir bütün olarak sembolik kültürü yerden yere vurmaktadır. Sarsıcı, vurucu ama aynı zamanda kara kara düşündürücü bir kitap.

Anarko-sendikalizm; işçilerin hayat standartlarını ve çalışma koşullarını reforme etmeyi programlaştıran parti güdümlü sendikacılıktan farklı olarak, kapitalist sanayinin kontrolünü ele geçirmeyi değil, sistemi topyekün ortadan kaldırmayı amaçlar. Hiçbir politik partiye bağlı olmayan ve hiçbir iktidar biçimini hedeflemeyen anarko-sendikalizm, fabrikaların devrimci amaçlar uğruna ele geçirilip işletilmesini reddeder. Çünkü, fabrikalar, üretim üniteleri olarak toplumsal ilişkilerden bağımsız birimler değildir. Tersine, toplumsal kontrol sistemini oluşturan ilişkiler ağının temel parçalarıdır. Diğer bir deyişle; endüstri, kapitalist sistemin işlemesini sağlayan mekanizmanın özüdür.
Bu nedenle, anarko-sendikalizm için söz konusu olan, bu mekanizmanın ele geçirilip daha iyi yönetilmesi değil, parçalanıp ortadan kaldırılmasıdır.

Ömrünü anarko-sendikalist mücadeleye adamış olan Rudolf Rocker, bu kitabında, işçi sınıfının mücadele tarihini, amaç, yöntem ve ilkelerini anarşist bir sendikalistin bakışıyla ortaya koyuyor.

ISBN 975-7005-09-6

9 789757 005094